

KESK

KADIN

DERGİSİ

8 Mart 2024 | KESK'in SESİ | Sayı: 2024/1

**Emeğimiz
Bedenimiz
Kimliğimiz
Bizim;**

**Mücadelede Kararlı
Özgürlükte Israrcıyız!**

Kadınların
Uluslararası Birlik, Mücadele ve
Dayanışma Günü

Mart

8 Mart TARİHİ

Sevgili kadınlar,

166 yıl önce New York'ta dokuma işçisi kadınların daha iyi çalışma koşulları ve eşitlik için verdiği mücadeleyle somutlaştırdığı isyanın günüdür 8 Mart. Her 8 Mart'ta dünyanın dört bir yanında her dilden, her renkten kadınlar ataerkiye ve kapitalist sömürüye karşı isyanı dalga dalga büyütüyor.

8 Mart 1857'de New York'ta 40 bin dokuma işçisi çalışma koşullarının iyileştirilmesi için greve gitti. Greve polis saldırdı, işçiler fabrikaya kilitlendi ardından da bir yangın çıktı. Fabrika önünde kurulan barikatlardan kaçamayan 129 kadın hayatını kaybetti.

26-27 Ağustos 1910'da Danimarka'nın Kopenhag kentinde II. Enternasyonale bağlı kadınlar toplantısında (Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı) Almanya Sosyal Demokrat Partisi önderlerinden Clara Zetkin, 8 Mart'ın 1857 Mart'ında tekstil fabrikası yangınında ölen kadın işçiler anısına Dünya Kadınlar Günü olarak kutlanması önerisinde bulundu. Öneri oybirliğiyle kabul edildi. İlk yıllarda değişen tarihlerde, fakat genellikle ilkbaharda kutlanan gün 1921'de Moskova'da gerçekleştirilen 3. Uluslararası Kadınlar Konferansı'ndan sonra 8 Mart'ta kutlanır oldu. 8 Mart 1960'lı yılların sonunda ABD'de de kutlanmaya başlandı. 16 Aralık 1977 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda da Dünya Kadınlar Günü ilan edildi.

Türkiye'de ilk kez 1921 yılında Kadınlar Günü olarak kutlanmaya başlanan 8 Mart 1975 yılından itibaren daha yaygın olarak ve sokaklarda kutlanır oldu. 12 Eylül 1980 askeri darbesi ile dört yıl boyunca yasaklanan kutlamalar 1984'te yeniden başladı.

8 Mart Tatil Olsun!

8 Mart, bugün aralarında Çin, Rusya, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Moldova'nın da bulunduğu pek çok ülkede genel tatil günlerinden biri kabul ediliyor. Hak ve eşitlik mücadelesinde yaşamlarını kaybeden kadınlara adanan gün, dünyanın neresinde olursa olsun, hangi sınıftan olursa olsun tüm kadınlara uygulanan sömürü ve baskıya karşı mücadelenin simgesi olarak kabul gördüğünden; Türkiye'deki kadın örgütleri ve emekçi kadınlarla birlikte yıllardır yinelediğimiz 8 Mart'ın tatil ilan edilmesi, kadınların bugünü gününde kutlayabilmesi talebini yükseltiyoruz.

Eşit, özgür, savaşırsız, şiddetsiz bir yaşamı örme yolunda kararlı ve güçlü adımlarla yürüdüğümüz bu yolda erkek egemenliğinin makul bulduğu sınırlara, homofobiye, cinsiyetçiliğe, savaşırsız, tekçiliğe, sömürüye, ekolojik yıkıma itiraz ediyor; umudumuzu, heyecanımızı, öfkemizi, neşemizi, özlemlerimizi, kahkahalarımızı sesimize katarak çoğaltıyoruz.

Tatil olması konusunda ısrarımızı yinelediğimiz 8 Mart'da neşemiz, umudumuz ve dayanışmayla hepimizi alanlara bekliyoruz!

Sevgilerimizle...

BU SAYIDA

- 02 **MERHABA**
Döne GEVHER
- 06 **SELAMLAR...**
Ayfer KOÇAK
- 08 **BUZDAĞININ GÖRÜNEN YÜZÜ 1,4 MİLYON KADIN İŞSİZ**
Tutku AYVAZ ERDEM
- 10 **8 MART'I KİMLER KUTLAYABİLİR?**
Gökçe A. BAYDAR
- 12 **Lİ HERÊMA ERDHEJÊ JİYAN**
Müzeyyen YILMAZ
- 14 **2023'TE KADIN İŞÇİLER ve FEMİNİST TEMALAR**
DİRENİŞLERE DAMGASINI VURDU
Kadın İşçi
- 20 **İSVEÇ'TE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ'NİN**
SAĞLANMASINA YÖNELİK GİRİŞİMLER
Karin BRUNZZEL
- 23 **UKRAYNA: KRİZ DÖNEMLERİNDE KAMU SEKTÖRÜNDE**
KADINLARIN BULUNMASININ SAĞLADIĞI GÜÇ
Oksana HUZ-BLANC
- 28 **ENGELLİ KADINLAR ve DİLDE ŞİDDET**
Cansu KAPLAN
- 34 **EŞİTSİZLİĞİN KESİŞİMİNDE LGBTİ+'LAR**
Seçin TUNCEL
- 36 **KANSER DEĞİL SAĞLIK SİSTEM(SİZLİĞİ) ÖLDÜRÜR!**
Yıldız OK ORAK
- 40 **MEKÂNA SIKIŞTIRILMIŞ CİNSİYET: TBMM ÖRNEĞİ İLE**
MEKÂNIN CİNSİYETİ ANALİZİ
Alev GENÇ ÖZTÜRK
- 44 **SÖZDE ÖZGÜR KADINLAR**
Mekselina AYKUT
- 48 **TAZE GELİN**
Mine DEMİR BALTA
- 55 **BARAYE**
Betül BAYDİLLİ
- 59 **DİCLE'NİN VAROLUŞU**
Şükran DEMİRKIRAN
- 60 **DENİZİN UZUN TAÇYAPRAĞI ve ISABEL ALLENDE**
Şenay AKYOL
- 62 **KADININ YURDU NERESİ?**
Roza ALKAN

KESK KADIN DERGİSİ

Sayı: 2024/1

KESK Adına Sahibi

Ayfer KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Döne GEVHER KOYUN

Yönetim Yeri

Selânik 2 Caddesi No:44/1

Kızılay / Ankara / Türkiye

Tel: (0312) 436 71 11

Faks: (0312) 436 74 70

Web: www.kesk.org.tr

E-mail: kesk@kesk.org.tr

Grafik Tasarım ve Uygulaması

Semahi Aydın

Kapak Tasarım

Gonca Ocakçı

Basım Adresi: Hermes Tanıtım

Ofset - Büyük Sanayi 1.Cadde

No:105 İskitler/Ankara

Tel: 031238434 32

Sertifika No: 47869

Basım Adedi

3.000

Basım Tarihi

01.03.2024

MERHABA

Döne GEVHER
KESK Kadın Sekreteri

8 Mart'a GİRERKEN

6 Şubat depreminin üzerinden bir yıldan fazla zaman geçti ne acımız ne öfkemiz bitti. Yıldönümünde yüzümüzü deprem bölgesine çevirdiğimizde insanların çadır kentlerde, konteynirlarda zor koşullarda yaşamını sürdürmeye çalıştıklarına tanık olduk. Aradan geçen bir yıla rağmen hala toplumun temel ihtiyaçları olan barınma, beslenme, sağlıklı-temiz suya erişimleri; sağlıklı bir çevrede yaşamlarını sürdürebilmeleri sağlanmış değil. Kadınların iş yüküyle artarak devam ediyor. Depremin yıldönümü için Hatay'a giden cumhurbaşkanının sözleri öfkemizi daha da arttırdı. Cumhurbaşkanı yerel yönetimin merkezi yönetimle bir olmasının yaraları sarmayı hızlandıracağını söyledi. "Benden olmayana, benim gibi düşünmeyene ve benim gibi yaşamayana hizmet yok" anlamına

gelen sözleriyle yıllardır bizi nasıl bir zihniyetle yönetmeye çalıştıklarını bir kez daha görmüş olduk. İmar afları ile sermayeye rant alanı açanlar, bir taraftan da uluslararası sermayeye her türlü kolaylığı sağlayarak doğa ve emek düşmanı politikalarını sürdürüyor. Erzincan İliç'te çevre örgütlerinin ve ilgili meslek odalarının raporları görmezden alınarak kapasitesi arttırılan altın madeninde göçük meydana geldi. Göçük altında kalan 9 işçiye hala ulaşamıyor. Burada da işçi ve doğa katliamının sorumlusu çevre örgütlerinin ve ilgili meslek odalarının raporlarını görmezden gelen yetkililerin izinleriyle kapasite artırımına giden iktidardır. İliç'te yaşanan doğa katliamının etkisini yıllarca yaşayacağımız açıkken yeni yeni altın madeni re-

zerv alanlarına izin vermeye devam ediyor.

Sevgili Kadınlar,

Türkiye’de de etkisinin açıkça hissedilir olduğu neoliberal politikalardan en fazla biz, kadınlar etkileniyoruz. Çalışma biçimlerinin esnekleştirilmesi, sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılandırılması, pek çok nedenle geçimlik ekonominin sürdürülebilir olduğu köylerden kente göçün artması gibi yapısal değişimlerin yanında iktidarın ekonomik, siyasal ve sosyal politikaları kadınların ev içindeki ve emek piyasasındaki konumunu olumsuz etkiliyor. Esnek, kısmi ve evden çalışmanın yaygınlaşması kadınların hane içindeki bakım görevlerini aksatmadan istihdam edilebilmelerini sağlayacak bir yöntem olarak kadınlara ataerki ile kapitalizmin çıkarlarını kesiştiren bir çalışma alanı yaratırken sosyal politikaların gerilediği, bakım kurumlarının sayısının azaltıldığı, iş yerinde kreş açma zorunluluğunun zayıflatıldığı koşullarda artan bakım yükünü yürütmemiz bekleniyor. Bu koşullar altında her beş kadından yalnızca biri kayıtlı tam zamanlı istihdama erişebiliyor. Kadın işsizliği ise her zaman olduğu gibi tüm işsizlik türlerinde en yüksek olan işsizlik türü. Genç işsizliği yüzde 32,3 iken genç kadın işsizliği yüzde 41,1. Kadınların eğitime katılım oranı artıyor ancak işsizlik oranına ciddi bir değişim yansımıyor.

Özelleştirme ve kamuda personel reformu ile personel sayısı-

nın azaltılması, kamu hizmetlerinin görece az sayıda kişi ile yürütülmesi biz, kamu çalışanı kadınların iş yükünün artmasına ve güvencesizleşmeye neden oluyor. Sözleşmeli, ücretli, geçici, TPY... gibi güvencesiz istihdam modelleri, performans dayalı ücretlendirme nedeniyle ücret eşitsizliklerinin artması ve iş barışının bozulması, birçok işkolumuzda gördüğümüz gibi kamusal hizmetlerin taşeron şirketler üzerinden taşeron işçiler aracılığıyla yürütülmesiyle örgütlenme ve hak aramanın önüne geçiliyor, bu doğrultudaki politikalarla hak gaspı yaygınlaştırılıyor.

Güvencesiz çalışma ve performans dayatmaları bizleri mobbinge, şiddet ve tacize daha açık hale getirirken toplumun geleneksel cinsiyetçi kalıp yargılarının yanında işten çıkarılacağı endişesi taşıyan kadınlar asgari düzeyde de olsa mevcut hak arama mekanizmalarını işletmekten geri durabiliyor. Adli süreçleri başlatanlar açısındansa erkek yargı hiç şaşırtmıyor; erkeğin yanında hizaya girerek mağdur suçlayıcı tutumu ile tacizci, tecavüzcüleri serbest bırakıyor. Yakın zamanda işyerinde cinsel saldırıya uğrayan arkadaşımızın karşı karşıya kaldığı tutum erkek yargının yüzünü bir kez daha gösterdi. İdari yünden karşı karşıya kalınan durum ise koruma adına cezalandırma ya dönüşen pratiklere bir örnek olarak karşımıza çıktı.

Öte yandan istihdamdaki engelli emekçilerin çok büyük bölümü

diğer hizmetler sınıflarına göre pek çok haktan mahrum bırakılan yardımcı hizmetler sınıfında istihdam ediliyor. Engelli kamu emekçilerinin cinsiyet dağılımına baktığımızda da kadın engelli kamu emekçilerinin sayısının erkeklere göre çok daha düşük olduğu görüyoruz. Engelli kadın kamu emekçileri işyerlerinde sağlamcı ve cinsiyetçi söylemler ile katmerli bir ayrımcılık ve emeklerinin görünmemesi durumuyla karşı karşıya kalıyor.

Sevgili Kadınlar,

Küresel kapitalizm geldiği aşamada çoklu krizlerini aşmak, sermayeye yeni kar alanları açmak için halklar arası çatışmaları ve ırkçılığı körükleyerek eşitsizlikleri arttırıyor, doğanın talanını yaygınlaştırıyor. Mevcut savaş ve çatışmalı sürecin diğer klasik dünya savaşlarından farklı olarak, sistemin sürdürülebilirliğini esas alacağı, sistem kendisini yeniden kurgulayana ve oturtana kadar olağanüstü kriz halinin devam edeceği öngörülüyor. Bunun için de yer yer kontrollü savaşlar olsa da esasta bütün siyasi, ekonomik-ticari ve diğer alanlara yayılmış bir istikrarsızlaştırma, gerilim, şantaj ve tehdit gibi yöntemler devrede olacaktır. Sistem artık tek kutuplu veya iki-kutuplu olmaktan ziyade çelişkili çatışmalı, konjonktürel, değişken ve çok kutuplu bir sistem olarak yapılıyor. Küresel hegemon sistem artık krizli-çatışmalı ve-veya çelişkili-değişken ilişkiler sistemi olarak öne çıkıyor.

İsrail-Hamas çatışması en başta bölgedeki bütün etnik, dinsel/mezhepsel çelişkilerin daha da şiddetli hale gelmesinin ve başka soykırımların da gündeme gelmesinin yolunu açtı. Uzun süredir Ortadoğu'da Suriye'de, Irak'ta, Yemen, Sudan, Ukrayna'da devam eden çatışma ve savaş hali durumu derinleşen ekonomik krizler ile birleşince emekçiler, halklar ve kadınlar için daha zorlu bir döneme yol açmaktadır.

Ülkemizde de AKP etrafında birleşen tekçi, faşizan ittifak güçleri var olmalarını gerginlik, kutuplaşma ve çatışma politikalarına bağlamış durumda. AKP'nin 2015'ten itibaren hız verdiği savaş politikaları kaynağını Kürt sorununda soykırıma dayalı "çözumsuzlük ve inkâr" stratejisinden alıyor. Temel hak ve özgürlüklerin bölgede askıya alınması, başta halkın seçtiği siyasetçiler, özgür basın emekçileri, avukatlar, gençler, kadınlara yönelik siyasi soykırım operasyonları/tutuklamalar, cezaevlerinde ciddi hak ihlalleri, infaz yakmalar, hasta tutsakların ölüme terk edilmesi ve en önemlisi de tecrit politikası bu çatışma, savaş ve adına çöktürme planı dedikleri konseptten alıyor. Bu şekilde faşizm kurumsallaştırılırken en küçük hak arama taleplerimiz bile baskı, gözetim ve tutuklamalarla engellenmeye çalışılıyor.

Savaş politikaları ile kışkırtılan milliyetçilik, asgari ücretin açlık sınırının dahi altında kaldığı gerçeğinin, açlık ve yoksulluk

nedeniyle gerçekleşen intiharların üstünü örtmenin aracı haline getiriliyor. Savaşlar kadınlar açısından militarizm ve cinsiyetçiliği arttırırken kadının sözünün değersizleşmesini de beraberinde getiriyor. Bunun yanında şiddeti normalleştiriyor ve sıradanlaştırıyor.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki savaş ve antidemokratik uygulamalardan kaynaklı göç etmek zorunda kalan halklar gittikleri yerlerde göçmen düşmanlığı ve ırkçılıkla karşı karşıya kalıyor. Sağcı faşist iktidar seçim kampanyalarını göçmen karşıtlığı üzerinden kurarken, göçmenler milliyetçiliğin hedefi haline geliyor. Ekonomik krizlerin derinleştiği koşullarda halkları karşı karşıya getiren göçmen düşmanlığı, sermayenin ucuz işgücü olarak göçmen emeği sömürsüyle güçlendiği, tekçi iktidarların ise bundan politik fayda sağladığı bir hale dönüşmüş durumda.

Sevgili Kadınlar

Türkiye 1 Temmuz 2021 tarihinde İstanbul Sözleşmesi'nden resmen çekildi. İktidar uzun zamandır kadınların anayasal düzenimde kazandığı hakları, 6284 sayılı Kadına Yönelik Her Türden Şiddetin Önlenmesi, Medeni Kanun ve Ceza Kanunu'ndaki bazı önemli maddeleri de hedefine aldı, bu çerçevede anayasa değişikliği hazırlığında.

Kadınları aileye hapsetmeye, erkek şiddetine boyun eğmeye yönelik yasal düzenlemeler için rıza üretmek üzerinden oluş-

turulan lobilerle toplumsal bir kabul oluşturmaya çalışan iktidarın önümüzdeki gündemi boşanmanın zorlaştırılması ve boşanma durumunda kazanılmış hak olan yoksulluk nafakasının kaldırılması olacak. Bir taraftan "güçlü aile" diyerek kadınlara aile dışında seçeneğiniz yok algısı oluşturulurken diğer taraftan "kutsal aile" diyerek LGBTİ+ düşmanlığı yaygınlaştırılmaya çalışılıyor.

Tüm toplumu dizayn etmeyi kendine görev edinen iktidar okullarda uygulamaya koyduğu protokolleri ÇEDES projesi kapsamında yaygınlaştırıyor. Eğitimin asli bileşenleri dışında kurumlarla geliştirilen protokoller ile paralel bir eğitim sistemi kurulmaya çalışıyor. Okulların, farklı inanç gruplarının her birini eşit görmesi gereken, hiçbir öğrencinin inancı ya da felsefi düşüncesi nedeniyle ayrımcılığa uğramadığı kurumlar olması gerekirken tekçiliğin müfredat aracılığıyla yaygınlaştırılmaya çalışılması farklı inançtan öğrencilere yönelik açık bir dayatma ve ayrımcılıktır.

Sevgili Kadınlar

Ülke bu koşullar altında 14/28 Mayıs seçimi sonrası bir yerel seçime hazırlanıyor. Merkezi seçimlerde olduğu gibi bu seçim de kadın temsiliyetinin sınırlı kaldığı erkeklerden oluşan adayların büyük oranda yönetimlere geleceği bir seçim olacak. Eşit temsiliyetin ve fermuar sisteminin uygulandığı çok az

örnek var. Yine bir önceki dönem eşbaşkanlığı gerekçe göstererek kayyım atayarak, halkın iradesini gasp eden AKP/MHP iktidarının kadın adayı yok denecek kadar az. Kadınların taleplerini pembe otobüsler ile karşılayacağını düşünen iktidara toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak mekanizmalar hayata geçirilene kadar mücadele etmeyi sürdüreceğimizi ifade ediyoruz. Bugüne kadar elde ettiğimiz kazanımları seçimle değil, mücadeleyle, direnişle elde ettik. Bundan sonra da patriyarkaya, kapitalizme karşı mücadele etmeye, direnmeye devam edeceğiz.

Sevgili Kadınlar

Ataerkil kapitalizmin saldırıları karşısında kadın emekçilerin örgütlü mücadelesi ABD’de Ford işçilerinin eylemleri ve grevleri, Hindistan’da ve Bangladeş’te tekstil, tarım ve farklı iş kollarında kadınların grevleri, İsviçre’de yüz binlerce kadının “Kadın mücadelesi sınıf mücadelesidir” şiarıyla, İzlanda’da 100 bin kadının ücret eşitliği ve şiddetin önlenmesi talebiyle sokakları doldurması, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya ve İspanya’da çiftçi direnişlerinin kazanıma dönüşmesi, İran’da, Irak’ta, Suriye’de ve Afganistan’da “Jin, Jiyan, Azadi” şiarını yükselten kadınların mücadelesinin yanında birçok ülkede kadınların dayanışma için sokaklarda olduğuna tanık olduk. Bu direniş ve kararlılık Meksika Ulusal Adalet Yüksek Mahkemesinin kürtaşı federal düzey-

de suç saymaktan vazgeçmesi, Belçika’da LGBTİ+’ların cinsel yönelimine müdahale etmeye yönelik “dönüşüm terapileri”nin yasaklanması gibi kazanımları da beraberinde getirdi.

Türkiye’de kadınlar işçi direnişlerinde ön saflarda, işyerlerinde karşı karşıya kaldıkları şiddetle tacize karşı seslerini örgütlü bir şekilde yükseltiyor, az sayıda olsa da belediyelerle yapılan toplu sözleşmelerde kadın talepleri yer alıyor.

Bugün şunun daha çok farkındayız: Mesele sadece 5 bin yıllık erkek egemen zihniyetin ve pratiklerinin her zaman toslayacağı bir duvar oluşturarak savunma hattı kurmak değil, yöntemleri değişen ve saldırganlaşan ataerkine karşı sürekli ve örgütlü mücadele etme zorunluluğu. Bu da örgütlenmenin genişletilmesi, özsavunma pratiklerinin çeşitlenmesiyle mümkün olacaktır. Görünmeyen kadınlardan ön görülemeyen kadınlara, erkek egemen sistemin saldırılarına maruz kalan kadınlardan özsavunma pratiğini yaşam-sallaştıran kadınlara ve elbette örgütlenerek bir öz güce ulaşan

kadınlara, birbirimizden öğrenerek dayanışarak bu karanlığı aşacağız. Rojava’dan Filistin’e Afganistan’dan İran’a kadınların sesini sözünü eylemini çoğaltacağız.

Bizler kadın mücadelesine yönelik uygulanan tüm bu baskı ve şiddet politikalarının dönemsel değil stratejik ve ideolojik olduğunu farkındayız. Tüm bu olumsuz tabloya, faşizmin ve köktendinciliğin kendisini kurumsallaştırma girişimlerine rağmen, kadınların yaşamın her alanına eşit ve özgür katıldığı, gerçek anlamda demokrasinin ve barışın inşa edildiği bir ülke yaratmanın mümkün olduğunu biliyoruz. Her 8 Mart’ta olduğu gibi bu 8 Mart’ta da EMEĞİMİZ BEDENİMİZ KİMLİĞİMİZ BİZİM; MÜCADELEDE KARARLI ÖZGÜRLÜKTE ISRARCIYIZ şiarı ile işyerlerimizde, alanlarda yaşadığımız her yerde mücadeleyi birlikte büyütme....

**YAŞASIN KADIN
DAYANIŞMASI**

**YAŞASIN KADINLARIN
ÖRGÜTLÜ MÜCADELESİ**

JIN JIYAN AZADİ

Ayfer KOÇAK
KESK Eş Genel Başkanı

SELAMLAR...

Sevgili mücadele arkadaşlarım, emek mücadelemiz ve özellikle biz kadınlar için emeğimizden asla ayrı bir yerde değerlendiremeyeceğimiz özgürleşme mücadelemiz uzun bir yolculuk; bu yolculukta, geçmişten bugüne büyüyerek devam eden KESK kadın mücadelesinde biriktirdiğimiz çokça deneyimimiz var.

Sevgili mücadele arkadaşlarım, emek mücadelemiz ve özellikle biz kadınlar için emeğimizden asla ayrı bir yerde değerlendiremeyeceğimiz özgürleşme mücadelemiz uzun bir yolculuk; bu yolculukta, geçmişten bugüne büyüyerek devam eden KESK kadın mücadelesinde biriktirdiğimiz çokça deneyimimiz var.

İşyerlerinde, miting alanlarında, paneller, sosyal etkinliklerde ne yaşadığımızı, ne yaşamak istediğimizi anlattık. 11. KESK Genel Kurulu'nda da bu mücadeleyi yan yana, umudu büyüterek nasıl güçlendireceğimizi hep birlikte tartıştık. Önemli kararlaşmalar ile tamamladığımız kongrede seçilerek görev almamız, KESK'in emek, barış, demokrasi, kadınların eşitlik ve özgürlük mücadelesi açısından bizim için bir onur. Bu görevin getirdiği büyük sorumluluğu layıkıyla yerine getireceğiz.

Kamusal alanda hizmet üreten KESKli emekçiler olarak bir yanıyla kendi haklarımız için mücadeleyi büyütürken aynı zamanda siyasal iktidarın sermaye yanlı politikalarının emeği değersizleştirilen rant merkezli daraltmalarına karşı, kamu hizmetlerinin emeği esas alan, bilimsel yöntemlerle nitelikli, ulaşılabilir ve anadilinde yürütülmesi mücadelesini de veriyoruz. Çünkü kamusal alanın toplumun tüm kesimlerini kapsamasından, dolayısıyla bu alandaki hizmetlerin eşit, adil ve ulaşılabilir olmasından yanayız. Çünkü biz rant merkezli değil yaşam merkezli kamusal hizmet üretmek isteyenleriz.

Neoliberalizm doğrultusunda şekillendirilen yeni emek rejiminin yapı taşları olan, güvencesiz, evden, performansla dayalı, esnek, vb. çalışma biçimleri, saray rejimi tarafından kamu rejiminin parçalı istihdam modeli ile yaygınlaştırılarak tüm

emekçilere güvencesizlik ve yoksulluk dayatılıyor. "İş yaşamı ve aile yaşamını uyumlaştırma" propagandasıyla ev içi işler ve bakım emeği ayrıca biz kadınların sırtına yükleniyor. Çocuk, yaşlı, engelli ve hasta bakımı için insana yaraşır hizmet verebilecek kurumlar açması gereken devlet, kamu kreşlerini, bakımevlerini kapatıyor; bakım sorumluluğunu kadına yüklüyor. Oysa ki kadın yoksulluğunun çözümü diye kadınlara sunulan, aile ve iş yaşamlarını uyumlulaştırma adı altında, güvencesiz, kısmi zamanlı, esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılması kadın yoksulluğunun çözümü değil, devletin soysal yönünün tırpanlanmasıdır. Kadınlar emeklerine, yaşamlarına sahip çıktığında, siyasal iktidarın oyunları teşhir oluyor.

Özellikle son 20 yıldır, KESKli kadınların da ayrıca bileşeni olduğu kadın örgütlenmeleri, siyasetlerin tıkanıp dönemlerde dahi tüm bu politikalar karşısında kendi gündemini oluşturabili-

yor; dayanışma ile bulundukları her alanı bir varoluş, mücadele ve özgürleşme alanına dönüştürüyor. Emek, adalet, barış ve özgürlük taleplerinin amasız, fakatsız cesur takipçileri oluyor. Dolayısıyla ataerkil kapitalist sistemin saldırılarının ilk hedefinin kadın özgürleşme mücadelesi olması da çok anlaşılır.

Çalışırken iş cinayetlerinde yan yana gömülen, havası, suyu ormanları ranta peşkeş çekildiği için hastalıklarla baş etmek zorunda kalan, geçinebilmek için sürekli mesailerde ağır şartlarda birlikte sömürülen yoksul emekçiler milliyetçilik ve siyasal İslam propagandalarıyla, militarist ve kutuplaştırıcı siyasetle yandaştırılıyor. Muhafızların en temel hak arayışları dahi kriminalize ediliyor. Bu politikalar bir yanı sıra yoksul emekçilerin ortak mücadele zeminini ortadan kaldırırken diğer yanı sıra kutuplaştırma, düşmanlaştırma ve şiddet kültürünü toplumun geneline yayıyor. Bu da daha fazla erkek-devlet şiddeti, kadın cinayeti ve daha fazla gözaltı, tutuklama ve iş-

kence demek. Bu yöntemlerle kısıtlanan erkeklik medyadan hukuka, eğitimden sağlığa her alanda yeniden üretiliyor.

Önümüzdeki sürecin hiç de kolay olmayacağını, kadın düşmanı iktidarın kadın kazanımlarına daha çok saldıracağını görüyoruz. Geçmişten bugüne getirdiğimiz birikimlerimizle işyerlerimizden başlayarak kadın örgütlülüğünü büyütürken erkek aklının bize çizdiği sınırları aşarak saldırıları geri püskürtebiliriz.

Bugün geldiğimiz noktada, toplumsal muhalefetin en dinamik kesimini oluşturan kadınlar olarak emeğimizin ikincilleştirilmesine, yok sayılmasına, bedelimiz, kimliğimiz üzerinden bizi ayırtırmaya çalışanlara karşı daha güçlü bir mücadele hattını oluşturmaya ihtiyacımız var. Kadın katliamlarına, savaşlara, yoksulluğa, güvencesizliğe, militarizme, homofobiye, doğa ve yaşam alanlarımızın talanına karşı örgütlülüğümüzü büyütürken hep birlikte dağıtacağız bu karanlığı.

BUZDAĞININ GÖRÜNEN YÜZÜ: 1,4 MİLYON KADIN İŞSİZ İşsiz Sayılmayan Kadınlar ya Evde ya Umutsuz

Resmin tümüne bakıldığında kadın işsizliği, açıklanan 1,4 milyonun çok ötesinde... İşgücüne dahil olmayanlar içinde 9 milyon ev kadını dışarıda bırakılsa da çalışabilir durumda olup iş bulma ümidi olmayan, iş aramayan veya ailevi nedenlerle çalışamayan daha milyonlarca kadın var. İşgücü piyasasının nitelikli ve kapsayıcı olması için bir zihniyet dönüşümü gerekiyor...

Ülkemizde açıklanan resmi kadın işsiz sayısı buzdağının görünen yüzü ve asıl işsizlik rakamları 1,4 milyonun çok daha ötesinde.

TÜİK'in 2023 yılı verilerine göre ülkemizde nüfusun neredeyse yarısını yani yüzde 49,9'unu (42,6 milyon) kadınlar oluşturuyor. Kasım 2023 İşgücü İstatistikleri, işsizlik oranının ise erkeklerde %7,5 iken kadınlarda %11,8 olduğunu ortaya koyuyor. Bununla birlikte 15 yaş ve üstünde işgücüne dahil olmayan 31 milyon kişinin yaklaşık yüzde 70'ini (21,3 milyon) kadınların oluşturduğu görülüyor. İşgücüne katılımda erkeklerin

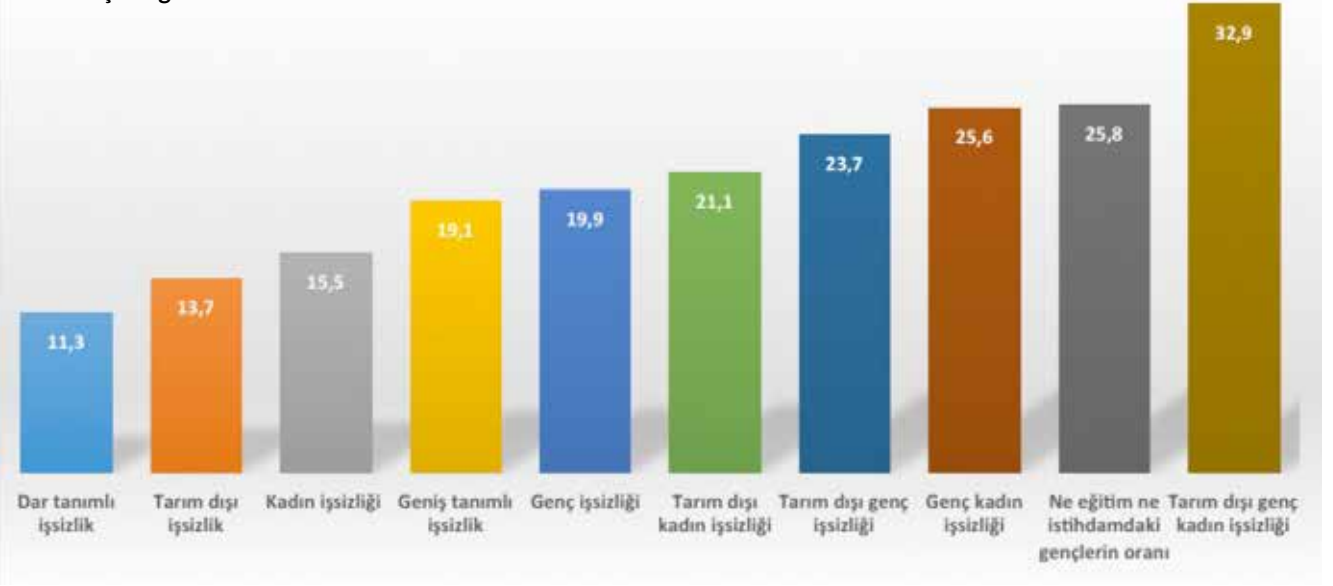
oranı (%70,7), kadınların oranını katlamış durumda. Bu tabloda Türkiye, kadınların işgücüne katılımında %35,5 oranıyla %65'in üzerinde ortalamaya sahip OECD içinde açık ara en düşük orana sahip ülke konumunda...

İşgücüne dahil olmayan nüfusa daha detaylı bakabilmek adına

biraz geriye gidiyor, son açıklanan çeyrek dönemlik (Temmuz-Eylül 2023) verileri inceliyoruz:

İŞ BULMA ÜMİDİNİ YİTİRENLER ARTTI

İşgücüne dahil olmayan ancak potansiyel işgücü içinde yer alan kadın sayısı 2,1 milyondur. Bu kişilerin neredeyse üçte ikisi (1 milyon 402 bin) iş bulma ümidi olmayan ve işbaşı yapabilecek olup iş aramayanlar olarak kayda geçmiş. Kadınların önemli bir kısmı işgücü piyasasının genelinde görüldüğü üzere iş bulma ümidini yitirmiş durumda ve artık iş aramıyor.

9 MİLYON EV KADINI VE BİR DE "DİĞER" HANESİ VAR

Ayrıca malum, ülkemizde yaygın ev kadını olgusu dikkat çekici. Ev işiyle meşgul olup işgücüne dahil olmayan 9 milyon kadın bulunuyor. İlaveten istatistikler içinde bir de "diğer" hanesi var: Eğitim çağında, çalışmaz halde ve emekliler dışında çalışma hayatında olmayan ve bu durumu "ailevi ve kişisel nedenler ve bunun dışındaki diğer nedenleri gerekçe göstererek" açıklayan kadın sayısı 2,6 milyon.

Kadına yalnızca ev içi rol ve sorumlulukları atfeden zihniyetin dönüştürülmesi şart ancak mevcut şartlarda oldukça zor. Oysa kadın istihdamının artırılması kadınların sosyal ve ekonomik alanda kendini gerçekleştirmesinin yanında yoksullukla mücadelenin, sürdürülebilir büyüme ve kalkınmanın sağlanması için de önemli.

Kadınlar yetersiz eğitim ve iş tecrübesi nedeniyle de işgücü piyasasına girmekte zorlanıyor.

GENÇ KADIN İŞSİZLİĞİ VE "EV GENÇLERİ"

Bir diğer önemli olgu olarak, kadın nüfus içinde 15-24 yaş arasındaki genç işsizliği yüksek seviyede. Kasım 2023 itibarıyla genç kadın işsizliğinin oranı %20,7. Erkeklerdeyse bu oran %14,2. Gençler içinde de kadınların işgücüne katılım oranı geriliyor.

Nitekim "ev kadını"ndan sonra, son dönemde, ülkemizde "ev genci" kavramını da sıkça duy-maktayız. Ne eğitimde ne istihdamda yer alan, bir yıldan fazla süredir iş arayan ev gençleri de işsizlik rakamları içinde yer almıyor.

KRİZ VE "REFORM" TEHDİDİ

İçinde bulunduğumuz ekonomik krizde işsizlikte beklenen artıştan kadın işgücünün daha hızlı etkilenmesi endişesi verici... Aynı zamanda hükümet programlarında "reform" adı altında ortaya konanlar eylem planlarının ötesine geçmiyor. Hatta işgücü piyasasının geneli için güvencesiz ve ucuz işçilik riski taşıyan esnek çalışma, Eylül 2023'te açıklanan ve 2024-2026 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program'da yeniden gündeme getirildi.

Gökçe A. BAYDAR
BES/İzmir Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü,
Mali Hizmetler SGM

8 MART'I KİMLER KUTLAYABİLİR?

Ve işte Dünya Emekçi Kadınlar Günü geldi.

Kadınlara ayrılan o tek gün. Her yer kadınların kıymetine dair sözler ile dolacak, tüm büyük markalar kadınlara yönelik 'çok değerlisiniz' reklamları yayınlayacak, büyük şirketler kadınlarına şık hediyeler verecek, daha küçükleri karanfil vermekle yetinecek.

Işığın pek de uğramadığı kayıt dışı iş yerlerinde ise, hediye yok. Orada kadınlar, sigortasız olarak emeklerini sunmaya, erkeklerden daha az ücret almaya ve hatta bazen karın tokluğuna çalıştırılmaya devam edecek. Dünya Emekçi Kadınlar Günü kutlu olsun! sözü üstüne elbet eğitilmiş bireyler tartışmalar başlatacak, 'emekçi kadın kimdir' diye soracak, evde oturanları emekçi kadınlardan saymayacaklar.

8 Mart'ta dahi tüm kadınlara değil bugünün kut-sallığı. Binlerce yıldır hergün erkeklerin iken, azıcık

ömürü olan şu 8 Mart bile 'hangisi kadın emekçi, hangisi değil' tartışmalarına gark olacak. 'Emek nedir?' diye sorarsak erkekler hemen açıklamaya başlayacak, kadın haklarını dahi kapitalizmin bir dişlisi yapmaya çalışan bu neo liberal düzen, emek üzerinden kadının yeterli ya da değil olmasını belirleyecek.

Peki, biz artık bu tek güne, mikrofonu elimize alma, görünür olma, 'emekçiyiz, değiliz' ayrışmalarının ortasında kalarak, sesimizi duyurma gayretine ne kadar devam edeceğiz? Kendi içimizde dahi çalışan, evde oturan, tesettürlü, seküler, kentli, köylü ve daha nice ayrımların havalara uçtuğu günümüzde birbirimizi daha ne kadar ayırtıracağız?

Binlerce yıldır bize dayatılan en temel ayrımı (makbul ve değil) yapanlar ayrışmamakta, gayet tutarlı biçimde 'uygun kadın/uygun olmayan ka-

dın' sınıflandırmasını yapmakta, bu sınıflandırmaların içeriği dönemlere göre ad değiştirmekte ama çekirdek hep aynı kalmaktadır. Tarihteki belki de en tutarlı politika olarak günümüze dahil olmaktadır kadın olmamızın bize diğerleri tarafından dayatılanlar.

Bu tarih çizgisindeki eril tahakkümün başlangıç noktası ise şu ana kadar elde edilen bilgiler ışığında medeniyet dediğimiz tarıma geçiş ile başlamıştır. Tarım toplumuna geçişimiz ile ruhsal, zihinsel ve fiziksel dönüşümler maalesef kadın aleyhine tetiklenmiştir. İnanc düzleminde karanlık ve büyücülükle eşitlenen dişi; sosyal hayatta görünmesi makbul olmayana, evlerde gizlenmesi gerekene ve en sonun-

da erkeğin kaburgasından yaratılarak karar verişlerinin ve var oluşunun her durağında erkeğin sözüne tabi kılınmıştır. Anadolu'nun ve dünyadaki birçok coğrafyanın bereket tanrıçası, evde tarım toplumuna işçi sağlayacak bir çoğalma aracına dönüştürülmüş, sanatta kendine dışıl ve yuvarlak hatları ile model olarak yer bulabilmiş, sanat yaratımından soyutlanmış ve en sonunda ucuz işçi olarak günümüz modern toplumunun ses çıkartmaya çalışan ama sesi (sanki özgürlükler bahsediliyormuş gibi gösterilen fakat prangaların en tehlikelisini takmayı başaran) sosyo-ekonomik düzlemin yan aktörü konumuna gelmiştir.

Özgürlük diye bize pompalanan, sosyal medya özgürlükleri! adı

altında, kadın vücudun yoğunlaşarak metalaşması, akıl dışı güzellik standartları, günümüzün makbul kadını olarak 'çocuk da yaparım kariyer de' ile güçlü kadın imajlarının sürekli olarak dayatılması, sanılanın aksine kadın özgürlüğünün değil, kapitalist sistemin, zehirli, 'haydi bakalım ancak bu şekilde makbul olabilirsin' anlayışının bir yansımasıdır.

Bu sebeple, karşımızda her talebi kendi çıkarı doğrultusunda dönüştürebilen sistemde, bizim kendi içimizde ayrışma lüksümüz yoktur. Her ayrışma karşımızda eril kapitalist sistemin işleyişine hizmet edecek ve biz belki de binlerce yıldan sonra edindiğimiz hakları dahi kaybedecek bir konuma geleceğiz. Zira dünyada tekrar savaş çıkırtkanlığının yoğun biçimde yapıldığı bu dönemde ilk olarak tüm azınlık ve eril olmayanlar hakkını kaybeder.

İşte bu sebeple, direnmeliyiz, beynimizin kategorilendirme ihtiyacına, tanımlarla ayrıştırma ihtiyacına direnmeliyiz. Ve en nihayetinde bütünleştiğimiz de ise ... şimdi onlar düşünsün diyebileceğiz.

Müzeyyen YILMAZ

EĞİTİM SEN Gaziantep Şubesi
Eğitim ve Yükseköğretim Sekreteri

Lİ HERÊMA ERDHEJÊ JİYAN

Di 6'ê Sibatê 2023'an de li 11 bajaran felaketa mezin ya erdhêja kû navenda wê Mereş bû pêk hat, bi hezaran mîrovan jiyan xwe ji dest dan. Li van bajaran jan û derd hîna wek roja pêşi ye. Di ser erdhejê salek derbas bûye lê hîna êşa kesên kû xizmên xwe winda kirine qet kêr nebû ye. Ji kesên ku merivê xwe, malbata xwe winda kirine salek derbas nebuye, êş û jana wan qet kêr nebûye. Di salvegeran erdhejê, mîrovan li ciyê kû buyer qewimiye hezkiriyên xwe yên winda bi bîr anîn. Lê ne tenê bi bîr anîn, belê hêrs û sorbûnê jî hebû. Ji ber kû tê zanin kû ew kesên jiyan xwe ji dest dan ne bi erdhejê mirin bi polîtîkayên îqtîdara AKPê kû li ser rantan pêk hatine ev felaket anîye serê wan. Ji aliyekî ve hîna jî gelek kesan xizmên xwe yên wundayî nedîtine û nizanin ka li kû derê ne.

Ji roja kû erdhêj pêk hatiye heta îro sazî û rêxistinên civaka sîvîl, sazî û rêxistinên jinan ji bo piştgiriye seferber bûne, ji derxistina kesên kû di

bin xirban de mane heta jiyan avakirinê xebatên xwe didomînin. Ji roja kû buyer qewimiye heta îro dewlet ji pêvî şowê tiştek nekiriye. Ji ber vê yekê kesên kû ev felaket hatiye serê wan bi piştewaniya hev, bi fedakari li ser xwe mane û hîna dimînin.

Piştî Salekê Jiyana Jinan

Erdhejê jiyan her kesî kû li herêmê ne, diwar kir. Jin, mêr, zarok, kal û pîr, jiyan her kesî diwar bû lê bi teybetî jiyan jinan diwartir bu. Di sistema pederşahi-kapitalist zaten jiyan jinan zahmet bû îca bi erdhejê zahmetî hîn girantir bû. Ji ber kû dewletê li herêma erdhejê peywirên xwe nake, pedivî û avaniya jiyanê ma li ser milên jinan. Zarokxane, etud-perwerde, parkên zarokan, nexweşxane kû nemane, keda kû jinan didan zarokan, kal û piran, nexweşan girantir kir. Pêdiviyên malbatê, xwedîkirina tevan, ket ser milên janan.

Li Hatay, Semsur, Meletî, Meriş, navçeyen Dîlok Nûrdaxî û Îslahiye kû avaniyên zexm li wan kêman mane kesên kû malên wan xerabûne bi ihtimalekê baş di konteyneran de dijin. Hîna li gelek deveran gel di konan de jî dijin. Di konteyneran de gelo jiyan çawa didome? Di wan holiken teng de avakirina jiyanê, helbet li ser piştê janan e. Karê male, lênerîna kal û pîran, lênerîna zarokan, lênerîna mêran wego ne bes bûn vêga ji bo jiyanê di wan cihê teng de bê avakirin jin hewldanên zêde didin. Jineke kû em pêre axivîn got "cihê jiyanê biçûktir bû me got qey karê me ê malê dê kem bibe lê zêdetir bû. Ji bo em kincekî derxin em kincan hemuyan vala dîkin an jî heta em xwarinekê çêdikin em firaxan dideynin viyalî wiyalî." Erê qet nebû surprîz ji bo me kû keda jiyanê rojane teva li ser piştê jinê ye.

Bi hezar salane ev sistema pederşahi hebûna xwe li ser keda jinan kû naye daxuyan, bi pêk tîne.

Jin li van ciyê kû jiyanê ji nûve li dar dixin, li wê derdora bêpaqijî, bêtenturistî hem li xwe hem jî li kesên di malbatê hemuyan alaqedar dibin. Tenturistiya wan, paqijiya wan, têrkirina wan li jinan e. Di van qadên konteyneran de av, serşuştin, tuwalet hemû tişt pirsgrêk in. Jin ji aliyekî bi van pirsgrêkan mejûl dibin ji aliyekî jî hewl didin kû malbata xwe şa bikin. Ji bona sosyalbûne, lixwenerîne ne derfet ne ji wextê wan heye. Pirsgrêkek din ji eve kû ev ciyên nû durrî bajaran, navçeyan e. Dijwariya çûn û hatinê, zahmetiyên aborî wana neçar dihê. Heke zortestî li jinan tê, ciyek serîlêdanê, gilî kirinê tune, ciyê hene jî durî wan e.

Tê zanin kû ev bajarên kû erdhêj li wan qewimî bi hezaran penaber jî li wan dijin. Bi teybetî li Hatay, Riha û Dîlok. Piştî erdhejê rewşa penaberan pir xirab bû. Bi piranî di konan de dimînin û hinek jî li konteyneran. Lê konteynerên kû dane wan pir bicuk in, tenê odeyek in. bêaxxane, bêserşok û bêtiwalet. Serşok u tiwalet li derveyî holên jiyanê ne. Ji ber vê rewşê jin tîncizkirin, tûşî şiddetê tînc. Ziman nizanin û ciyekî kû gilî bikin jî nine...

Tevi van hemû neyînîyan, rêxistinên jinan û sîvîl, bi teybetî ji bo pêdiviyên jinan yê teybet çareyan bi pêk tînen. Ji ber kû ne dewlet ne jî gel pêdiviyên jinan nabînin. Ev hewldan û ked hêvî û bawerî bi mirov re çêdike. Her çawa bibe dê jin piştê bidin hev û dê ji hev re bibin derman. Her dem em ê bêjin bijî piştewaniya jinan, bijî azadiya jinan!

2023'TE KADIN İŞÇİLER ve FEMİNİST TEMALAR DİRENİŞLERE DAMGASINI VURDU

Geçmiş yılın değerlendirmesini yapmak âdettendir. Kadınışçi olarak kendimize, kadınların ücretli emeği açısından geçen yıl ne tür kazanım ve kayıplar yaşandı? Geçtiğimiz yıl kadın grev ve direnişlerinde hangi talepler öne çıktı ve grev ve direnişlerde feminist dayanışma nasıldı? Önümüzdeki yıl ücretli kadın emeğinin en önemli sorunu veya sorunları neler olacak? Sorularını sorduk.

Cevaplar ise görüldüğü gibi...

Bahar Gök: Sene biterken Kadınışçi olarak ziyaret ettiğimiz Burda Bebek direnişinde konuştuğumuz kadın işçiler "Aca-yip büyük firma, çok kazanıyor ama bu kazancını işçilerle paylaşmaz" diyor. İfade ediş şekilleri değişse de arkadaşlarımız emek-sermaye arasındaki çe-

lişkiyi net bir biçimde dile getiriyorlar. Bu bizce bir kazanım.

Kadınlar ücretlerin ve iş güven-cesinin daha yüksek olduğu iş arayışındalar. Bu arayış ve çalışma yaşamında karşılaştıkları durumlar, kadınların ev ve aile, çocuk bakımıyla olan ilişkilerini sorgulamaya başlamalarına yol açıyor ve bu da yer yer çatışmaya dönüşüyor. Ev içi emeğin, toplumsal cinsiyet temelli sömürünün farkına varılması da önemli bir kazanım.

Grev ve direnişlerdeki kadınları dinlediğimizde toplumsal cinsiyet rollerinin işyerlerine ve çalışma şartlarına nasıl sirayet ettiğini görmek mümkün oluyor. Örneğin kadınlar, fabrikalarda neredeyse her işi yapmaya zorlanırlarken, erkekler kendi iş alanları dışında hiçbir işi kabul

etmiyor, erkek işçilere yaptır-madıklarını kadın işçilere yaptırıyor ve iş tanımı dışına çıkabiliyorlar.

Ama diğer yandan kadın işçiler, eskiye oranla işyerlerinde yaşadıkları tacizi daha sık ve kolay dile getirebiliyor; bu çok önemli bir şey. Mobbing kavramı zaten yerleşti. Yediden yetmişe tüm işçilerin bildiği gibi, mobbing, en fazla kadınlar üzerinde uygulanıyor. Cinsiyetler arasındaki eşitsizlik giderek daha belirginleşmiş durumda ve kadınlar bunun daha fazla farkında.

Elbette bu yılı değerlendirirken, deprem gündeminin yarattığı etkiyi ve deprem bölgelerinde yaşayan kadınları bir derece farklı değerlendirmemiz lazım. Özellikle konteyner kentlerde yaşayan ve TYP (Toplum Yararı-

* Kadınışçi'de "2023'ü uğurluyoruz: Bu yıl kadın işçiler ve feminist temalar direnişlere damgasını vurdu" başlığıyla 31 Aralık 2023'te yayımlanan yazıdan kısaltılarak alınmıştır. <https://www.kadinisci.org/guncel/2023u-ugurluyoruz-bu-yil-kadin-isciler-ve-feminist-temalar-direnislere-damgasini-vurdu/>

na Programlar) ile birlikte yeniden işbaşı yapan kadınların neredeyse tamamı, bir sorgulama süreci yaşıyor. Bu sorgulamadan patriyarka da nasibini alıyor. Aile yaşamlarını, evlilik ilişkilerini sorguluyorlar. Birçoğu ilk defa asgari ücret görmüş ve güvence elde edebilmişler. Sorgulamalar hane içinde çatışmalara yol açabiliyor. Tabii bunların hiçbirisi, depremin yarattığı travmalardan bağımsız değil.

Grev ve direnişlerde kadınların daha görünür olduğunu ve eskiye oranla daha fazla aktif yer aldığını söylemek mümkün. Ama bu durum yine de kadınların taleplerinin, genel talepler içerisinde boğulup gitmesine engel değil. Daha doğrusu dile getirdikleri konularla ilgili talep oluşturmak konusunda yetersizlik var. Önümüzdeki yılda talep oluşturma konusunda daha fazla örnek göreceğimizi düşün-

nüyoruz. Temel ihtiyaçların bile karşılanmasında yaşanan zorlukları düşündüğümüzde asgari ücrete yapılan zammın bir karşılığının olmayacağını biliyoruz. Bu durum kadınların ücret artışıyla ilgili daha fazla talep oluşturmaya çabalamalarına da yol açacak.

Ücret meselesinin yanı sıra çalışma koşulları meselesi çok belirleyici. Agrobay Seracılık, Özak Tekstil, İBB işçisi Tülay Çal, Krom Evye ve Burda Bebek olmak üzere birçok kadın işçi direnişinde gördüğümüz gibi kadınlar, işyerlerinde maruz kaldıkları aşağılayıcı, onur kırıcı muamele ve çalışma şartlarının ağırlaşmasına karşı daha fazla söz ve eylem üretiyor.

2023'ün son çeyreğinde yoğunlaşan grev ve direnişlerde kadın işçilerin ön planda olduğunu söylemek mümkün. Bu yılın

önemli bir özelliği direniş seslerinin daha çok İstanbul dışından gelmesiydi. Hayat pahalılığına bağlı olarak düşük ücretlerin yükseltilmesine yönelik taleplerin önümüzdeki günlerde de öne çıkacağını düşünüyoruz.

Son dönemde kadınların esnek çalışmasına dair düzenlemeler yapılacağı açıklandı. Bu esnek çalışma, kadınların evden ya da ev eksenli çalışmasıyla ya da part-time çalışmasıyla doğrudan ilişkili bir mesele. Özellikle deprem bölgesinde, kadınların evinden ya da günde 3-5 saat çalışabileceği çalışma biçimlerinin ortaya çıktığını gözlemledik.

Aslına bakılırsa kadınlar açısından bir süredir ciddi birikimler yaşanıyor. Kadınlar genelde anında tepkilerini göstermiyor; itirazı kendi içinde, yani o dar alanda sıkışıp kalıyor ama dışarıya biraz zaman alabiliyor.

Kadın artık sorunlarla baş edemediğinde ve çözebilecek hiçbir yöntem bulamadığında, o sınırları aşmaya başlıyor. O yüzden çok keskin konuşmak mümkün değilse de kadın öfkesinin ve itirazının daha görünür olacağını görebiliyoruz.

Kadın hareketi cephesinde bir tıkanma var

Rahime Karvar: Bu yıl yaşanan direnişlerde kadın işçilerin, farkındalığının arttığını belirttik, ki bunda en önemli etken aslında ülkedeki kadın kurtuluş hareketinin varlığı ve mücadelesi. Ancak 2023 yılında hem kadın hareketi hem de işçi mücadelesi veren örgütler açısından yaşanan tıkanıklık derinleşmiş durumda ve bu durum, çalışma şartlarına, buna karşı kurulan direniş çadırlarına da yansıyor. Yine Burda Bebek'ten örnek vermek gerekirse, bir şefin bir kadın işçiye sarf ettiği "Bizim için burada önemli olan erkek işçiler. Sizin bizim için çok değeriniz yok" şeklindeki yaklaşım, erkekliği kutsayan ve yücelten, sağ popülizmin tavan yaptığı iktidar politikalarından besleniyor. Buna karşı tıkanmalar yaşayan kadın hareketinin durumu da

kadınlar için bu tür yaklaşımlarla karşılaşma oranını arttırıyor. Bir yandan farkındalık var, evet, ancak diğer yandan kadınlar cephesinde yaşanan bir tıkanma, kadınların kazanımlarında gerileme yaratıyor.

Aralık ayının başında Güldünya Yayınları'nın çağrısıyla yapılan Feminist Örgütlenmeler konferansında da kadın hareketinin işçi mücadeleleriyle, grevlerle daha çok ilişkilmesi gerektiğini konuşmuştuk. Kadın işçilerin direniş süreçlerinde ortaya çıkan farkındalık ancak bu ilişkilenmelerle daha kalıcı bir bilince dönüşebilir. Bu direnişleri daha kalıcı kazanımlara dönüştürmek istiyorsak kadın hareketi ile işçi hareketi arasındaki bağları kuvvetlendirmemiz gerekiyor. Kadın hareketi, feminist hareket, bütün her şeyin çözümünü barındırmıyor ya da bütün her şeyin yükünü almak zorunda değil ama işçi direnişlerine odaklanma ve kadın işçi direnişleriyle ilişkiler kurma noktasında yetersiz kaldığını söylemek mümkün. Kadın işçi direnişlerinin gündemden hızlıca düşmesinde de bunun etkili olduğunu düşünüyoruz.

“

Ücret meselesinin yanı sıra çalışma koşulları meselesi çok belirleyici. Agrobay, Özak Tekstil ve Burda Bebek olmak üzere birçok kadın işçi direnişinde gördüğümüz gibi kadınlar, işyerlerinde maruz kaldıkları aşağılayıcı, onur kırıcı muameleye ve çalışma şartlarının ağırlaşmasına karşı daha fazla söz ve eylem üretiyor.

”

Sendikalarda kadınlar yönetime gelmeye başladı

Betül Kocaaslan: Sendikalarda ki kadın temsiline dair de birkaç önemli kazanım yaşandı 2023'te. Genel-İş Sendikası İstanbul Anadolu Yakası 1 No'lu Şube için ocak ayında yapılan genel kurulda seçimleri arkadaşımız Nazan Gevher Çam Ay'ın listesi kazandı. Kadıköy Belediye'sinde Mor Liste sürecini örgütleyen, kadınların taleplerini toplu sözleşmeye dâhil etme mücadelesi veren bir grubun şube yönetimini kazanması gerçekten önemli bir kazanım. Nazan, seçimlerden önce Kadın İşçi'ye verdiği söyleşide, kazanımları durumunda "emek hareketini kadın hareketiyle buluşturmak" için çabalayacaklarını belirtmişti.

Sendikalarındaki kadın temsiline dair de birkaç önemli kazanım yaşandı 2023'te. Genel-İş Sendikası İstanbul Anadolu Yakası 1 No'lu Şube'de yapılan genel kurulda seçimleri Mor Liste'den arkadaşımız Nazan Gevher Çam Ay'ın listesi kazandı. DİSK'e bağlı Gıda İş'te ise kadın arkadaşımız Olcay Özak sendika başkanı oldu.

Geçtiğimiz günlerde bir güzel haber daha aldık. DİSK'e bağlı Gıda-İş sendikasının genel kurulunda Olcay Özak, sendikanın genel başkanlığına seçildi. 26 kişilik yönetim kadrosunda da 8 kadın var. Bu da kadınların sendikal alandaki varlığı için önemli bir kazanım. Bundan sonraki dönemde kadın işçilerin de yoğunlukta olduğu gıda sektöründe, kadın bir sendika başkanı yönetiminde kadın işçilerin özgün koşullarına ve sorunlarına odaklanan bir sendikacılık anlayışının yükselmesini umut ediyoruz.

Agrobay kadın işçileri, direnişi İstanbul'a taşıdı

Yadigar Aygün: 2023 yılında işçiler ücretlerini alamadıkları için direnişe geçerken, birçok fabrikada da işçiler özlük hakları ve daha iyi bir ücret için fabrika önlerini direniş alanına çevirdi. Çeşitli sendikalara üye oldukları için İzmir Bergama'da bulunan Agrobay Seracılık'ta 39 kadın işçi işten atıldı. 23 Ağustos'ta işten çıkarılan işçiler sera önünde yaptıkları çadır nöbeti sırasında 8 ve 15 Eylül tarihlerinde iki kez asker saldırısıyla gözaltına alındı. Kadın işçiler eylemlerini İstanbul'a da taşıdı. Tüm baskı ve engellemelere rağmen kadın işçiler eylemlerine devam ediyor. Bu kadın işçiler için 2023 yılında oldukça önemli bir eylem oldu.

engellemelere rağmen kadın işçiler eylemlerine devam ediyor. Bu kadın işçiler için 2023 yılında oldukça önemli bir eylem oldu.

Ağır çalışma koşullarına karşı sendikal oldukları gerekçesiyle işten çıkarılan Trendyol Depo işçileri de 26 Eylül'de eylemlerinin 30'uncu gününde oturma eylemi yaptıkları sırada polis tarafından gözaltına alındı. DGD-SEN Genel Başkanı Neslihan Acar, bu direnişe öncülük etti. Fabrikalarda, iş yerlerinde yaşanan tacizleri kamuoyunda ön plana çıkardı. Gözaltı esnasında polis tarafından darp edildi kolu kırıldı. Tüm baskılara rağmen Trendyol Depo işçileri, direndi.

Özak Tekstil işçileri 28 Kasım'da sendikal hakları için greve çıktı. Özak Tekstil'de çalışan kadın işçiler, yaşadıkları hak gasplarına, adaletsizliğe karşı direniyor. Jandarma tarafından orantısız güç kullanılarak grev bastırılmak istenmesine rağmen Özak işçilerinin direnişi devam ediyor.

İzmir Bergama'da bulunan Agrobay Seracılık'ta 39 kadın işçi işten atıldı. 23 Ağustos'ta işten çıkarılan işçiler sera önünde yaptıkları çadır nöbeti sırasında 8 ve 15 Eylül tarihlerinde iki kez asker saldırısıyla gözaltına alındı. Kadın işçiler eylemlerini İstanbul'a da taşıdı. Tüm baskı ve engellemelere rağmen kadın işçiler eylemlerine devam ediyor. Bu kadın işçiler için 2023 yılında oldukça önemli bir eylem oldu.

Eylemlerde, özellikle eşdeğerde işe eşit ücret talebi, geçim sıkıntısı, cinsiyetçi uygulamalar; kadın emeği sömürsünde uzun saatler çalıştırılma, güvencesiz çalıştırılma; kadın yoksulluğu vb. ön plana çıktı... İşçi eylemlerinde işçilerin yalnız bırakıldığına şahit oluyoruz. Eylemlere destek oldukça az. Belirli milletvekilleri, belirli kişilerin sadece işçi eylemlerine geldiğini görüyoruz. Agrobay'da direnen kadınlara, Özak Tekstil önünde direnen kadınlara yönelik feminist dayanışma arzu edilen düzeyde olamadı. EMEP Milletvekili Sevdâ Karaca'nın direnişe sahip çıkması işçilerin yanında olması da bence oldukça önemli bir adımdı. Gazeteciyim, eylem haberleri yaptığım için sürekli alandayım. 2023 yılında feminist dayanışmanın direniş ve grev yerlerinden uzak kaldığı, doğrultusunda gözlemlerim var. Tabii ki feminist dayanışma var fakat bence bu oldukça yetersiz kalıyor. Yeni senede feminist dayanışmayı

biraz daha yükseltmemiz gerekiyor.

Düşük ücret, kötü çalışma koşulları, güvencesizliğe ve işsizliğe bağlı olarak önümüzdeki yılda iş cinayetlerinin artabileceğini de öngörebiliyoruz.

Deprem, kadın dayanışması, ücretli- ücretsiz emek için feminist mücadele...

Necla Akgökçe: 2023'te bir doğa felaketi olan depremin, gözünü kâr hırsı bürümüş, kural tanımayan, her türlü yolsuzluk ve mafyatik ilişkilerin kol gezdiği kapitalizm koşullarında ne tür bir yıkıma dönüştüğünü acı bir biçimde yaşadık...

Deprem, sermayenin felaketler üzerinden kendine nasıl güç

devşirdiğini açık bir biçimde gösterdi. Gösterdiği bir başka şey ise sömürülenlerin ancak dayanışma ile ayakta kalabileceği gerçeğiydi. Feministler, kadın hareketi bu süreçte kadınların yanında oldu, dayanıştı, birlikte güçlenmenin yollarını aradı. Elbette gücümüz ve olanaklarımız ölçüsündeydi bu dayanışma, bir biçimde hâlâ sürdürülüyor.

Kadınışçı olarak deprem bölgesinde ücretli ve ücretsiz kadın emeği hakkında bir çalışma yaptık. Bütünüyle depremi yaşayan kadınların anlatımları üzerinden şekillenen, deprem öncesi ve deprem sonrasında ücretli kadın emeğinin görünümünü ve değişimini gözler önüne seren bu ayrıntılı çalışmayı önümüzdeki günlerde yayımlayacağız.

Arkadaşlar belirtmişler tekrara gerek yok. Bu yıl grev ve direnişlerde kadınların öne çıktığını gözlemledik. Bir başka sevindirici olgu ise kadına yönelik şiddet, cinsel taciz, eşdeğerde işe eşit ücret gibi feminist temaların bu direnişlerde yer bulmasıydı. Bu sonucun ortaya çıkmasında, sendikalar içinde yapılan kadın çalışmalarının katkısı olduğu gibi küçük sosyalist grupların, bağımsız sendikaların politik çalışmalarına feminist hareketin gündemlerini taşımalarının da katkısı oldu.

2024 yılında ve daima ücretli- ücretsiz emek alanında mücadeleye bu alanın feminist politikasını oluşturmak için deneyimlerimizi ortaklaştırmaya devam!

Ana Fotoğraf: Tarım-Sen

Karin BRUNZZEL**İsveç ST Uluslararası İlişkiler Sorumlusu**

İSVEÇ'TE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ'NİN SAĞLANMASINA YÖNELİK GİRİŞİMLER

İsveç, uluslararası alanda toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmeye yönelik çalışmalarıyla ve aynı zamanda dünyanın en eşit ülkelerinden biri olmasıyla tanınmaktadır. Bu, onlarca yıldır süren sonlanmamış bir yolculuktur. Birçok alanda da önemli ilerlemeler kaydedilmesini sağlamıştır. Bu yolculuğun toplumsal cinsiyet eşitliğinde kadın ve erkeğin eşit imkân ve haklara sahip olduğu bir topluma ulaşana kadar artarak, kesintisiz sürüyor olması gerektiği düşünülür ancak her zaman öyle olmaz.

Bu yazıda, İsveç'in toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama yolunda attığı bazı önemli adımlardan bahsedecek, İsveç toplumunda açılmakta olan

uçurumların getirdiği tehlikelerin altını çizeceğim.

Toplumsal cinsiyet eşitliği yolunda kazanılan belki de en önemli zafer 1970lerde ebeveyn sigortasının yürürlüğe girmesi ve herkesin oldukça nitelikli çocuk bakımına erişebilmesinin sağlanması, çocuk bakımının büyük ölçüde sübvansede edilmesi olmuştur.

İsveç, ebeveynlere ebeveyn iznini paylaşma ve ilk yıllarda mali destek sağlama fırsatı sunarak daha eşit bir işgücü piyasası ve ebeveyn sorumluluğunun daha eşit dağılımının koşullarını yaratmıştır. Bu da kadınların işgücü piyasasına daha eşit koşullarda katılmasını mümkün kılmıştır.

İsveç aynı dönemde ortak vergilendirmeyi kaldırmış, eşlerin kendi gelirlerine göre ayrı ayrı vergilendirilmesine olanak tanıyan ayrı bir vergilendirme sistemi getirmiştir. Ortak vergilendirme iki gelirli birçok ailenin önemli ölçüde daha yüksek bir marjinal vergi oranına sahip olması anlamına geliyordu ki bu da kadının evde kalıp ücretlendirilmeyen ev işleriyle ilgilenmesinin aile için daha avantajlı olacağı anlamına geliyordu. Ortak vergilendirmenin kaldırılması, ev işlerinin eşler arasında daha eşit bir şekilde paylaşılmasına ve evlilik içinde ekonomik eşitliğin sağlanmasına katkıda bulundu, herşeyden önemlisi de kadınların ekonomik bağımsızlığını geliştirdi.

İsveç'in toplumsal cinsiyet eşitliğine giden yolda önemli bir diğer faktör de eğitim sistemidir. İsveç hem kız hem de erkek çocuklarının her düzeyde yüksek kalitede eğitime erişmesine eşit fırsat sağlamış, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmeye büyük bir yatırım yapmıştır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını azaltmanın ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm bireylere daha iyi imkanlar yaratmanın anahtarı eğitim ve farkındalık sağlamaktır. Bugün İsveç'te erkeklerden daha fazla sayıda kadın akademik eğitimi tamamlamaktadır.

Bir diğer önemli başarı faktörü ise eğitimi teşvik eden mevzuattır.

İsveç, cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasaklayan ve işverenlerin işyerinde cinsiyet eşitliğini sağlamak için aktif bir biçimde çalışmasını gerektiren yasalar ve toplu sözleşmeler getirmiştir. Buna ek olarak, hükümet toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme ve teşvik etmeye yönelik birimler ve komisyonlar kurmuştur.

İsveç toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da hala ele alınması gereken sorunlar bulunmaktadır. Yöneticilik pozisyonlarında hala kadın ve erkekler arasında eşit bir dağılımdan bahsedilemeyeceği gibi cinsiyete dayalı ücret farkı da söz konusudur. Ebeveyn sigortası ve çalışma hayatının ebeveynliğe uyarlanması konusunda da çözülmesi gereken sorunlar bulunmaktadır.

Artık dünyanın en eşit ülkesi olmadığımız anlamına gelen birkaç konudan da bahsetmek istiyorum.

İsveç'te son yıllarda ekonomik eşitsizlik arttı. İsveç'te 1990larda dayanışma ücreti politikasını terk ettiğimizde, tarafların genellikle kadınlara karşı ayrımcı, eski geleneklere ve önyargılara dayanan eski ücret sistemlerini kaldırılmasının kadınlara fayda sağlayacağına dair bir inanç ve umut vardı.

Sonradan bunun sadece kısmen doğru olduğu ortaya çıktı.

Taraflar, cinsiyetten bağımsız olarak her bireyin performansını ve becerilerini ödüllendirmeye ayarlanmış ücretlerle daha bireysel müzakereler yapmaya başladığında, bu durum işgücü piyasasında ücret farklılığının artmasına yol açtı. Bunun kadınların bazı işyerindeki ücretlerine olumlu bir etkisi olduysa da bir bütün olarak kadınların ücretlerini sadece marjinal düzeyde etkiledi. Diğer yandan, küreselleşme, teknolojik iler-

leme ve işgücü piyasasındaki değişiklikler, belirli grupların, özellikle de yüksek eğitilmiş ve teknik meslek sahiplerinin ülkenin ekonomik büyümesinden faydalanabilmesine yol açarken, örneğin kamu sektörü bu büyümeye pek ayak uyduramamıştır. Başka bir deyişle, erkek egemen sektörlerdeki kadınlar için iyi ama zaten düşük ücretli işlerde çalışan kadınlar için kötü sonuçları olmuştur.

Toplumdaki uçurumları etkileyen bulmacanın bir diğer önemli parçası da daha esnek bir işgücü piyasası yaratmak için uygulanan deregülasyondur. Ulusal ekonomiye fayda sağlayan bu önlemler gelen esnekliğin bedelini ne yazık ki güvencesiz istihdam ve güvencesiz çalışma koşullarındaki artışla emekçiler ödemiştir. Bu durumdan en çok gençler, düşük gelirli ve göçmenler etkilenmiş, bu kesimlerin işgücü piyasasında yer edinmeleri daha da zorlaşmış, ekonomik koşulları daha da kötüleşmiştir. Göçmen kadınlar ise işgücü piyasasından en uzak kesim olmuştur.

Erkeklerin kadınlara yönelik şiddetinden bahsetmeden toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında konuşmak mümkün değil. Erkek şiddeti, kadınların insan haklarının ağır ihlali ve pek çok kadın için güvensiz bir gündelik hayata yol açtığı için bir eşit-

sizliğin söz konusu olduğunun açık ifadesidir. Kadınlar büyük oranda evlerinde şiddete maruz kalırken, erkekler genellikle kamusal alanda diğer erkeklerle de şiddet uygulayabilmektedir. Buna rağmen, tanımadığı bir erkeğin saldırısına uğrayabileceğinden endişelenmesi gereken ve bu konuda uyarı alanlar kadınlar olmaktadır. Bu da kadınların yaşam alanlarının sınırlandırılmasına yol açmaktadır.

Şiddet ve kontrol, cinsiyetler arasındaki güç dengesizliğinin açık bir göstergesidir. İsveç'te kadın, erkek ya da çocuk, herhangi bir kişiye vurmak kanunen yasaktır, ancak aile içi şiddetin tamamı rapor edilmemektedir.

Sadece İsveç'te değil tüm dünyada şiddetten önemli ölçüde erkekler ve erkek çocuklar sorumludur. Şiddete maruz kalan ister bir kadın ister bir erkek olsun, fail genellikle erkek olmaktadır. Kadına yönelik şiddet için gerekli koşulları yaratan önemli bir risk faktörü, erkeklerle ilgili basmakalıp normlar ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olumsuz tutumdur. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitliğinin sadece kadınlar tarafından yönlendirilmemesi önemlidir. Bunun ön koşulu ise okullarda ve işyerlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yöne-

lik aktif çalışmalar yürütmektir. Daha adil bir toplum herkesin faydasıdır.

Sendikal mücadele ve daha adil bir toplum için siyasi irade sayesinde geçmişte adaletsizlikleri azalttık, yine yapabiliriz. Bunun için ne gerektiğini biliyoruz: Kadınlar ve erkekler için eşit eğitim ve çalışma fırsatları, eşit işe eşit ücret, siyasette ve karar alma organlarında kadınların yüksek temsili, güçlü bir eşitlik ve adalet kültürüne sahip seküler bir toplum.

Kadınların ve erkeklerin toplumu ve kendi yaşamlarını şekillendirmede aynı güce sahip olmalarını sağlamaya yönelik çalışmaları sürdürme güç, nüfus, ekonomi, sağlık, eğitim, çalışma, cinsiyete dayalı şiddet ve onurla ilgili şiddet ve baskı gibi konuları da kapsar. Toplumsal cinsiyet eşitliği yolunda ilerlemeyi sürdürmek hem kadınların hem de erkeklerin, hükümetin, sosyal tarafların ve bir bütün olarak toplumun sürekli çaba göstermesini gerektiriyor.

“

Başkalarının eşit haklara sahip olması, size daha az hak sağlanacağı anlamına gelmez.

”

Oksana HUZ-BLANC
İsveç-Fackförbundet ST

UKRAYNA: KRİZ DÖNEMLERİNDE KAMU SEKTÖRÜNDE KADINLARIN BULUNMASININ SAĞLADIĞI GÜÇ

Rusya'nın Ukrayna'yı geniş çaplı işgalinden bu yana geçen iki yılda saldırılar artmaya ve Ukrayna'nın sivil altyapısı tahrip edilmeye devam etti. Tüm toplumun mücadele ederek, umut besleyerek ve direnerek geçirdiği iki yıl: Savaşta kamu çalışanı olmanın, savaşta kadın işçi olmanın, savaşta anne olmanın, savaşta kadın olmanın ne demek olduğunu kendi deneyimlerimizden bildiğimiz iki yıl.

Herhangi bir savaşın neden olduğu insani krizler, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve hak ihlalleri de dahil olmak üzere o toplumda önceden var olan yapısal eşitsizlikleri daha da derinleştirir ve ağırlaştırır. Tüm bunların kamu sektöründe çalışan kadınlar üzerindeki etkileriye oldukça önemli bir sorundur. Bu yazıda da kamu sektöründeki kadın çalışanların durumuna odaklanmak istiyoruz.

Genel Durum:

Kadınlar evlerinden/yurtlarından ayrılmak zorunda bırakıldı ve ayrılırken de öldürülme, tecavüze uğrama, insan kaçakçılarının hedefi olma, yaralanma veya hastalanma riskiyle karşı karşıya kaldılar. Evlerinde ya da sığınaklarda kalmaya karar verenler de aynı sorunlarla karşı karşıyaydı. Ukrayna'dan başka ülkelere göç etmek zorunda bırakılan 7,9 milyon insanın yüzde 90'ını kadın ve çocuklar oluşturuyor. Ukrayna içinde yerinden edilenlerin ise yüzde 68'i kadınlardan oluşuyor. Bu kadınların çoğu evlerini ve işlerini kaybetti, sosyal hizmetler ve sosyal korumalardan mahrum kaldı. Hayatta kalmayı başaran kadınların pek çoğu da sürekli olarak, barınacak bir yer ve hayatlarını idame ettirmek için bir geçim kaynağı arayışında, bir

yandan da çocuklarına, yaşlılarına ve engelli aile üyelerine bakıyor. Kadınların büyük çoğunluğu çalışma ve para kazanma olanağını kaybetti, birçoğu da hala yaşadığı fiziksel ve psikolojik travmayı atlatmaya çalışıyor.

Ukrayna Ulusal Kamu Hizmeti Ajansı'nın istatistiklerine göre, 31 Aralık 2023 tarihi itibarıyla Ukrayna'da 159,904 kamu sektörü (devlet çalışanı) çalışanı bulunuyor. Bunların 119,808'i kadın ve 40,096'sı erkek.

Okulların kapalı olması, gönüllü çalışmalara talepte artış ve erkeklerin yokluğu nedeniyle kadınların ücretsiz bakım yükü önemli ölçüde arttı. Halihazır-daki toplumsal cinsiyet eşitliğindeki gerileme, sürmekte olan krizde de kendini gösteriyor.

Harkov bölgesinden, aynı zamanda sendika temsilcisi de olan, bir kamu sektörü çalışanı şöyle diyor:

"Farklı kamu kurumlarında çalışanların çoğu kadın. Harkov ön cephe olduğu için çocuklu kadınların çoğu ikamet yerlerini değiştirmek zorunda kaldı (Ukrayna'nın daha güvenli bölgelerine sığındı ya da ülke dışına göç etti). Harkov'da ve bölgede kreşlerin ve okulların neredeyse tümünün kapalı olması nedeniyle okullar eğitimi uzaktan sürdürüyor. Dolayısıyla, kadınların büyük çoğunluğu çalışmak ve vatandaşlara hizmet vermek durumundayken çocuklarına nerede ve nasıl bakacakları iki-

lemiyse karşı karşıya. Hal böyle olunca çalışanların bazıları resmi olarak ya da karma bir sistemle uzaktan çalışabilmekte, ancak pek çok kadın kamu sektöründeki işini bırakmak zorunda kalmakta."

Savaş tüm nüfusta işsizliği artırıyor. Kadınları da ekonominin korunmasız kayıt dışı sektörlerine itiyor ve yoksulluğu artırıyor. Kadınların ve erkeklerin yaklaşık olarak yüzde 50'si savaşın en çok da zihin sağlığını etkilemekte olduğunu belirtiyor.

Şubat 2022'de çatışmaların tırmanmasından önce, Ukrayna'da ücretsiz ev işleri kadınlar için erkeklerdeki yükün iki-üç katı ağır bir yük haline gelmişti. Erkekler haftada 14,5 saatini, kadınlar 24,6 saatini ev işlerine harcıyordu. Savaş başladıktan bu yana, sosyal hizmetler, sağlık, eğitim ve çocuk bakım hizmeti savaş nedeniyle kesintiye uğradı. Bu nedenle hem erkeklerin hem de kadınların ücretsiz iş hacmi arttı. Ücretsiz çalışma artık bakım, ev işi ve gönüllülüğü de kapsıyor.

Kamu Sektöründe Kadınlar:

Ukrayna'da erkekler askere alındığı için kadınlar içinde bulundukları topluluklarda giderek lider konumuna geliyor ancak insani yardım çabaları, barış süreci ve hayatlarını doğrudan etkileyen diğer alanlara ilişkin resmi karar süreçlerinin büyük ölçüde dışında bırakılıyor. Bu konudaki analizler Ukrayna'da toplumsal cinsiyet rollerinin değişmekte olduğunu da ortaya koyuyor. Buna göre, pek çok erkek işsiz kalıp öncelikli olarak silahlı kuvvetlerde görev alıyor, kadınlarsa aile gelirindeki kaybı telafi etmek için yeni roller üstleniyor ve birden fazla işte çalışıyor.

Ukrayna İstatistik Ajansı'nda çalışan Harkov'daki bir sendika yöneticisinin dediği gibi:

"Şu anda kamu sektöründe yönetici pozisyonundaki kadınlar için yeni kısıtlamalar var. Akrabalarımızı ziyaret etmek istesek ya da çocuklarımızı savaştan korumak için ülke dışına taşınmaya karar versek de ülke dışına çıkma hakkımız yok. Bu durum pek çok kadını görev değiştirmeye ve karar alma kademelerinde görev almamaya zorluyor."

Kamu sektöründeki kadınlar, toplulukların ve belediyelerin çalışmalarında sorumluluk alıyor; vatandaşlara sosyal hizmetler sunmayı, üzerlerine füzeler yağarken eğitim ve sağlık hizmeti vermeyi sürdürüyor. Bir yandan da savaş döneminde aile içi şiddet özellikle arttığı için ihtiyaç duyan diğer kadınlara destek sağlıyor. Kadınlar yerel topluluklarda insani yardım müdahalesinde de oldukça hayati roller üstleniyor: İnsani yardım toplama ve toplanan yardımı en çok ihtiyaç bulunan yerlere dağıtmada, silahlı kuvvetlerde ve savunma güçlerinde görev yapan kadınlara tedarik sağlamada, insanların tahliyesi ve sığınakların oluşturulmasında; yerinden edilmiş insanların, göçmenlerin ve yetkililerin geçişlerinin koordinesinde; suçların kaydedilmesinde; askeri saldırı mağdurları ve tanıklarına verilen tıbbi ve psikolojik desteğin organizasyonunda; hayat kurtaracak ve toplulukların yerinden edilmiş insanların barınma sorununu gidermesini sağlamaya yönelik bilgilerin toplama ve iletilmesi için sistemler oluşturmada görev alıyor.

Rus işgali altında iken Ukrayna tarafından kurtarılan bölge merkezlerinden biri olan Herson'dan bir kadın şöyle söylüyor: "Herson'daki kamu sektörü çalışanları ve yerel yetkililer, yerel yönetimin barınma, sosyal koruma ve çocuk koruma alanındaki tüm görevlerini yerine

getirdi. Süpermarketlerden, süt ve tereyağı fabrikalarından artakalan ürünleri, ekmekleri dağıttı. Çocuk bakımı bölümünden kadınlar çocukların haklarını korumakla görevli."

Gelgelelim, resmi karar alma düzeyinde, gücün merkezileşmesi ve ordunun artan rolü, kadınların resmi siyasi ve idari karar alma süreçlerinde etkili olmasını zorlaştırdı, haliyle kadınların sürece genel katılımını azalttı. Sosyal kalkınma ve toplumsal cinsiyet eşitliği konuları bir kenara itilme eğiliminde ve kadınların sesleri, insani yardım müdahalesi veya daha geniş barış süreçleriyle ilgili planlama ve karar alma süreçlerine anlamlı bir şekilde dahil edilmiyor. Kararlar genellikle hızlı bir şekilde alınıyor ve savunmasız ve ötekileştirilmiş olanlar da dahil olmak üzere farklı kadın ve erkek gruplarının ihtiyaç ve önceliklerini yeterince yansıtmıyor.

Resmi karar alma düzeyindeyse, gücün merkezileşmesi ve ordunun rolünün artması, kadınların resmi siyasi ve idari karar alma süreçlerine etki edebilmesini zorlaştırdı, dolayısıyla genel olarak kadınların katılımını azalttı. Sosyal kalkınma ve toplumsal cinsiyet eşitliği konuları bir kenara itilme eğiliminde. Bunun yanında kadınların sesleri, insani yardım müdahalesi veya daha geniş barış süreçleriyle ilgili planlama ve karar alma süreçlerine anlamlı bir şekilde dahil edilmiyor. Kararlar genel-

likle hızlı bir şekilde alınmıyor ve savunmasız ve ötekileştirilmiş olanlar da dahil olmak üzere farklı kadın ve erkek gruplarının ihtiyaç ve önceliklerini de yeterince yansıtmıyor.

Ukrayna Ulusal Kamu Hizmeti Ajansı'nın verilerine göre üst düzey görevlerde bulunan erkek sayısı 146, kadın sayısı ise 67 iken alt düzey pozisyonlardaysa çalışanların 26.234'ü erkek, 97.720'si kadın.

Hmelitski bölgesinden bir sendika yöneticisi durumu şöyle yorumluyor: "Kamu sektöründeki kadınlar ek ücret almadan mesai saatleri dışında çok fazla çalışıyor. Kamu sektöründe çalışan pek çok kadın ülke dışına gittiği ya da iş değiştirdiği için, iş sorumluluğu kalanlar arasında pay ediliyor. Bu da kadınların her zaman, özellikle de çalışma günlerinin bir bölümü füze saldırısında boşa gittiğinde ve sığınaklarda kalmak zorunda kaldıklarında, fazla çalıştırıldığı anlamına geliyor."

Çalışma yerlerinin güvenliği ve sağlığı büyük bir sorun teşkil ediyor. Kadınlar, psikolojik ya da ruhsal sorunlara ek olarak, soğuk sığınaklarda saatlerce

kaldıkları için de sağlık sorunları yaşıyorlar.

Herson'dan bir yerel yönetim yetkilisinin tespiti ise şöyle: "Özellikle Herson gibi cephe hattındaki şehirlerde kamu sektöründe çalışan kadınların fiziksel ve ahlaki durumu tek cümleyle özetlenebilir - tam bir tükenmişlik ve insani olmayan stresin sonucu olarak - kanser, felç vb. hastalıkların tırmanması."

Devlete ve vatandaşlara hizmet sunarken, bugün işten eve dönüp dönmeyeceklerini bilmeleri mümkün değil. Cephe hattına yakın bölgelerdeki kadınların sığınağa gitmek için sadece birkaç saniyeleri oluyor.

"Çalışma masamdan sığınağa gitmek için sadece 40 saniyem var" diyor Harkiv'den Alla, "Ruslar saldırmak için bir roket gönderiyor, çalışma yerimi hedef alıyor ve sadece 40 saniye..."

Herson'da ve kamu sektörü çalışanlarının her gün bombardıman altında halk için çalıştığı diğer cephe hattı şehirlerinde de aynı durum yaşıyor.

Kamu sektöründe çalışan kadınlar da orduya ve askerlik hizmetine katılıyor. Yani, 31.12.2023

tarihi itibariyle 4138 erkek ve 774 kadın orduya katıldı.

Kamu Sektöründe Çalışan Bir Anne İseniz:

Hmelnitki bölgesinde kamu sektöründe çalışan kadınlar şunları söylüyor: "Ben çalışırken bir yandan da çocuklarımın hayatta olup olmadığını düşünüyorum. Çünkü roket saldırısı olduğunda yanlarında değilim ve bir daha görüşüp görüşmeyeceğimizi bilmiyorum. Sadece haberlere göz atıyorum ve Rusya'nın hedefinde evimin, anaokulunun ya da okulun olmamasını umuyorum."

Mikolayiv'de yerel yönetimde çalışan bir kadın deneyimlerini anlatıyor: "İnsanların kadınlara yönelik psikolojik bilgilerle ilgilenmesi ya da kamu sektöründeki kadınların kriz zamanlarında daha iyi çalışabilmeleri için teknik donanım sağlanması çok iyi bir şey. Ancak kamu sektöründe çalışan ve çocuk sahibi

olan kadın işçilerle ilgili durumu özetlemek istiyorum. Şu anda şehrimizde açık okul yok, sadece birkaç kreş açık. Eğer büyükanne ve büyükbaba yoksa durumu idare etmek çok zor. Çözüm olarak, çocuklar ya sizinle iş yerinde kalıyor (ve o zaman çok anlayışlı bir şefiniz olması gerekiyor) ya da evde yalnız kalıyor. Unutmamalısınız ki şehrimizde her zaman füze saldırısı oluyor ve füze saldırısı sırasında çocuğunuzun evde yalnız kalması çok tehlikeli."

Bu özellikle de hem kazanç sağlamak, hem de çocuklarına bakmak ve şimdi de online eğitim ayarlamak zorunda olan bekar anneler için geçerli.

Mikolayiv bölgesinde kamu sektöründe çalışan bir kadın: "İşteyken patlama sesleri duymak ve çocuğunuzun evde yalnız olması psikolojik olarak çok zor, ama ailenize gelir sağlamak için çalışmanız gerekiyor" diyor.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı, aile içi veya cinsel şiddet ortadan kalkmadı: Çatışmayla bağlantılı cinsel şiddet vakaları yükselişte ve gazeteciler, insan hakları örgütleri ve kolluk kuvvetleri tarafından belgeleniyor.

Bölgelerdeki askeri faaliyetler nedeniyle, aile içi şiddet mağdurlarının, son derece stresli koşullarda, saldırganlarla uzun süre aynı mekânı paylaşmaya devam etmek zorunda kalmaları nedeniyle tehlikelerle karşı karşıya kalma ihtimalleri artıyor. Ukrayna'nın pek çok yerinde polis artık aile içi şiddet vakalarını kaydetmiyor ve bazen çağrılara da cevap vermiyor.

Rus güçleri tarafından işgal edilen bölgelerde kamu sektöründe ya da özellikle resmi dairelerde çalışan kadınlar için bu risk çok daha yüksek. Kimi zaman bu kadınlar Ukrayna yanlısı tutumları nedeniyle tecavüz ve kaçırılmanın hedefinde olabiliyor.

Herson'daki kadınlar durumlarını şöyle ifade ediyor: "İşgal döneminde, Ruslar resmi görevde olduğu için sürekli olarak tutuklanma ve şiddete maruz kalma tehdidi altındaydık."

Gelişen Krizde Sendikal Örgütlerin Oynadığı Rol

"Ukrayna'daki savaş sendikal hareketi değiştiriyor olabilir ama durdurumuyor. Aksine, hareketi ge-

liştirmeye yönelik girişimlerimizin çoğuna yeni bir biçim veriyoruz."

Ukrayna sendikal hareketinin gençlik ağının liderinin beyanı şu: "Ukrayna'daki savaş sendikal hareketi değiştiriyor olabilir ama durdurumuyor. Aksine, hareketi geliştirmeye yönelik girişimlerimizin çoğuna yeni bir biçim veriyoruz."

Oldukça zor koşullara rağmen, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği Ukrayna sendikalarının önceliği olmayı sürdürüyor. Ukrayna'daki sendikalar, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi); BM Güvenlik Konseyi'nin 1325 sayılı Kadın, Barış ve Güvenlik kararına ilişkin Ulusal Eylem Planı'nın, çatışmayla bağlantılı cinsel şiddet ve insan ticareti de dâhil olmak üzere yeni savaş dönemi zorluklarını yansıtacak şekilde güncellenmesi ve 2030 yılına kadar kadın ve erkeklere eşit haklar ve fırsatlar sağlanmasına yönelik yeni Devlet Stratejisi'nin onaylanması konusunda çaba göstermeyi sürdürüyor.

Mülteci olmanın, küçük bir çocukla kaçmanın ve en baştan başlamanın ne demek olduğunu bilen, sendikal dayanışmaya ve bu dünyada daha iyiye doğru değişime inanan Ukraynalı bir kadın olarak; Türkiye'de sendikalarındaki kadınlara şu mesajı iletmek istiyorum:

"Ukrayna'nın dört bir yanında ve yurtdışında kamu sektöründe çalışan Ukraynalı kadınlar, Türkiye'deki sendikalı kadınlara destek ve dayanışma mesajı gönderiyor. Ukrayna'da, Türkiye'de ve dünyanın dört bir yanında zorluklarla karşı karşıya olan ve çatışmalarla yüzleşen kadınlar dayanışmayla daha güçlü ve cesur. Yan yana durduğumuzda yalnız olmadığımızı, hayatımızın ve konumumuzun önemli olduğunu ve değiştirme cesaretimizin bizi bu dünya için, ülkelerimiz için, sendikalar için eşsiz ve özel kıldığını biliyoruz."

ENGELLİ KADINLAR ve DİLDE ŞİDDET

Bu yazımda engelliler konusunda bilinçaltımızdaki kodların günlük konuşmalara yansımalarından ve şiddetten bahsetmek istiyorum. İnsanlar konuşurken bilinçaltında olan kavramlar kendini serbest bırakıyor. Aslında biz engelli kadınlar, karşımızdaki bireylerin rencide edici sözlerine çok fazla maruz kalıyoruz. Kadın olduğumuz için cinsiyetçi söylemlere, engelli olduğumuz için durumumuza yönelik söylemlere. Umarım bu yazı bir farkındalık yaratır, çünkü kullanılan dil çok kırıcı hale geldi.

Biz engelli kadınlara bakış açısı; bizler "yaratıcı/yaratan" tarafından işlediğimiz bir "günah" veya "suç"un karşısında "engelli" olarak "ceza"mızı çekiyoruz. "Cezalı" olduğumuz içinde günlük konuşmalarda kullanılan kalıp sözler maalesef bizler için "güzel"i ve "doğru"yu anlatmıyor. Genel olarak çok rahat bir şekilde mahallemizde, okullarda, çalıştığımız yerlerde,

hayatın her alanında bizlerle ilgili "topal, sağır, kör, dilsiz, lallık, deli, kolsuz, parmaksız, kambur, cüce, çolak, kısır..." ve benzeri gibi sözlerin kullanıldığını duymuşsunuzdur. Olay bunlarla kalmıyor tabii. Mevcut durum hoş değil, bu sözler herkes tarafından kullanılıyor ancak değiştirmek elimizde. Bir yerden başlayalım.

“**Öncelikle biz engelli kadınlar için çok kullanılan bir kalıp var: "SAHİP." İnsan olduğumuz için bizim sahibimiz yok, olmasına gerek yok. Minnetsiz şekilde desteklenmeye ihtiyacımız var.**

Ben on sene gebe hemşiresiydim. Doğacak çocuklarını sabırsızlıkla bekleyen çiftlere, cinsiyetlerini sorduklarında is-

tisnasız "Kız veya erkek olsun hiç fark etmez. Yeter ki **ELİ AYAĞI DÜZGÜN OLSUN.**" diye cevap verilir. Bu cümleyi belki sizlerde kurmuş olabilirsiniz. İyi niyetlisinizdir. Ancak ben bu cümleyi duyduğumda çok üzülürüm. "ELİ AYAĞI DÜZGÜN OLSUN DA": Elbette herkes bebeğinin sağlıklı doğmasını ister, eli ayağı düzgün olsun ister. Peki düzgün olmasa ne olacak? Dünyanın sonu mu? Gerçekten ben de isterdim ayağımın düzgün olmasını. 170 cm boyda olmayı. Ancak değilim. Dünyanın sonu gelmedi. Bu cümlemin yerine "SAĞLIKLI OLSUN" demek daha masum. Daha iyi niyetli. Böylece biz engelli insanların da incinmesi önlenmiş olunur.

Kadın kimliğimin önüne geçen engelli kimliğimden dolayı çokça duyduğum bir cümleyi de paylaşmak istiyorum. Tabii sadece kadın kimliğime kalsa da aynı cümleyi duyacağıma inanıyorum, çünkü yaşım topluma göre bekar kalmaya

uygun değil. Bir "SAHİP"e ihtiyacım olduğu düşünülerek sürekli "**KÖR TOPAL DEME BİRİSİNİ BUL!**" cümlesi ile karşı karşıyayım. "Zaten durumundan ve yaşından kaynaklı, seni ancak kör topal bir engelliden başkası almaz." cümlesiyle kaç kez karşılaştım ben de bilmiyorum. Küçümsemenin kaçınıcı seviyesi. Her kör topal olan engellinin, özellikle de kadın engellilerin karşısına kim çıkarsa çıksın tercih yapma hakkı yokmuş gibi, hisleri yokmuş gibi davranıyoruz. Onlar kimseyi sevemez, beğenemez, önlerine kim çıkarsa çıksın her geleni kabul etme zorunluluğu varmış gibi bir algı yaratılıyor. Bunun yerine "kişiliği, karakteri güzel olan birini bul" dense engelliler de küçümsememiş ve rencide edilmemiş olmaz mı? Mesela yaşımdan, engelli durumumdan ve kadın olmamdan kaynaklı kullandıkları başka bir söz de "**KÖR ATIN KÖR ALICISI OLUR.**" ya da "**KÖR SATICININ KÖR ALICISI OLUR.**" Şimdi bu şekilde beni motive mi ettiler? Anlamadım, işin içinden de bir türlü çıkamadım.

"**KÖRLE YATAN ŞAŞI KALKAR.**" "**TOPALLA GEZEN AKSAMA ÖĞRENİR**" Kalıplarına geelim. Genellikle "değersiz, kötü, ahaksız kişilerle ilişki kurup arkadaşlık yapan kişilere uyarı için kullanılır. Sanki gözleri görmeyen, aksayan tüm kişiler böy-

leymiş gibi. Benim bir ayağım diğerinden 7 cm kısa ve aksıyorum. Çok fazla engelli arkadaşım var. Keza Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık kavramını hatırlatmak istiyorum: "Sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik halidir." Yani sizlerin sağlıklı birey dediği kişiler de ahlaksız, değersiz ve kötü kişiler olabilir. Bunun bizimle alakası yok.

Birçok kişi hayatında bir kez de olsa aynı hataları üstü üste yapmıştır. Bunun da sağlıklı veya engellekle bir alakası yoktur ancak kullanılan kalıp yine bizlerin durumu ile ilgili olmuştur. Mesela "**KÖR BİLE DÜŞTÜĞÜ ÇUKURA BİR DAHA DÜŞMEZ.**" sözünde ötekileştirme söz konusu.

"**KÖRLER SAĞIRLAR, BİRBİRİNİ AĞIRLAR.**" "Toplum içinde önemsenmeyen kişiler birbirlerine değer verir, saygı gösterirler." şeklinde açıklanırken kimi

yerde de: "Bedensel engelleri veya farklı özelliklerinden dolayı toplum tarafından önemsenmeyen, ciddiye alınmayan, dışlanan insanlar birbirlerini daha iyi anladıkları için bir arada olurlar, birbirlerine yakınlık gösterip, destek olurlar." şeklinde açıklanıyor. Hani topluma karışmamızı istiyordunuz. İnsan haklarına göre her insan değerli değil mi?

"**SAĞIRA SÖZÜNÜ, KÖRE YÜZÜNÜ SÜSLEME, YORULURSUN.**" Bu kalıp için yazıyı okuyan okuyucularımıza şunu sormak istiyorum. Gözleri gören ve kulakları duyan herkese kendinizi gerçekten ifade edebiliyor musunuz ya da bu kişiler sizleri gerçekten duyuyor ve görüyor mu sanıyorsunuz? Hiç sanmıyorum! Eğer öyle olsaydı bölgeye, deprem illerine, savaşlara, haksızlıklara karşı birçok kişi "**GÖRMEDİM, DUYMA-DIM, BİLMİYORUM**" şeklinde yaklaşmazdı. Yani durumun yine bizle ilgisi yok.

Karşımızdakine hakaret etmek için kullandığımız sözlere gelelim **“OĞLUM SAKAT MISIN SEN?”, “SEN KAFADAN SAKATSIN!”, “ÖZÜRLÜ MÜSÜN NESİN?”, “BU İŞTE BİR SAKATLIK VAR!”, “BAKAR KÖRSÜN SEN!” “SAKAT SAKAT KONUŞMA ÇEK GİT BAŞIMDAN.”, “ALLAH VURMUŞ SANA BİR DE BEN VURMAYAYIM.”, “HÂLİNE BAKMIYORSUN GELMİŞ KONUŞUYORSUN!”...**

Gördüğünüz gibi hem cinsiyetçi hem engellileri aşağılayıcı sözler. Yani liste çok kabarık. Hangi birine değineceğimi bilmiyorum.

Söylemiştim ben on sene gebe hemşireliği yaptım. Topluma göre ben “TOPAL”ım. İşe ilk başladığımda 22 yaşındaydım. Genel bir algı varmış, ben o zaman gördüm. “TOPAL” insanların başkalarına nazarı değermiş. Oysa ben orada hemşireydim. Hastalarla iletişim halinde olmam gerekiyordu. Oysa ben kaç haftalık gebe olduklarını öğrenemiyordum çünkü NAZARDAN KORKTUKLARI İÇİN BANA GEBE OLDUKLARINI DAHİ SÖYLEMEK İSTEMİYORDILARDI. Uzak durmak istiyorlardı benden. Ancak zamanla kendimi geri çekmeyerek bu algıyı hem hastalarda hem de sağlık emekçilerinde kırdım. Tabii ki kolay bir süreç değildi. Zamanla hastalarımla çok güzel iletişim

kurdum. Ancak bu sadece kendi çevremde kalmasın istiyordum. Bunu hep birlikte yapalım. Güçlü bir SES’le bu kalıpları, düşünceleri kaldırmalıyız. Çünkü engellilerle ilgili kalıplaşmış önyargılar, toplumla bütünleşmelerinde büyük bir engel teşkil etmekte ve bu kalıplaşmış önyargılar, toplumsal bütünleşme noktasında önem taşımaktadır.

Evet, bu kalıplar, önyargılar kolay kalkmayacak. Ancak yirmi birinci yüzyıdayız. Artık yapmalıyız. Eksikliklerimiz ve fazlalıklarımız bizi ötekileştirmemeli. Unutmayalım ki hepimiz bir bütünüz, hepimizin bir eksikliği ya da fazlalığı var. Eksikliğimiz ya da fazlalığımız ayrımcı ve ötekileştirici tutuma maruz kalmamızı gerektirmez. Her insanın da bir eksikliği, eksikliği olduğu kadar da fazlalığı var. Oysa bilinmeli ki “MÜKEMMEL İNSAN” yok. Hepimizin bir kusuru(!) var ve biz birbirimizin kusurlarıyla hem eril dilden hem bu kullanılan yanlış kalıplardan kurtulmalıyız. Hepimiz birbirimizin eksiklikleri tamamlayarak bir bütün olabiliriz. Çünkü NORMAL olan bu.

Biz engelli kadınları en çok yaralayan konulardan biri de şiddet. Şiddet aslında uygulanan kaba kuvvetlerin hepsini kapsıyor. Fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik... İstismar etmek ise iyi niyetin kötüye kullanılması,

kişinin rızası ve iradesini göz ardı ederek sömürmek anlamına gelmekte.

“İstismar, yaşamın her alanında, her yerde ve her koşulda. Gücü elinde tutanlar keyfi şekilde, kendisine göre güçsüz olan her şeyi, herkesi istismar edebilmekte. Sonuç; istismara uğrayan bireylerin kişisel mahremiyetlerinin, temel hak ve özgürlüklerinin açık bir şekilde ihlali.”

Engelli kadınlar istismarı ve şiddeti en çok yaşayan dezavantajlı gruplardan. Bizler; aile, yakın çevre ve komşudan başlayarak, evimizin olduğu sokaktan tutun hizmet aldığımız yerlerden ya da çalıştığımız iş yerlerine kadar yayılan çok geniş alandan, her tipten sosyal, kültürel ve ekonomik edim sırasında fiziksel, psikolojik, cinsel şiddet vb. her türlü istismar ve kötü muamele objesi olma ya aday kişileriz. Birçoğumuz ne yapacağımızı, nereye şikâyet edeceğimizi bilmediğimiz için hatta bu durumu normalleştirdiğimiz için bu durum kısır

döngü gibi devam ediyor. Çünkü bizler "cezalı" olan kişileriz.

Gerek toplumsal cinsiyet ve gerekse engelliliğe yönelik önyargılar, biz engelli kadınların yaşadıkları özellikle psikolojik, fiziksel ya da cinsel şiddetin görünürlüğüne önüne geçiyor. Daha çok yardım veya destek sunma bahanesiyle, görme engelli kadının bedenine beklenmedik şekilde (beline-omzuna) dokunma, elini tutma gibi eylemler, "yardım etmek istemiştim" bahaneleriyle örtülmeye çalışılıyor. Aynı şekilde, tekerlekli sandalye kullanan bir kadının, rızası olmaksızın sandalyesine müdahale etme eylemi de tekerlekli sandalye kullanan kadınlar tarafından mahremiyet alanlarına yönelen bir taciz eylemi olarak ifade ediliyor.

Tekerlekli sandalye kullanan bir kadını sandalyesinden düşürme, engelli kadının tekerlekli sandalye, baston ya da yardımcı araçlara erişimini engellemek, engelli kadınlara yönelik fiziksel şiddet şekilleri olarak yaşanıyor. Bunu en çok da yakınları yapıyor.

İstismar türleri içerisinde cinsel istismar belirlenmesi en zor olan, çoğunlukla bildirilmeyen ve uzun dönem ruhsal etkileri en güçlü olanıdır. Cinsel istismara maruz kalan gruplar açısından incelendiğinde özel gereksinimli bireylerin cinsel istismara maruz kalma oranlarının toplum genelinden daha yüksek olduğu özel gereksinimli bireyler içerisinde ise en çok zihinsel ve görme engelli olan kişilerin cinsel istismara maruz kaldığı görülmektedir. Ruhsal sorunlara ek olarak zihinsel yetersizliği olan bireylerin cinsel istismar sonrası bildirim oranlarının daha düşük, gebe kalma ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma risklerinin ise toplum genelinden yüksek olduğu bilinmektedir. Zihinsel yetersizliği olan kadınların cinsel şiddet failini (diğer şiddet şekilleri için de geçerli olabilmekte) tanımlamakta yaşadıkları olumsuzluklar, failin belirlenmesini güçleştiren engellerden. Şunu da özellikle belirtmek istiyorum bu grubun istismar oranı kırsal kesimlerde daha fazla.

Şundan bahsetmeden geçemeyeceğim. Ben on üç yıllık hemşireyim. İş hayatıma başladığımda bazı arkadaşlardan gördüğüm ve gerçekten çok zoruma giden bir durumu da paylaşmak istiyorum. Verildiğim birimlerde bazı arkadaşlar,

sağ olsunlar beni düşündükleri için (!) yönetime gidip "biz engelli hemşire ile çalışmak istemiyoruz, onu tolere edemeyiz, arkadaşları buradan alın" şeklinde talepler olmuş. Oysa daha neyi ne kadar yaptığımı ya da yapmadığımı bilmiyorlardı. Tanııyorlardı bile beni. O dönem yönetimde olan ve şu an görevini sürdüren arkadaşlarımdan desteğini gerçekten gördüm. Kendilerine teşekkür ediyorum.

Örnekteki gibi biz engelli kadınlar çok fazla psikolojik şiddete maruz kalabiliyoruz. Arkadaşlarımızda planlanan etkinliklerde arkadaşlarımızın bizlerin adına söz hakkına sahipler. Bizlerin "etkinliğe katılamayacağı" düşünülür ve bize sorulmadan verilen bizlerin adına verilen kararlarla dışarıda bırakılırız, çünkü bizler "yetersiz" ve "güçsüz" kişileriz. Göz ardı edilen kısım şudur: Bu davranışların çoğu kez, "iyi niyet duyguları"yla ve zaten nasıl gidip gelecektin" gibi "korumacı" duygularla gerçekleştirildiği bahaneleri, "bireyin özerkliği" ve "iradesini" hiçe sayan sonuçlar ortaya çıkarması yanında uzun vadede psikolojik şiddet izlerini derinleştiriyor. Keza bende halen vardır bu hissiyat: "Arkadaşlarıma fazlalık olurum. Bensiz daha çok eğlenirler. Ben onları yavaşlatırım." Bundan kaynaklı artık tek başıma eğlenmeyi öğrendim. Çünkü zamanında

çok fazla ötekileştirildim. Artık biliyorum ki engelli kadın arkadaşlarım çok fazla güvensizlik, güçsüz hissetme, korku ve kaygı gibi durumları yaşadığı için yaşadıkları travma çok çok fazla. Çünkü önyargı ve ayrımcı davranışlara benim gibi çok fazla maruz bırakıldılar. Bize fırsat eşitliğini tanımayanlar bizim en yakın çevremiz. Gerisi zaten yapar.

Bu noktada sendikam KESK'e bağlı Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası'na (SES) teşekkür etmek istiyorum. SES eşit temsiliyetten yana olduğu için eşbaşkanlık var sendikamda. Birçok kurumda engelli kadının söz hakkı dahi yokken ben kendi şubemde yönetimdeyim. Bana bir kez olsun "Sen bunu yapamazsın" demediler. Hatta sürekli destek oldular. Bu des-

teği en çok da deprem dönemi hissettim. Kendilerine bir kez daha teşekkür ediyorum.

“Flört, sevgililik veya evlilik sürecinde pek çok engelli kadın, engelli olmaları nedeniyle, partnerleri tarafından “yetersiz” oldukları ithamlarıyla karşı karşıya kalmaları yanında, engelli olmaları nedeniyle “kadın” gibi olmadıkları gerekçesiyle partner olmaya değer görülmediklerini ve psikolojik şiddete maruz bırakılıyor.”

Kadın doğum hemşiresiydim. Gördüğüm enstest faili babalar, abiler, kuzenler, amcalar, dayılar veya komşular, engelli kadınlara çok rahat bir şekilde istismar eylemini gerçekleştiriyorlar. Çünkü karşılarında olan kadın ve kız çocukları engelli ve fiziken kendilerinden çok daha güçsüz. İşin garip tarafı, kızlarını, kardeşlerini, yeğenlerini, komşularını dışardan korumak için yapıyorlar ve kendilerine hak (!) istismara maruz kalan engelli kadın veya kız çocukları, faile karşı koyamayacak kısıtlılıklarının ya da faili tanımlayabilme olanaklarının yarattığı olumsuzluklar nedeniyle, şiddet karşısında yaşayacakları etkiler, travmalar derinleşiyor.

Tacizin genellikle “yardım ya da destek” bahanesiyle ve “iyi niyetli” duygularla gerçekleştir-

rilmesi yanında, şiddete uğrayanın yaşadıklarını ifade ederken yaşanan zorluklar, şikâyet süreçlerinde engelli kadın ya da ailenin şikâyet kısmında da "ciddiye" alınmama şeklinde devam edebiliyor. Genelde de olay duyulduğunda, iyi niyetli (!) konu komşu(!) engelli kadın veya çocuk yanlış anlamıştır şeklinde yorumlayabiliyor.

Bir de olayın şu boyutundan bahsetmek istiyorum. Ekonomik şiddet. Bazı engelli bireylerin haklarından bahsetmek istiyorum. Konumuzla alakalı. Yetkili hastaneden alınmış engelli sağlık kurulu raporu na göre "engelli" (engel oranı %40-%69) ve başkasının yardımını olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek derecede engelli (engel oranı %70 ve üzeri) olan kişiler engelli emekli maaşı veya engelli aylığı alabilir. Ancak "iyi niyetli" bazı kişiler engelli bireylerin hakkı olan maaşını yine "yardımcı olmak adına" çekiyorlar ancak bu durumu istismar eden çok fazla kişi biliyorum. Bu vicdansızlıkla ne olacak bilmiyorum. Bunun dışında araba meselesi. Karayolları Trafik Yönetmeliği'nin 53. maddesi, 3. fıkrası uyarınca; özel tertibatı olmayıp, engellilik derecesi %90 ve üzeri olan malul ve engelliler tarafından ÖTV muaf olarak bizzat ithal edilen araçların; araç sahibi engelli kişinin eşi, kanuni mümessili

ile üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hisımlarından bir sürücü veya noterce düzenlenmiş iş akdine bağlı olarak istihdam edilen bir sürücü tarafından kullanılması zorunludur. Yani maddede belirtilen yakınardan birisi, yüzde 90 engelli bireyin adına ÖTV'den muaf araç alabilir. Bu konuda da çok fazla istismar o kadar fazla ki. Yakınları adına araç alıp engelli bireyleri bir kez olsun o arabayla gezdirmeyenler mi dersin, dahası engelli bireyi o arabayla hastaneye götürmeyenler mi dersin... Geçim kaynağı değiliz bizler. Bizler de birer bireyiz.

Engelli kadın ve çocukların sokakta, evde, bakımevlerinde ve okulda uğradıkları şiddet, herkes tarafından bilinen ancak, yüksek sesle dillendirilmeyen gerçeklerden. Bu konuda kadın

derneklerine, STK'lara çok fazla iş düşüyor. Engelli kadınların yaşadıkları şiddetin görünürlüğü sorunlarını, kadına yönelik şiddetle mücadelenin bir parçası kabul edilmediği sürece biz bunlarla yaşamaya (!) devam edeceğiz. Mücadelenin kapsayıcılığını genişlettiğimizde etkisi de artacaktır. Biz engelli kadınların da SESinin duyulmasını istiyoruz. Bizleri mücadelenin dışına atmadan, SESimizin kısılmasına izin vermeden bizlerle mücadelenin büyümesini istiyoruz. Bizleri de duyun. Çözüm hep beraber hareket etmekle başlatabiliriz.

EŞİTSİZLİĞİN KESİŞİMİNDE **LGBTİ+** 'LAR

Dünya genelinde, işsizlik, yoksulluk ve güvensizlik gibi ekonomik zorluklar birçok kişinin yaşamını etkileyen ortak sorunlar, aslında zorluklar ortak gibi görünse de bunlar ile baş etme yolculuğumuzdaki deneyimlerimiz kişiden kişiye farklılaşıyor. Bu deneyim farklılıklarını LGBTİ+'ların kurmak zorunda kaldıkları dayanışma ağlarından, çalışma gruplarından ve deneyimlerimizi birbirimize aktarmamız yoluyla biliyoruz. Pandemi ve deprem gibi toplumları etkileyen bütün olaylarda LGBTİ+'ların deneyimleri daha da yalnızlaşma ve şiddete son derece açık hale gelmekle son buluyor. Peki bizi, LGBTİ+'ları bir anda gözden çıkarmaya iten güç nasıl bu kadar çok insan tarafından içselleştirilmiş olabilir? Bir haksızlık gördüğümüzde bizi baskı altına alan ve sessizleştiren bu güç nasıl bir güçtür? Belki de bu güç karşısında LGBTİ+ hareketinin yıllar önce

politikasını oluştururken haykırdığı "Eşcinsellerin kurtuluşu heteroseksüelleri de özgürleştirecektir!" sloganını ve lubunyalı özgür olmadıkça heteroseksüellerin de özgür olamayacağını tekrar hatırlamak gerekiyor.

Bizden savunuculuk yaparken beklenen sadece temel insan haklarını korumak ve hatırlatmak iken, buna rağmen sessizleşiyoruz. Bu konuda bilgisiz hissetmek mi bizleri susturan? Bir lubunya annesinden duyduğumuz "ben çocuğumu sahipleniyorum" cümlesi gibi etkileyici cümleler kurabilmek için bilgiye sahip olmamız gerekiyor aslında. Ancak yine de ihtiyaç duyarsak LGBTİ+ ve insan hakları alanında çalışan dernekler tarafından yayınlanan raporlara bakabiliriz.

Türkiye'de Özel Sektör Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks ve Artıların Duru-

mu 2023 Yılı Araştırması'nda yer alan sivil toplum alanında çalışan bir lezbiyenin sözleri; "Toplumsal dönüşüm şart. Hiçbir ayrımcılık yasağı tek başına sorunu çözmeye yeterli değil. En duyarlı iş kollarında bile cinsel kimlik, cinsel yönelim söz konusu olduğunda fobi ile bezemiş davranış ve ifadelerle karşılaşmak mümkün." ayrımcılığa karşı toplumdaki herkesin mücadele etmesi gerektiğini ve insan haklarının cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimleri fark etmeksizin herkesi kapsayan toplumsal bir mücadele olduğunu kanıtlar nitelikte.

Bizler doğduğumuz andan itibaren iki cinsiyetin sınırlandırılmış rollerine sıkıştırılıyor. Bu durum, aslında tuvalete gitmek hepimiz için temel bir ihtiyaçken örnek vermek gerekirse iş yerlerinde kapsayıcı tuvaletlerin olmaması gibi bir haksızlığa ses çıkaramamamıza ve kurallara uyararak kendimizi korumak için rol yapmak zorunda olmamıza yol açıyor. Yine Türkiye'de Kamu Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks ve Artıların Durumu 2023 Yılı araştırmasında yer alan örneklerden bunu görebiliriz:

"Daha kimliğimi belli etmeden sırf giyiniş tarzım, hareketlerim vs. yüzünden arkamdan "utanmaz/ahlaksız" gibi hakaretler ediliyor. Kendi kimliğimi

gizlemeyle uğraşmak zorunda kalmadan kendim olabilmeyi isterdim. Ve açıkçası işimden olmaktan da korkuyorum. Sürekli hareketlerine dikkat edip olmadığını biri gibi davranmak çok zor." (Grafik tasarımcısı olarak çalışan biseksüel kadın)

Eğitim, sağlık gibi birçok kamusal hakkın "özgür, ücretsiz, ulaşılabilir, kapsayıcı" olmasını tariflerken bile acaba sadece kısıtlı haklar ve kısıtlı insanlar üzerinden mi politikalarımızı örüyoruz? Kaos GL Sendikal Çalışma Grubu vasıtasıyla; LGBTİ+ öğretmenlerin birçok olayda yalnızlaştırıldıklarını, kimlikleri nedeniyle her an işlerinden edilme korkusu yaşadıklarını ve bu nedenlerle sendikal faaliyetlere katılamadıklarını biliyoruz. Sendikaların LGBTİ+ kamu çalışanlarına yönelik güvenli alan oluşturma sorumluluğu yok mudur? Bana kalırsa hepimizin birbirine karşı sorumlulukları var, bu sorumluluklardan biri de öznelere sesi politikalarımıza katabilmek. Bir yandan, bazı güzellikleri de görmek gerekiyor. SES'in sendikadan ihraç üzerine hazırladığı tüzükte LGBTİ+'lara yönelik ayrımcılık bu maddelerden birisi. Umuyorum ki en yakın zamanda toplu iş sözleşmelerinde güvencesizliğe karşı LGBTİ+'ları koruyan maddeler de yer alır.

İşsizlik, yoksulluk ve güvencesizlik gibi toplumsal ve ekonomik zorluklarla mücadele ederken, LGBTİ+ hakları gibi kapsayıcı politikaların inşa edilmesi, benimsenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin toplumun her kesimini etkileyecek politikalarla sağlanması büyük önem taşıyor.

Konuyla ilgili daha çok yayın incelemek isterseniz 17 Mayıs Derneği'nin "Ayrımcılıktan Yoksulluğa: Türkiye'de LGBTİ+'lar" raporunu ve "6 Şubat Depremlerinin LGBTİ+'lara Etkisi" raporunu da tavsiye ediyorum. Yukarıda bahsetmediğimiz birçok yaşantının ve toplumsal problemin sadece bir yazıya sığamayacağını bilerek Pembe Yakalıların sorunlarının sendikal ve toplumsal sorunlar olduğunu tekrar birbirimize hatırlatmamız gerektiğini düşünüyorum.

KANSER DEĞİL SAĞLIK SİSTEM(SİZLİĞ)İ ÖLDÜRÜR!

Dünya Sağlık Örgütü sağlığı şöyle tanımlamıştır: “Sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönlerden tam iyilik halidir.” Ekolojik toplumcu perspektife göre ise sağlık “Ekosistemin bir parçası olan birey ve toplumun fiziksel, ruhsal, sosyal, siyasal özgürlüklerinin sürdürülme halidir.” Bu tanımlarda bedensel ve ruhsal iyilik hali, sağlığın bilinen yönüdür. “Sosyal yönden tam iyilik hali” ve “siyasal özgürlüklerin sürdürülme hali” bireyin sağlığının toplumun sağlığından ayırt edilemeyeceğinin ifadesidir.

Yakın zamanda kovid salgınında herkes iyi olmandan kimsenin iyi olamayacağını hepimiz yaşadık. Yine yakın zamanda yaşadığımız deprem felaketinde sosyal ihtiyaçları giderilemeyen (barınma, yaşam savaşı verme, hijyen vb.) bireylerin sağlıklı olmasının mümkün olmadığını gördük. Çalışma ve yaşam güvenliğinin sağlanamadığı, iş bulma olasılığının bulunmadığı, gelir dağılım dengesizliğinin yarattığı huzursuzluğun giderilemediği, sağlığa erişim ile ilgili engellerin bulunduğu toplumlarda kişinin tam iyilik halinde olması olanaksızdır.

Kişinin tam iyilik halinde olması herkesin sağlık hizmetinden yararlanması ile mümkündür. Bunun bir devlet görevi olduğunun kabulü on dokuzuncu yüzyılın ortalarına denk gelir. Bu düşünce 1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ile güvence altına alınmış, Bildirge’de “Yaş, cinsiyet, ırk, din, dil siyasal inanç ve sosyo-ekonomik du-

rum fark etmeksizin herkesin mümkün olan en yüksek düzeyde sağlık hizmetine kavuşması en doğal hakkıdır” yargısı yer almıştır. Bu bildirgeye Türkiye dahil her ülke katılmıştır.

Sağlık hizmeti önem sırasına göre koruyucu, iyileştirici ve rehabilite edici hizmetlerdir. Koruyucu sağlık hizmeti, hastalıklardan koruma yanında erken tanı ve tedavi, hastalığın nüks ve komplikasyonlarından korumayı da kapsar. Özellikle erken teşhisle yani kişi kendini hasta hissetmeden yapılacak taramalar kanser gibi belirti vermeyen hastalıkların tanı ve tedavisinde çok önemlidir.

Dünyada olduğu gibi bölgemiz ve ilimizde de kanser önde gelen ölüm nedenleri arasında yer almaktadır. Kanser önlenmesine yönelik Koruyucu Halk Sağlığı Çalışmaları’nın yürütülmesinin yanı sıra meme kanseri gibi sık görülen kanserlerin herhangi bir şikâyet ve bulgu olmadan teşhis

edilmesi için tarama yöntemleri bulunmaktadır. Meme kanserine yönelik taramalarla bu kansere bağlı ölümleri azaltmak olanaklıdır. Mamografi taraması ile erken evrede kemoterapi gereksinimi dahi olmadan sadece ameliyat ile tedavi olabilecekken taramanın etkin kullanılamaması nedeniyle meme kanserli hastalar çok daha geç aşamalarda başvurmakta ve daha yoğun, sonuç alıcı olmayan tedavi gereksinimi doğmaktadır.

"Kanserden değil geç kalmaktan kork!" sloganı önemli bir gerçekliği ifade etmektedir. 35 yaş üstündeki kadınların erken teşhis ve daha sonuç alıcı tedaviler için meme kanseri taramasının yapılması önem arz etmektedir. Fakat ülkemizde sağlıkta dönüşüm ile birlikte koruyucu sağlık hizmetlerinin yerini tedavi edici sağlık hizmetinin alması, yıllık sağlık bütçesinin az bir kısmının sadece koruyucu sağlık hizmetine ayrılması ve taramaların yapılmaması kanserlerin geç teşhisine neden olmaktadır. Yapılan bilimsel ça-

lışmalar kanserin önlenabilir ve erken teşhisle tedavi edilebilir bir hastalık olduğunu göstermektedir.

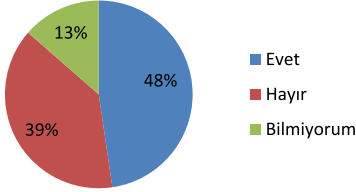
“Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası Amed Şubesi Kadın Meclisi olarak, Diyarbakır’da yaşayan kadınların kanser taramaları hakkındaki bilgi, tutum ve davranışları araştırılarak kanser tarama programları ile ilgili bilgi düzeyini değerlendirmek amacıyla bir anket çalışması düzenledik.”

Görüşmelerimizi meme kanserinin en çok görüldüğü 35 yaş üstü kadınlarla yaptık. 347 kadınla görüştük. Her birinin ayrı ayrı hastane tecrübelerini de dinlemek için yüz yüze gö-

rüşmeyi tercih ettik, çok az bir kısmına online ulaşabildik. Görüştüğümüz Kadınların %67’si evli, %11’i bekar, %22’si eşinden ayrılmış veya eşini kaybetmiş kadınlardı.

Kadınların %24’ünün beşten fazla çocuğu vardı ve %37’sinin eğitimi yoktu. Bu ankette kırsal bölgede yaşayan kadınlarla görüşmek istedik ama önce şehir merkezinde yaşayan kadınların durumunu görmek için %72’si şehir merkezinde yaşayan kadınlarla görüştük. Görüştüğümüz kadınların %58’i “Daha önce KETEM’i duydunuz mu?” sorusuna “Evet” cevabını verdi. Ama duyumları komşudan, akrabadan vb. idi. Bağlı bulundukları Aile Sağlık Merkezleri’nden ve aile hekimliğinden böyle bir bilgi almadıklarını ifade ettiler. Daha önce KETEM’i duyduklarını ifade eden kadınların %45’i “Evinize yakın KETEM var mı?” sorusuna “Bilmiyorum” cevabını verdi. Yani KETEM’in varlığı onlar için duyumdan öteye geçememişti. Diyarbakır’ın merkez ilçelerinde üç KETEM bulunuyor. Bu sayı iki milyona yakın nüfusu bulunan bir il için yeterli değil. Ülke genelinde de var olan KETEM sayısının yetersiz olduğu düşünülmektedir. Kanser vakalarının, bakanlığın açıkladığı verilere göre de özellikle meme kanserinin artmış olmasının bu durumla ilgisi muhtak ki vardır.

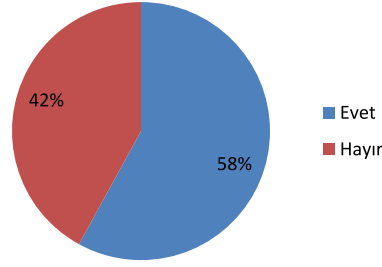
Ailenizde 1. ve 2. Derecede yakınınızda daha önce Kansere Teşhisi konulan kimse var mı?

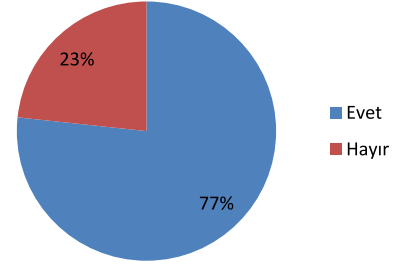
Yaptığımız Anketin 8. sorusu

Ailede birinci ve ikinci derece yakınlarında kanser teşhisinin olup olmadığı sorusu oldukça önemli bir soru. Yapılan çalışmalar ailede kanser öyküsü olmasının kişinin kansere yakalanma olasılığını arttırdığını ortaya koyuyor. Bu durumda kişi risk grubunda sayılıyor. Bu soruya "Evet" cevabı verenlerin oranı %48. Normalde risk grubunda olan kadınların yılda bir kez kanser taramasından geçmesi gerekiyor. Risk grubunda olanların oranı yüksek olmasına rağmen "Daha önce kanser taramasından geçtiniz mi?" sorusuna %62 oranında kadın "Hayır" cevabı verdi. "Evet" diyenlerin de %54'ü meme kanseri taramasından geçmiş.

12- Sağlık merkezlerinde anadilinizde hizmet verilmediği için kendinizi ifade etmekte sıkıntı yaşıyor musunuz?

13- Cevabınız "Evet" ise kanser taramasına gitmenize dil problemi (iletişim problemi) engel oluyor mu?

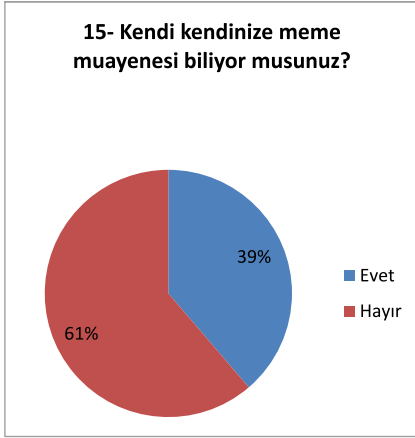

Bizi bu anketi hazırlamaya yönelten olay tam da bu sorularla ilgiliydi. Daha önce sağlık eğitimi vermek için görüştüğümüz kadınların çoğu Türkçe bildikleri için hastaneye gitmeye çekindiklerini, dil sorunundan dolayı erkek refakatinde muayeneye girmek zorunda kaldıklarını ve bu nedenle de hastaneye gitmediklerini anlatmışlardı. Bu sorunun cevabı da tam buna denk gelmektedir. "Sağlık merkezlerinde anadilinizde sağlık hizmeti verilmediği için kendinizi ifade etmekte sorun yaşıyor musunuz?" sorusuna "Evet" diyenlerin oranı %58 ve "Evet" diyenlerin %77'si bu sorundan dolayı kanser taramasına gitmediğini söyledi. Özellikle anamnez, yani hastanın hastalık öyküsünü almaya çalışan hekim, hastanın dilini bilmiyorsa hastaya refakat

eden kişiden yardım istemek zorunda kalmakta bu da hasta hekim arasında olması gereken mahrem ilişkiyi bozduğu için hastanın kendini ifade etmekte zorlanmasına ve güvende hissetmesine engel olmaktadır. Özellikle de meme muayenesi, jinekolojik muayene gibi taramaların yapılması bu durumda mümkün olmamaktadır. Bu durumdan en çok etkilenen yine kadınlardır ve kadının sağlığa erişiminde yaşadığı sorunlar kadına yönelik şiddet türlerinden biri olarak değerlendirilmelidir.

Ülkenin birçok bölgesinde halkların, resmî ideolojinin dayattığı inkâr ve tekçi anlayışın sembolü olarak 'vatandaş Türkçe konuş' anlayışı ile sağlık hakkı engellenerek sağlığa erişimi kısıtlanmıştır. Anadil üzerindeki tüm bu yasaklar ve engel-

lemeler sonucu birçok insan, yıllarca derdini sağlık çalışanına ifade edememiş ve büyük acılar yaşamıştır. Piyasacı sağlık sisteminde zaten oldukça zor olan "sağlığa erişimin" anadilde sağlık hizmeti engellenerek daha da zorlaştırılması ve bu ayrımcı uygulamalar sonucunda pek çok hastanın yaşamını kaybetmesine varacak vahim vakaların olduğu bilinen bir gerçektir.

Meme Kanserinde en önemli erken tanı kriteri olan "Kendi kendine meme muayenesini biliyor musunuz?" sorusuna kadınların %61'i "Hayır" yanıtını vermiştir. Bu konuyla ilgili bugüne kadar hiçbir eğitim veya bilgiye denk gelmediklerini ifade etmişlerdir. Gerek kamu spotlarında gerek se de sosyal medyada var olan kendi kendine meme muayenesi videolarına baktığımızda Kürtçe dilinde video olmadığını tespit ettik.

"Kanserden değil geç kalmaktan kork" diyerek kadınların sağlığa erişim engelleri olan

Anadilinde Sağlık Hizmetinin bir an önce başlaması, dil kurslarının yaygınlaşması, Kürtçe bilen sağlık çalışanlarının bölgeye atanması, bölgede görev yapan sağlık çalışanları için kitap-broşür hazırlanması, tıp ve sağlık eğitimlerinde Kürtçe'ye yer verilmesi, sosyal medya ve televizyon kanallarında yayınlamak üzere Kürtçe dilinde kendi kendine meme muayenesi gibi sağlık eğitimi videolarının hazırlanması, bunun için sivil toplum kuruluşlarından destek alınması, gerekirse ev ev, mahalle mahalle gezerek kadınlara kendi kendine meme muayenesinin öğretilmesi, KE-TEM sayısının artırılması, koruyucu sağlık hizmetinin gereği olan erken teşhis için kadınların kanser tarama testlerinden yararlanmasını sağlamak gerekir. Kanser engellenebilir ve erken teşhisle tedavi edilebilir bir hastalık olduğunu göz önünde bulundurarak ve bunun için gerekli çalışmaları yaparak sistemizlik aşılabılır ve ancak o zaman vaka sayısının artması engellenebilir.

Sağlığa erişim ve sağlıklı bir yaşam sürdürmek, en temel insan hakkıdır; evrensel hukuk da T.C. Anayasası da bu hakkı güvence altına almıştır. Gerekçesi her ne olursa olsun yurttaşların (ya da yurttaş statüsünde olmayan tüm insanların) dili, dini, cinsiyeti, cinsel tercihi veya yönelimi vb. nedenlerle sağlık hakkına erişiminin önüne çıkartılacak her türlü engel "yaşam hakkını ve insan haklarını ihlal" olarak değerlendirilmelidir!

MEKÂNA SIKIŞTIRILMIŞ CİNSİYET: TBMM ÖRNEĞİ İLE MEKÂNIN CİNSİYETİ ANALİZİ

Feminizm tarihsel düşünce ve hareketlerle özdeşik olarak gelişme gösteren bir kadın hakları mücadelesi kılavuzu olarak tarif edilebilir.

"Feminizm farklı zaman ve bağlamda değişen içeriğe sahip olsa da genel anlamda erkeklerle kadınların eşit olması gerekliliği iddiasına dayanır ve bu nedenle kadınlarla erkekler arasındaki hiyerarşik ilişkilerden doğan eril tahakkümü ortadan kaldırmayı ister." (Sancar, 2011). Bu hareket, üretim ilişkilerinin, toplumların ve toplumsal örgütlenme biçimlerinin değişmesi, kadınların özgürleşme ve eşitlik talepleri ekseninde ortaya çıkıp gelişmiştir. Feminizm, temel olarak toplumsal eşitsizliklerin ortadan kalkması için cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kalkması gerektiğini öngörmektedir.

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin sosyal ve kültürel açıdan tanımlanmasını ve toplumun, bu iki cinsi ayırt etme biçimini, onlara verdiği toplumsal rolleri anlatan bir kavramdır.

Toplumsal cinsiyet zamanda, mekânda, coğrafyada, kültürde, siyasette yaşamın her alanında kendini gösteren bir olgudur. Peki, toplumun her alanına sirayet eden toplumsal cinsiyet mekânlar nasıl ilişkilendirilebilir? İş yerlerinde, sokaklarda, sendikalarda mekânın cinsiyeti var mıdır?

Akşam hava karardıktan sonra sokağa çıkamayan kadınlar, kadınlar plajında tecrit edilen ka-

dınlar, otobüste, metroda seyahat alanı sınırlandırılan, hatta gasp edilen kadınlar, iş yerlerinde oturdukları masayla, kıyafet yönetmelikleriyle, emzirme odası olmadan çalışmak zorunda kalan kadınlar... Bu örnekleri çoğaltmak mümkün. Görüyoruz ki yaşamın her alanında mekânlar toplum tarafından cinsiyetlendirilmiştir.

Bazen mekân, cinsiyet ilişkisini belirlerken, bazen de cinsiyet ilişkisi mekânı belirlemiştir. Cinsiyet ilişkileriyle donatılmış mekânlar kadını ve erkeği bir zorunluluğu, bir gerekliliği uygulamaya iter, erkek egemen toplumda kadın bu sıkışmışlığı en ağır biçimde hisseder. Erkeğin egemen kılındığı, onun varlığına, kişiliğine, fizyolojisine göre düzenlenmiş, erkeğin "erkekliğini" simgeleyen mekânlar kadının hiç yerleşemediği, hiç var olamadığı, yabancı ve öteki olarak sıkıştığı mekânlardır. Kadın cinsiyetini dışlayan, kişiliğini, kimliğini, yaşam alanını sınırlayan erkek egemen mekânlar, kadının güvensiz, hep ekstra mücadele göstermesi gereken ve ayrımcılığın en derinden hissedildiği alanlardır.

Fotoğraf-1 Mekânın cinsiyeti kavramını analizinde iş yeri olarak TBMM (Fotoğraf kıyafet yönetmeliğinin henüz değişmediği, etek zorunluluğunun olduğu dönemden.)

Meclis'te milletvekili olarak görev yapan kadınlar için erkek egemenliğiyle donatılmış, erkeğin tüm mekânı sahiplenip, tüm sözleri kendine hak gördüğü salonda kadın, kendini saklı bir coğrafyada sıkışmış, kaybolmuş hissetmektedir. Çoğunluğu, seçim çalışmalarında, aday belirleme süreçlerinden derin ayrımcılığa maruz kalarak milletvekilliği görevine gelebilmiş kadın parlamenterler için TBMM; bir iş yeri olmanın ötesinde, her yanı cinsiyet ayrımcılığıyla örülmüş, erkek egemen dilin

hakim kılınmaya çalışıldığı saklı bir coğrafyadır.

TBMM devletin bir kurumu olarak devletin cinsiyet rejimini yürütmektedir. Meclis içindeki personeller, milletvekilleri açık bir şekilde cinsiyet temelinde bir iş bölümüne tabi tutulmuştur. Meclis'te, meclis başkanından parti grup başkan vekillerine kadar önemli ve etkili görevlerin neredeyse hepsi erkelere aittir.

Birinci fotoğrafta gördüğümüz kadın milletvekilleri kadına şart koşulan içtüzük düzenleme-

lerinde yer alan kıyafet yönetmeliği gereği etek giyinmiştir. Pantolon giyme özgürlüğünü alamamış kadınlar, erkeklerin kapladığı genel kurul salonunda kendilerine yer açmak için çabalamaktadır. Fotoğrafta meclis genel kurulunda kocaman bir salonun merkezinde meclis başkanı durmaktadır. En yüksek, tüm salonu çevreleyecek biçimde yarım ay şeklinde dizayn edilmiş meclis başkanlığı kürsüsü erkek egemenliğinin tepeden bakışını, "büyüklüğünü" simgelemektedir. Meclis başkanları hep erkek olmuştur

ve meclis başkanını sözü o sandaladaki son sözdür. Bu yüksek platforma yerleştirilmiş başkanlık makamı, mecliste genelde arka sıralarda belirli öbekler halinde erkeklerden ayrı gruplaşmış kadınlara da hükmetmektedir.

Görüldüğü gibi bu fotoğrafta birkaç kadın milletvekili o "yüce" makama, o mertebeye erişebilmek, duyuramadıkları seslerini dinletebilmek için saklı coğrafyalarında isyan niteliğinde sayılacak bir hamleyle *yüce, ulu, yöneten*, yüksekte duran başkanlık makamına dertlerini anlatmak için toplanmışlar. Bir başına var olamadığı alanda, gruplaşma eğilimi bir başka çaresizliği ortaya koymaktadır. Birlikte gerçekleştirilen bu hamle hem alışılmamış bir tablo ortaya koymakta hem de çaresizliğin boyutlarını gözler önüne sermektedir. Aslında bu davranış bir başkaldırıyı ifade etmektedir. Görünmez kimliklerini görünür kılabilmek için başkanın önüne kadar yürümüş olan bu vekiller her biri başka renkten başka görüşten; ama mekânda sıkışmışlıkla ve erkek kalabalığıyla sıkıştırılmış bir zamanda ortaklaşmış kadınlardır. Kürsüye yaklaşan kadınların karşısında kravatlı, ciddi, bürokratik siyasetçiler bulunmaktadır. Bu erkekler, kadınların kurulun ortasına kadar gelerek konuşmalarını,

"etekleriyle, bacaklarıyla" kameralara yansıyışlarını pek de tasvip etmiyor görünüyorlar, ayrıca kadınların sözlerini, davranışlarını ciddiye almayan müstehzi bir bakış da göze çarpıyor.

Erkek siyasetçilerle aynı platformda bir kadın ilişiyor gözümüze. Kadın vekillerden daha ağır koşullarda çalışan, zorlu kıyafet yönetmeliğine tabi stenograf. Başkanlık makamının karşısında duran kadınların ne anlattığını, neye karşı durduğunu, taleplerini dinlemiyor, umursamıyor gibi...

Stenograf, o an sadece kayda geçireceği kürsü konuşmasını bekler gibi umarsız ve kimliğinden soyutlanmış bir halde duruyor. Bulunduğu mekânda sıkışmış, ötekileştirilmiş kadın stenografin bıkkınlığı, umarsızlaşmış, kimliksizleşmiş hali yüzünden okunabiliyor. Mekân, bir kadını tüm kişilik ve cinsiyet özelliklerinden soyutlayarak erkek egemen algı ve anlayışa mahkûm etmiş görünüyor.

Meclis genel kurulu sıraları, oturma düzenleri, personelin çalışma saatleri, kürsüde konuşma süreleri kadını mekândan dışlayan niteliktedir. Günlerce, sabahlara kadar süren bütçe görüşmelerinde nöbet tutan kadınlardan hiçbiri bütçenin tümü üzerine söz almamış, konuşma süreleri erkeklere kıyasla daima az

tutulmuştur. Milletvekilleri danışman seçerken erken danışmanlara öncelik vermeyi tercih ederken, geç saatlere kadar nöbet tutan, niteliklerle donatılmış onlarca kadın danışman, sadece cinsiyetlerinden kaynaklı ayrımcılığa uğramıştır. Kadın çalışanlara yönelik ayrımcılığın mekânsal diğer bir örneği de emzirme odası dahi olmayan meclis koridorları ve hamile iken dahi kapalı tutulan kampüs bariyerleri...

"Kadına yönelik mekânsal ayrımcılıklar, erkek egemen zihniyetin ve kadına yönelik şiddetin bir örneğidir."

Mekâna, zamana sıkıştırılmış kadınlar, mecliste kadın haklarını kadın dilinden, kadınlar için savunamaya, her alanda daha fazla söz sahibi olmak için mücadelede etmeye devam ediyor. Yıllar içinde toplumdaki kadın hakları mücadelesi güçlendikçe, kadın çalışanlar örgütlendikçe, milletvekili kadınlar çoğaldıkça parlamentoda kadınların sesi de kahkahası da daha yüksek tonda duyuluyor.

Fotoğraf-2

İkinci fotoğraf, yine meclis sınırları içerisinde genel kurul salonu kadar bürokratik ve kravatlı erkek ciddiyetiyle kuşatılmış muhalefet kulisi. Kadın vekillerin giydikleri tişörtler dikkat çekiyor. Vekiller "1 Milyar kadın dans ediyor" başlığında milyarlarca kadınla aynı anda parlamento kulisinde dans ediyorlar. Kadınların dansı kulis ciddiyetini, bürokratik kuralları tanımıyor. Kadınlar danslarıyla mekânı özgürlük alanları haline getiriyor, biz de varız ve ister dans ederiz, ister güleriz diyorlar. Cinsiyetle kuşatılmış mekânda hiçbir erkek dansa iştirak etmiyor. O mekânda hep daha çok var olan, mekânın sahibi gibi davranan erkek egemen zihniyet, mekânlarında varlık gösteren sınırları zorlayan kadınları gözlemliyor. Kadınlar el ele

vererek icra ettikleri danslarıyla, giyindikleri "biz de varız" tişörtleriyle, mekânlarına sahip çıkıyor.

Biz kadınlar sokaklarda, iş yerlerinde kendi mekânımızı yaratmak, kendi sesimizi büyütmek için, ayrımcılığa ve kadına yönelik her türlü şiddete karşı örgütlenmek zorundayız. Parlamento iradesini, kadınların iradesini yok sayarak hukuksuza feshedilen İstanbul Sözleşmesi'ne sahip çıkmak zorundayız. Medeni kanunda yapılmak istenen düzenlemelere karşı sesimizi daha yüksek çıkarmak zorundayız. Kadın cinayetlerini durdurmak zorundayız!

Biz varız, var olmaya, hakkımız olanı alana kadar hep birlikte mücadele etmeye devam edeceğiz...

Kaynaklar

Alkan, A. (2009), "Cins Cins Mekân," İstanbul, Varlık Yayınları.

Ecevit, Y., M. Ecevit, A. Ayata, (2011) "Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi," AÖF yayınları.

Sancar, S. (2011) "Türkiye'de Kadın Hareketinin Politığı: Tarih-sel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler," İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, C. 1

<http://kendineaitbiroda.wordpress.com/2009/08/09/toplumsal-cinsiyet-mekan-ve-kentler-akin-atauz/>

Mekselina AYKUT

BES Sarıçam Tapu Müdürlüğü
Bilgisayar İşletmeni/Adana

SÖZDE ÖZGÜR KADINLAR

Özgürlüğüne inanan kadınlar, her dönemde toplumun temel taşları olmuştur. Eşitlik, adalet ve insan hakları mücadelesinde önemli bir rol oynamışlardır. Kadınların tarihte edindikleri kazanımlar ve mücadeleler, günümüzde de devam etmektedir.

Oy hakkı mücadelesi gibi önemli adımların ardından bile toplumsal yapılar ve ataerkillik kadınlar da derin izler bırakmıştır. Günümüzde kadınlar toplum baskıları, cinsiyetçilik ve kültürel normlarla karşı karşıya kalmaktadır ve özgürlük ilkesi altında bile gerçek bir özgürlük hissi yaşayamamaktadırlar.

Kadınların tarihsel olarak toplumdaki rolleri, dönemlere ve kültürle göre çeşitlilik göstermiş olsa da birçok toplumda kadınlar genellikle ev işiyle ve aileye hizmetle sınırlı tutulmuşlardır. Ancak Roma İmparatorluğu'nda iş ve sanat alanlarında etkili olmuş, hatta politik roller üstlenmiştir. Orta Çağ'da Avrupa'da genellikle toplumsal hiyerarşinin alt basamaklarında yer almış, feodal sistemde ve aile içinde belirli rollerle sınırlı kalmışlar, dini kurumlar, kadınların sosyal ve politik hayattaki etkilerini kısıtlamıştır.

Endüstri Devrimi ve modernleşme ile birlikte kadınların toplumdaki rollerinde değişimler başlamış, kadınlar iş gücüne katılım ve eğitim imkan-

larının genişlemesiyle birlikte daha aktif roller üstlenmeye başlamıştır. Özellikle yirminci yüzyılın başlarında oy hakkı mücadelesi ve eşitlik talepleri öne çıkmıştır.

Türkiye'de kadınlar, ev içinde ve toplumda birçok zorluğa maruz kalmaktadır. Ev içinde eşlerinin şiddetine ve baskısına karşı çaresiz kalan kadınlar, sözde özgürlüklerini sadece isimde yaşamaktadırlar. Hem kırsal hem de kentsel bölgelerde, aile içindeki rolleri ve toplumsal cinsiyet stereotipleri nedeniyle sıklıkla ekonomik bağımsızlıktan yoksun kalmaktadır.

Toplumsal baskılarla karşı karşıya kalıp, toplumun beklentileri ve cinsiyet rollerine dair sınırlayıcı kuralları, özgürce yaşama ve karar alma yeteneklerini kısıtlamakta, kendilerini ifade etmek, istedikleri kariyeri seçmek veya kişisel hedeflerine ulaşmak konusunda toplumsal kurallar ve beklentilerle sınırlı kalmaktadırlar.

Örneğin toplumun kadın için en çok seçtiği meslek öğretmenliktir. Öğretmenlik gibi bir mesle-

ğinin yakıştırdığı, yazın evde olup çocuklarıyla ilgilenme gibi bir rolle sınırlı görüldüğü bir toplumdayız. Kadınlar kariyer yapabilirler ancak aileleri ve çocukları için fedakârlıkta bulunmalı iş hayatında erkeklere göre daha az talepkâr olmalılar. Geri planda olmalı ve erkeklerinin başarılarını desteklemeli; aile bütünlüğünü korumalı ve en önemlisi de onlara biçilen görevi layıkıyla yerine getirmeliler.

Evlilik, aile ve çocuk konularında, dayatılan bu rol ve beklentiler kadını büyük ölçüde baskı altına almaktadır. Henüz çocuk doğurmamış, evliliğe yakın hissetmeseler bile evlilik ve annelik konusunda baskıya maruz kalmakta, evlilik dışı ilişkiler ve çocuk sahibi olmak istememe tercihi gibi konularda da dışlanma ve kınama ile karşılaşmaktadır. Bu durum, kadınların kendi tercihlerini özgürce yapabilme hakkından yoksun bi-

rakılmasına neden olmaktadır.

Baskılar, karar alma süreçlerinde de kendisini göstermektedir. Kendi hayatları ve gelecekle ilgili kararlar alırken, toplumun onayını alma ve onayını arama eğilimindedirler. Bu durum kendi özgür iradeleriyle kararlar almak yerine, toplumun beklentilerine uyum sağlama yönünde tercihler yapmalarına neden olmaktadır.

Buna bir kadının evlenme kararını ailesinin ve toplumun beklentileri doğrultusunda almasını örnek verebiliriz. Bunun "Kaç yaşına geldin? Nereye kadar yalnız yaşayacaksın?, Hayatının bir anlamı olacak, hele ki çocuk doğurunca. Çok seçici davranıyorsun, Ailenle kavga etmekten kurtulmak için evlenmelisin. Yalnız eve çıkamazsın evlenmen gerekiyor. Evi var, arabası var, daha ne istiyorsun" gibi.

Boşanma kararı alamayışını da örnek verebiliriz:

"Aileni dağıtma, Toplum ne der? Boşanırsan kimse seni başka biriyle istemez., Boşanma süreci ile başa çıkamazsın, maddi sıkıntılar yaşarsın, peşine düşer, seni rahatsız eder ya da öldürür, seni dövmüyor, gittiğin yere karışmıyor daha ne istiyorsun" gibi.

Yaşadığın psikolojik şiddet ya da artık aynı kişiyle yaşamak istememek kadar doğal bir sürecin senin için utanç verici olduğuna karar verilmiştir zaten. Payına düşeni kabul etmek ve ikna olmak durumundasındır.

Bir de fiziksel görünüm ve giyim tarzı üzerinde de baskılar vardır. Toplumun belirlediği güzellik standartlarına uymak zorunda hissederken, giyim tarzları üzerinde de sürekli eleştiriye ve yargılara maruz kalır kadınlar. Bu baskılar, kadınların özgürce kendilerini ifade edebilmelelerini ve bedenleri üzerinde tam kontrole sahip olmalarını engellemektedir. Örneğin; "İnce

bir belin, dolgun dudakların ve pürüzsüz bir cildin" olmalıdır, "Kadınların daima bakımlı ve çekici olmalısın", "Güler yüzlü, nazik ve yumuşak huylu olmalısın, mükemmel görünmeye özen göstermelisin, duruşunla "hanım hanım" giyimine ve "hanım hanımcık" tarzına toplumun takdirini kazanmalısın, bağımsız olabilirsiniz ancak eşinin ve ailenin kararlarına her zaman saygı göstermelisin, saç renginin ne olmasını istediğini eşine sormalısın, annenin sen manken mi olacaksın, bu kadar şişman olunmaz biraz zayıfla yoksa aldatılırsın." gibi.

Ve bu durumda ülkemizde kadınları sözde özgür olarak değerlendirebiliriz.

Sözde özgürlükten bahsederken, fiziksel ve duygusal güvenliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Yasal önlemler, caydırıcı hükümler ve etkili uygulamaların yanı sıra, toplumda cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için eğitim ve farkındalık çalışmalarının desteklenmesi gerekmektedir.

Toplumsal baskılarla mücadele etmek, gerçek özgürlüklerine ulaşabilmesi için önemlidir. Toplumun dayattığı cinsiyet rollerine meydan okumak, kadınların kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için gereklidir. Özgürce kararlar

alabilmek, kendi isteklerini ve hedeflerini belirleyebilmek ve toplumun beklentilerinden bağımsız olarak yaşayabilmek gerçek anlamda özgürlüğe kavuşması için önemli adımlardır.

Ülkemizde siyasi otoritenin kadını eve kapatma politikası ve sadece anne ve ev hanımı olarak görme mantığı toplumsal baskıyı artırmakta sosyal hayattan uzaklaştırmaktadır. Kadınların özgürlüğünün elinden alınmasının istenmesinin en büyük örneklerinden biri de İstanbul Sözleşmesi'nin feshe-dilme kararıdır.

İstanbul Sözleşmesi kadın hakları konusunda önemli bir adımdır ve toplumsal baskılarla mücadelede büyük bir rol oynamaktadır.

Özgürlüğüne inanan kadınlar, her dönemde toplumun temel

taşları olmuş, eşitlik, adalet ve insan hakları mücadelesinde önemli bir rol oynamışlardır. Tarihte edindikleri kazanımlar ve mücadeleler, günümüzde de devam etmektedir. Bu mücadelenin en önemlilerinden biri, İstanbul Sözleşmesi'ydı.

İstanbul Sözleşmesi, Avrupa Konseyi tarafından 2011 yılında kabul edilen ve kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi ve bu konuda koruyucu önlemlerin alınması amacıyla hazırlanan uluslararası bir sözleşmedir. Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülke tarafından imzalanmış ve onaylanmıştır.

Sözleşme, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı ve şiddeti önlemeyi hedeflemekteydi, toplumsal baskılara ve cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı korunmasını ve desteklenmesini sağlayarak, kadın haklarının güçlendirilmesine katkıda bulunmaktaydı.

Toplumsal baskı, İstanbul Sözleşmesi'nin ele aldığı alanlardan biridir. Sözleşme, kadınların cinsel yönelimleri, cinsiyet kimlikleri ve cinsiyete dayalı rolleriyle ilgili olarak aşağılayıcı, ayrımcı veya toplumsal baskı yaratan uygulamaların önlenmesini amaçlamakta ve toplumun beklentileri ve normlarıyla mücadele etmek isteyen kadınların desteklenmesi ve

özgürce tercihler yapabilmele-
rinin önemini vurgulamaktaydı.

Bu sözleşme, kadınların öz-
gürce yaşayabilmeleri ve top-
lumsal baskılardan arınmış bir
yaşam sürmeleri için gerekli
olmasına rağmen; Türkiye'deki
siyasi otorite, sözleşmenin ge-
leneksel aile yapısını zayıflat-
tığına, toplumu bozduğuna ve
cinsiyet rollerini sorguladığına
inanmaktadır. Bu nedenle, söz-
leşmenin feshedilmesi talebini
ortaya çıkarıp feshi gerçekleşt-
irmiştir.

Bu noktada, sivil toplum örgüt-
lerine daha çok rol düşmekte-
dir, toplumda cinsiyet eşitliği
ve kadın hakları konularında
farkındalık yaratmanın ve top-
lumu eğitmek için çaba göster-
menin önemi vurgulanmalıdır.
Ayrıca, kadınları destekleyen
ve güçlendiren politikaların
oluşturulması ve uygulanması
da kadınların toplumsal bas-
kılara karşı mücadeleyi sürdü-
rebilmeleri için gereklidir. Sivil
toplum örgütlerinin daha fazla
eğitim, farkındalık ve cinsiyet
eşitliği konusundaki adımların
atılmasında önemli rolü olacak-
tır. Kadınların gerçek anlamda
özgür olabilmeleri için toplu-
mun bu yapıları sorgulaması ve
değiştirmesi gerekmektedir.

Türkiye'de kadın hakları ko-
nusunda hala birçok zorluğun
olduğu ortadadır. Kadınlar, ev
içinde ve toplumsal hayatta

şiddete, ayrımcılığa ve bas-
kılara maruz kalmaya devam
etmektedir. Türkiye, kadın hak-
ları alanında az da olsa atılan
adımlarla ilgili olarak olumlu
ilerlemeler kaydetse de hala
önemli eksiklikler ve zorluklar
vardır. Gerçek anlamda özgür-
lüğe sahip olabilmek için aile içi
şiddetin önlenmesi, ekonomik
eşitsizliklerin giderilmesi ve
kadınların siyasi temsiliyetinin
artırılması gerekmektedir.

Gerçek bir özgürlük sağlanma-
sı için cinsiyet eşitliğinin teşvik
edilmesi, cinsiyete dayalı şid-
detin önlenmesi ve kadınla-
rın ekonomik, politik ve sosyal
alanda tam eşitliğe erişmesi
için daha fazla çaba sarf edil-
mesi gerekmektedir. Kadın
haklarına saygı göstermek,
toplumun gelişimi için önemli
bir adımdır ve Türkiye'de gerçek
özgürlük ancak kadın haklarına
tam anlamıyla saygı gösterildi-
ğinde sağlanabilir.

Türkiye'deki otoritenin bu konu-
daki politikalarını sorgulamakta
yetersiz kaldığına inandığım
sivil toplum örgütleri gerçek
bir özgürlüğün sağlanması için
hala sözleşmenin hükümlerini
savunarak uygulanmasını teş-
vik etmek ve farkındalık oluş-
turmak gibi önemli işlevleri
üstlenmelidir.

Farkındalık yaratmak için çeşit-
li etkinlikler, seminerler, atölye
çalışmaları ve kampanyalar dü-

zenleyerek, toplumun bilinç-
lenmesine katkıda bulunabilir-
ler.

Eğitim ve bilgilendirme için eği-
tim programları, seminerler ve
broşürler aracılığıyla kadınların
hakları, cinsiyet eşitliği ve top-
lumsal cinsiyet rolleri konula-
rında bilinçlenmelerini sağlaya-
bilirler.

Destek hizmetleri psikolojik
destek, danışmanlık, hukuki
yardım ve sığınma evleri gibi
imkanlar sağlamasını kapsa-
malıdır.

Lobi çalışmaları yaparak kadın
haklarına ilişkin yasal düzen-
lemelerin yapılması, toplumsal
baskıya yol açan gelenek ve
kültürel normların değiştirilme-
si girişimlerinde bulunabilirler.

Dayanışma ve ağ oluşturarak,
kadın grupları, etkinlikler ve
çalıştaylar aracılığıyla kadınla-
rın bir araya gelip deneyimleri-
ni paylaşımlarını sağlayıp güç
birliği oluşturabilirler.

Medya ve iletişim kanalları-
nı kullanarak medyada kadın
hakları konusunda farkındalık
yaratmak, kadınların hikayele-
rini ve deneyimlerini aktarmak,
toplumsal baskıları ve sorunları
gözler önüne sermek önemlidir.
Aksi durumda Türkiye'de kadın
özgürlüğü denen şey bir illüz-
yondan başka bir şey olmayac-
aktır.

TAZE GELİN

Sonunda hazırlanabildik. Terlik, pijama, havlu gibi ilk anda gerekecek eşyalarımız topluca bir valize, küçük büyük herkeşe alınan çeşitli hediyeler ayrı bir çantaya kondu. Şahsımıza ait ufak valizlerimizi de kapattık. Annem, babam, bir erkek üç kız olmak üzere dört kardeş, küçücük bir arabaya doluşup gideceğiz. Neyse ki bizler de küçüğüz, daha doğrusu çelimsiziz hepimiz, çok yer kaplamıyoruz. Babam eşyaları arabaya yerleştirirken evi genel olarak gözden geçirip, kapı-pencereyi kilitledik. Yola çıkmaya hazırız artık. Yılda bir kez, genellikle yaz ortasında, illa ki gideriz memleketimize. Özel bir durum olursa bu sayı artar elbette. Dedelerimiz ve ninelerimiz olmadığından büyük halalarda kalırız. Halamın yaşları birbirine çok yakın üç oğlu var, hepsi bizden büyük.

Bizim gideceğimiz zamana denk getirip bekâr iki küçük hala da -yaşları oldukça büyük olmasına rağmen aile içinde böyle bahsederdik- bir ara-

da olalım diye oraya gelirler mutlaka. Çok kalabalık olsak da keyifli vakit geçiriyoruz. Ev sahipleri de mutlu oluyor varlığımızdan. Küçük bir kasabada monoton bir yaşantı içindeyken kısa süreliğine de olsa hayatlarına renk kattığımızı söylerler. Fazla kalamıyoruz ama on beş günde bile hepimiz için hatırlanması günler yaşıyoruz. Olanakları ölçüsünde bizi mutlu etmek için çırpınır durur tüm aile. Yazlık sinema, piknikler, çevre gezileri, komşularla geçirilen güzel saatler... Her seferinde güzel anılar biriktirip döneriz evlerimize.

Okula başladığım yılın yaz tatilinde tanışıp arkadaş olmuştum

Aynur'la. Halamların karşısındaki evde oturuyorlardı. Birbirimizi çok sevmiş, tatil süresince hiç ayrılmamıştık. Benden iki yaş büyük olmasına rağmen çok iyi anlaşmış, çok güzel vakit geçirmiştik. Sonraki seneler arkadaşımı göreceğim için daha bir sevinçle gider olmuştum memlekete. Aynur'la birlikte geçirdiğimiz vakitlerde çok eğlenirdik. Sokaklarda akla hayale gelmeyecek muzırlıklar yapar, vara yoğa gülerdik. Seksek oynar, ip atlardık saatlerce. Yakan top, dalya, saklambaç derken oynamadığımız oyun kalmazdı. Bir keresinde de Aynur'un ağabeyinin bisikletini kaçırp saatlerce gezmiştik. Aileleri telaşlandırmıştık biraz ama biz çok eğlenmiştik.

Çok zor izin aldığımız bazı geceler Aynur'la birlikte yatardık. İnanılmaz bir mutluluktan o geceler bizim için. Geç saatlere kadar konuşur, kıkırdardık yataklarımızda. Böyle gecelerden birinde şiddetli bir fırtına çıkmıştı. Aslında hafiften başlayan rüzgâr evin içinde çıkart-

tiği seslerle ilk başta bizi çok eğlendirmişti. Uğultusuna anlamlar yükleyip kelimelere dönüştürmeye çalışmıştık. Ancak, rüzgâr zamanla şiddetlenip fırtınaya dönüşünce bize komik gelen sesler tuhaflaşmış, hatta ürkünç hale gelmişti. Öyle çok korkmuştuk ki birbirimize sokulup kulaklarımızı tıkayarak zor bela uyuyabilmiştik.

Her yaz yeniden buluştuğumuzda sanki hiç ayrılmamışız gibi hisseder, bıraktığımız yerden yeniden başladık oyunlara, muzırlıklara.

Ancak, yıllar geçtikçe ve yaşımız ilerledikçe, birlikte yaptığımız şeyler değişmeye başlamıştı. Oyunlarımız, muzırlıklarımız azalmış, sohbetlerimiz artmıştı. Zamanla evlerde daha çok vakit geçirir olmuştuk. Aslında bu Aynur'un tercihiydi. "Kız kısmı bu yaşta çok sokağa çıkmaz." demişti bir gün bana. O yaz on dört yaşındaydı. Göğüsleri çıkmış, biraz da serpilmişti. Bir genç kız adayıydı artık.

Bir sonraki yaz tatilinde okulu bırakmış olduğunu öğrenmiş ve çok üzül müştüm. Nedenini sorduğumda artık okulu sevmediğini, oğlanların kendisini çok rahatsız ettiğini söylemiş ve ardından "Zaten okuyup da ne olacak, nasılsa evleneceğim." demişti. Çok şaşırmış, neden böyle düşündüğünü anlayamamıştım. Henüz on beş yaşın-

daydı ve evlilik lafları ediyordu. Ben büyük şehirde oturuyordum ve babam yüksek tahsilli bir bürokrattı. Bu nedenle miydi bilmiyorum ama kafamda okumaktan başka bir düşünce hiç oluşmamıştı o zamanlar.

O yazdan sonraki buluşmamızda Aynur'u oldukça durulmuş hatta biraz da içine kapanmış buldum. Sokağa çok ender çıkıyorduk artık. Çıkınca da evlerden birinin bahçe duvarına oturuyor, çekirdek eşliğinde sohbet ediyorduk. Aslında çok fazla ortak sohbet konumuz da olamıyordu. Oysa ben, daha önceleri yaptığımız gibi, Aynur'la beraber bütün gün sokakta oynamak, uzaklara kaçamak gezintiler yapmak, olmadık muzırlıklar yapıp katıla katıla gülmek istiyordum. Zaman içinde gülmelerimiz gibi buluşmalarımız da azalmıştı. Aynur'un hep işi vardı çünkü. Çok evcimen bir kız olmuştu. Ev işlerinden artakalan zamanlarında çeyizini düzmesi gerekiyordu. Tül işinden çok güzel sehpa örtüleri, kanaviçe yastık örtüleri, tığla yazma oyları yapmayı öğrenmişti. Sırf arkadaşım ile vakit geçirebilmek için ben de heveslenip bir şeyler işlemeyi denemiştik.

Aynur'un on yedi yaşına bastığı yaz tatilinde arkadaşımı çok farklı buldum. Gözlerinin içi gülüyordu sürekli. Çok mut-

luydu ve onun mutluluğu bana da yansıyor. Sevdikini, evlenmeyi düşündüğünü söyledi hemen ilk günlerde. O kadar mutluydu ki "Erken değil mi?" diye sormadım bile. Tatil süresince bana çeyizlerini, nelerin eksik, nelerin hazır olduğunu, annesinden öğrendiği yemek tariflerini, az biraz da sevdiği gencin kendisine olan aşkını, kaçamaklarını, güzel anlarını anlattı. Merakla dinledim bana yabancı gelen tüm bu anlatıları. Tatilimiz bitip yola çıkacağımız gün vedalaşmak üzere yanımızda geldiğinde beni bir köşeye çekti. Önce hoşça kal diyerek öptü; sonra kulağıma, sevdiğinin halamın büyük oğlu olduğunu söyledi ve koşarak uzaklaştı.

“Yol boyu aklım Aynur'da kalmıştı. Duyduğum ilk anda çok şaşırp doğru tepkimi verememiştim belki ama çok sevinmişim. Çok sevdiğim, birlikte büyüdüğüm can arkadaşım ailemize giriyordu. Ama neden ilk günden söylemediğini, bunun ne gibi sakıncası olabileceğini anlayamamıştım.”

Büyük halaoğlum en çok sevdiğimdi. Aslında ağır, beyefendi duruşluydu ama çokça da cılgın, şımarık davranışları vardı. Bir ânı bir anına benzemezdi ve bizi çok eğlendirirdi. Halamın şiddetle karşı çıkmasına rağmen ortaokul ikinci sınıftayken okulu bırakmış, bir tamircinin yanında çıraklığa başlamıştı. Seçtiği bana göre çok yanlış olan bu yolla kardeşlerine de kötü örnek olmuştu. Onlar da ağabeylerinin peşinden gitmiş, küçük yaşta okulu bırakıp bir an önce para kazanmak için değişik iş kollarında çıraklık etmeye başlamışlardı. Sonuçta halamın hiçbir oğlu okumamıştı. Halam okuma yazma bilmezdi ve okuyanlara karşı farklı bir düşkünlüğü vardı. Bana olan davranışlarında hissettiğim o gizli saygı da muhtemelen okuma aşkımdan geliyordu. Diğer kız kardeşlerime de elbette yoğun bir sevgi gösterirdi ama ben

başkaydım onun gözünde. Hatırlayamasam da bir ara çocuk doktoru olacağımı söylemişim sanırım. Bana doktor kızım diye seslenir, sık sık dizine yatırıp sevgiyle saçlarımı okşar, hatta bazen sanki akranıymışım gibi benimle dertleşirdi. Çok özel bir bağ vardı aramızda.

O kış evlendiler. Çok istememize rağmen mevsim koşulları nedeniyle düğüne gidemedik. Arkadaşım ve halaoğlumu evlerinde ziyaret edeceğim için yazı iple çeker olmuştum. Yıllardır emek emek işlediği çeyiziyle kurduğu mutlu yuvasında ne hoş günler-geceler geçirecek, ne sohbetler edecektik kim bilir.

Nihayet yola çıkabildik. Bu defa daha farklı bir heyecan vardı içimde. Arkadaşım Aynur artık ailemizin bir ferdiydi. Kasabaya varıp halamın evine ulaştık. Herkes kapıdaydı bizi karşıla-

mak üzere. Hatta küçük halalar da bizden birkaç gün önce gelmiş karşılama komitesinde yerlerini almışlardı. Sevinç ve hasretle teker teker kucaklaştık hepsiyle ancak can arkadaşımı göremiyordum. Bizi, hele de beni karşılamaya çıkmaması olacak iş değildi. Karşılama merasimi bittikten sonra eve girdik. Kocaman bir yer sofrası hazırlanmış bizi bekliyordu. Yol yorgunluğu ve açlıkla herkes sofraya çöktü, benim ise gözlerim hâlâ Aynur'u arıyordu. O sırada elinde ekmek sepetiyle başı önde mutfaktan çıktı Aynur. Henüz oturmak üzere olduğum sofradan fırlamak üzereydim ki küçük halalardan biri çekiştirerek oturttu beni yeri-me. Elleriyle otur, sus işareti yaptı. Neler olduğunu anlamakla birlikte itaat ettim gözüme Aynur'da. Ekmek sepetini bırakıp, kafasını kaldırmadan yıldırım hızıyla mutfığa geri

döndü. Yemek boyunca mutfak-
ğın köşesinde durup sofradaki-
lerin isteklerini getirdi-götürdü
kimselere bakmadan. Göz göze
bile geledim, gözlerimle bile
gülemedim can arkadaşşıma.
Sadece biraz kilo almış olduğu-
nu fark ettim giriş çıkışlarında.
Gürültülü sohbetler eşliğinde
yendi yemekler, ben dahil her-
kes sofradan kalktı. Tam mut-
fağa yönelecektim ki bu defa
diğer küçük hala tutup oturttu
beni. Şaşkınlığı ve sorgula-
mamı anlamış olacak ki "Otur, o
gelinlik yapıyor, gitme yanına!"
dedi. Gelinlik mi yapıyor? Ne
demek ki o? Kafamda cevap-
sız sorularla bir ona bir buna
arada bir de sessizce, adeta
bir hayalet gibi sofrayı topla-
yan Aynur'a bakıyordum. Sofra
toplanmış odada koyu bir soh-
bet başlamıştı ki Aynur yeni-
den geldi. Baş önde kimsenin
yüzüne bakmadan teker teker
herkese bir şey sordu. Nihayet
benim yanıma geldiğinde ise
yine başını kaldırmadan "Kah-
venizi nasıl alırsınız?" diye fı-
sıldadı. Zaten boğazıma dizilen
yemeğin üstüne bu söz ve üs-
lup bardağı taşırdı. Fırladım ye-
rimden ve "Neler oluyor hala?"
diye büyük halamın karşısına
dikildim. Halam dahil herkes bir
anda şaşkın şaşkın bana ba-
karken iki küçük hala beni yaka-
paça dip odaya götürdüler. Ben
ağlamaklı ve yüksek bir ses to-
nuyla konuşmaya başladığıysam

da susturup oturttular divana.
Kapıyı kapatıp sakin olmamı
işaret ederek iki yanıma da on-
lar oturdu.

**“Âdetmiş meğer!
Kaynanası
“Gelinliğin bitti.”
diyene kadar
gelin kız sofraya
oturamazmış.
Sadece sofraya
değil ev halkının
yanındayken
hiçbir yere
oturamazmış. Emre
amade beklermiş
kapıda, sofada,
mutfakta, her
neresi gerekiyorsa.
Konuşamazmış.
Konuşması
gerekirse de
fısıldamak
zorundaymış. Ne
zaman ki “Tamam!”
dermiş kaynanası
ve özel bir takı alıp
verirmiş gelinine,
o zaman bitermiş
gelinliği.”**

Büyük tek katlı bir evdi halam-
ların evi. Büyüktü ama konforlu
değildi açıkçası. Tuvaleti dışa-
rıdaydı mesela. Banyosu ise
odalardan birinin bir köşesinde
etrafı taş örülerek biraz yüksel-
tilmiş yaklaşık bir metre karelik
bir alandı. Yıkanılan yer anla-
mında çağ deniyordu oraya. Bu

büyük evin arka tarafındaki iki
odasını ayırmış, bahçeye açılan
bir de kapı koymuşlar. Bir çağ,
bir de açılan yeni kapının yakı-
nına tuvalet yapıp yeni evlileri
oraya oturttuşlar. Mutfak ge-
reksinimi yokmuş çünkü gelin
tüm gün kocasının ailesiyle ola-
cak, orada yenilecek içilecek-
miş. Evin tüm işleri zaten onun
göreviymiş. Akşamları kocasıyla
iki göz odasına çekilebilirmiş.
Ayrı ev kurmuşlar daha ne is-
termiş.

Duyduklarıma inanamıyordum.
Günlerce dinlemiştım Aynur'un
sevdiği genci, evlilik düşlerini,
çeyizleriyle süsleyeceği evinde
mutlu mesut yaşayacağı hayal-
lerini. Hatta kocasına yapmak
üzere öğrendiği yemekleri bile
anlatmıştı saatlerce. Ne dü-
şüneceğimi ne yapacağımı bi-
lemiyordum. Sakinleşemedim
uzunca bir süre. Çıkamadım
odadan. Hiç kimseyi görmek
istemiyordum. Halam Aynur'u
çok severdi bildiğim kadarıyla.
Birlikte geçirdiğimiz onca sene
boyunca halamın Aynur'a karşı
hiçbir kötü davranışı olmamış-
tı. Daima övgüyle bahseder;
hamaratlığını, terbiyesini över
dururdu. Aynur aynıydı ama
artık halamın geliniydi ve oğlu-
nu mesut etsin diye alınmış bir
elkızıydı. Birden babam geldi
aklıma. O nasıl müsaade edi-
yordu ki böyle bir muameleye.
Ablasının aile düzenine karışa-
mayacağı için mi acaba? Yoksa

kopamadığı gelenekleri taze gelinin bu yaşadıklarının doğal olduğunu mu söylüyordu ona da. Kayıtsız kalarak kolay yolu mu seçmişti? Ya annem! O da mı yaşamıştı aynı şeyleri? Kafam karmakarışık olmuştu.

Ertesi sabah mis gibi taze çay kokusuyla uyandım. Yaşadığım gerginlik ve yol yorgunluğuyla yatar yatmaz adeta sızmıştım. Kalabalık olduğumuz için ayrı odalarda iki büyük sini hazırlamıştı Aynur. Gözlerimle onu takip ediyordum sürekli. Yine boğazıma dizildi lokmalar. Nihayet sofraya toplandı herkes bir yere dağıldı. Aynur robot misali dönüyor ortalıkta, bitemedi bir türlü işleri. Öğleden sonra topluca bir aile ziyaretine gidilecekti. Ben, sırf Aynur'la rahat rahat konuşabilmek için, gitmeyi reddettim. Ve sonunda yalnız kalabildik. Önce sarıldık doyaya. Çekingendi bana karşı bile. Hatta fısıltıyla başladı konuşmasına. Alışmış dört aydır fısıldamaya, sesli konuşmayı unutmuş neredeyse. Biraz konuştukça açıldı neyse ki. Benim nasıl davranacağımı da bilemediğinden çekingen durmuş başlangıçta. "Biz önce arkadaşız." dedim, rahatladı. İşleri elverdiğince konuştuk. Yardım etmemi istemedi. Gelinliğinin kalkması için kaynanasına ve ev halkına kendini ispatlaması gerekiyormuş. Mutlu olduğunu, bunun geçici olduğunu, zaten

yakında kocasının kendi dükkânını açacağını, dolayısıyla başka yere taşınabileceklerini anlattı. Samimiydi söylediklerinde. Kabullenişle gelen bir mutluluk bile vardı. Biraz rahatlamıştım, ama böyle bir geleneği kabul lenmem mümkün değildi.

Sonraki günlerde de fırsat buldukça baş başa sohbetler yaptık. Ama o tatil benim için öncekilerden çok farklıydı. Artık herkese farklı bir gözle bakıyor, her şeyi sürekli sorguluyordum. Bunca yıl ne kadar kör olduğumun, tatil amaçlı geldiğim memleketimin gerçeklerinden ne kadar uzak olduğumun ayır dına varmıştım.

Tatilimiz bitmek üzereydi ve dönmemize sadece iki gün kalmıştı. O gece bir ara bağırma sesleriyle uyandım. Aynı odada yattığımız küçük halalar ve kardeşlerim de uyanmışlardı. Sesler arkadaki iki göz odadan geliyordu. Neler olduğunu anlamak için yatağımdan fırladığımda halalar yine tuttu kollarımdan. "Yat, uyu! Yeni evliler kavga ediyordur, olur böyle şeyler." dediler. Ama sadece erkek sesi duyuyordum ben. Kavga dediğin iki kişi arasında olur. Demek ki bu kavga değil diye düşünüp halalara rağmen fırladım yataktan. O sırada sesler değişti, patırtı kütürtü başladı ve arkasından tiz bir çığlık duyuldu. Ev halkının tümü de uyanmış ho-

murdanıyor ama ne olduğunu merak dahi etmiyordu. Sanki çok doğal bir olay yaşanıyor ve bir tek ben abartıyordum. Beni durdurmak isteyenlere aldırmadan arka taraftaki iki göz eve koştum. Gürültüler artmış, bir de haykırarak ağlama sesi eklenmişti. Kapıyı nasıl yumrukladığımı, kapıyı açan halaoğlumu hangi güçle ittirip yere düşürmeyi başardığımı hatırlamıyorum. Darp edilmiş halde odanın bir köşesinde büzülmüştü Aynur. Halaoğluma baktım gözlerimle dövercesine, sonra koşup sarıldım arkadaşşıma. Birlikte ağladık yorgun düşene dek. Ayıramadı ev halkı bizi birbirimizden.

O gece beraber kaldık. Uyandı-ğım da adeta hiçbir şey olmamış gibi sakin ve sessizdi ortalık. Ev halkı gece yaşananlar sanki çok doğal şeylermiş gibi günlük meşgalelerine devam ettiler. Hatta Aynur bile. Ben ise bütün gün sersem tavuk gibi dolandım durdum evin içinde. Ertesi sabah yola çıkacaktık. Kimseyi görmek istemeyen ruh halimle erkenden yatağıma çekildim. Kafamda yığınla düşünceyle yorgun düşüp uykuya daldım.

Gecenin bir vakti duyduğum rüzgâr sesiyle uyandım. O koca ev rüzgârın girmeye çalıştığı boşluklardan çıkan uğultuyla inliyordu. Aslında bol rüzgârlı o mahallede çoğu geceler duy-

muştum benzer sesleri. Ama bu defa farklıydı. Şiddetli rüzgâr evin çevresindeki toprak yoldan cephane toplayıp saldırıya geçmiş, duvarları camları dövüyordu. Arada bir duyduğum yaprak hışırtıları bu darbelerin yanında çok hafif kalıyordu. Ancak, sadece ben uyanmıştım bu yoğun bombardımana. Ev halkı ya alışkın olduğundan duymuyordu ya da aslında yoktu bu sesler.

Islıklar çalarak evi döven rüzgâr bir süre sonra iyice şiddetlenmiş çığlık çığlığa haykıran fırtınaya dönüşmüştü. Evin içindeki sesler de çemberi daraltmış, etrafımda yoğunlaşarak sarmala almıştı beni. Yağmuru hatta belki de boranı çağıran bulutlar küçücük beynimin içinde kümelenmiş, bir o yana bir

bu yana çarpıp duruyor, benimle oyun oynuyordu. O kümelelerin içinden bir ara "Rezil ettin beni!" sözleri süzüldü sanki kulağıma. Anlamak istercesine nefesimi tutup kulaklarımı diktim. "Sus, sus artık!" dedi sanki cılız bir ses veya bana öyle gelmiş rüzgârın kulağımdaki çınlaması anlamsız kelimelere dönüşmüştü. Korkmaya başlamıştım. Birden geçmişten bir kare belirdi gözümün önünde. "Keşke Aynur yanımda olsaydı, gene birbirimize sarılır uyurduk" diye geçirdim içimden. Ama yoktu yanımda!

Tüm dikkatimle uzunca bir süre daha rüzgârın konuşmasını bekledim. Yok! Devamı gelmedi. Fırtınanın yarattığı ürkünç sesler vardı sadece. Korkudan titriyordum. Yastığımı Aynur yapıp

kulaklarımı tıkadım ve kendimi yeniden uyumaya zorladım.

Sabah geceki havaya inat güneş dolmuştu odaya. Yatağımdan fırlarken içimde tuhaf bir sıkıntı hissettim. Evde olağandışı bir durum vardı. İki küçük hala ve biz kardeşler dışında etrafta kimse yoktu. "Herkes nerede?" diye sordum. Hastanede olduklarını söylediler. "Kim hasta, ne oldu?" derken yine beni apar topar dip odaya götürüp kapıyı kapattı halalar.

Gece nefessiz kalmış Aynur. Nasıl olmuşsa nefes alamamış. Meğer kalp problemi varmış zaten. Kalbi durmuş. Sonra beynine kan gitmemiş. Felç gibi bir şey olmuş. Kocasını uyuyormuş, fark etmemiş. Sabah hastaneye yetiştirmişler ama bitkisel

hayata mı girmiş neymiş, uyanamaz demişler. Üzülmeme-liymişim. Zaten marazlıymış. Kaderi buymuş. Bugün olmasa yarın bir gün nasılsa olacaktı. İyi ki erken olmuş. Hiç olmazsa çocuğu yokmuş.

Evden nasıl çıktığımı hastaneye nasıl koştuğumu hatırlamıyorum. Nefes nefese yoğun bakım kapısına geldiğimde "Aynuuur!" diye öyle bir bağırmışım ki kendimi birkaç görevlinin kucağında bahçeye çıkartılırken buldum. Daha sonrasını hatırlamıyorum. Gözümü açtığımda hastanedeki bir yatakta buldum kendimi. Boş boş bakıyorum yatağımın çevresinde toplaşanlara. Sakinleştirici yapmışlar.

Olayın üzerinden kaç gün geçmişti bilmiyorum. Sürekli sakinleştirici vererek beni uyutmuşlardı ve kimseye söylemeye fırsat bulamadığım, belki de cesaret edemediğim kuşku-larımla birlikte eve dönüyordum.

Aynur bir hafta kadar bitkisel hayatta kaldıktan sonra vefat etmiş. Ailesi çok çok üzölmüş, çok yanmış gencecik kızlarına ama kader demişler. Hatta tüm kasaba çok acımış, günlerce konuşmuş genç yaşta zamansız ölen taze gelini. Halamlar da çok üzölmüş ama için için "İyi ki oğlumuzun başını yakmadan, çokça çocukları olmadan hakkın rahmetine kavuştu, kaderi

kötüymüş, doğuştan marazlıymış zaten." diye düşünüp kendilerini avutmuşlar.

Günlerce kendime geledim. O meşum gecede duyduğum, hatta belki de duyamadığım şeyleri düşündüm durdum. Beni ikirciklendiren rüzgârı, korkutan fırtınayı, hatta kendimi suçladım. Aynur'un yanımda olmasını istemiştim ama ben bir duvar ötemdeki Aynur'un yanında olamadım. Kafamda onlarca senaryo yazdım. Kime ne diyeceğimi ne anlatacağımı bilemedim. Bir yanda en sevdiğim halaoğlum, bir yanda yaşamdan koparılmış olduğunu düşündüğüm can arkadaşım. Ne yapmam gerektiğini bilmeden kendimle hesaplaştım, kuşku-larla boğuştu. Hafızamı ne kadar zorlasam da o geceden net bir şey çıkmadı. Sadece şüphe üzerine sevdiklerimi suçlamamsa ne kadar adil olurdu, bilemiyordum. Ama bildiğim; her şeyi bu kadar kolay kabullenip sineye çeken babam dahil tüm aile efradına, gencecik bir kızın zamansız ve nedensiz ölümünü araştırmayan adli makamlara, en basit bir konuyu bile sündürüp günlerce konuşmalarına rağmen sanki bir suskunluk yasası varmışçasına bu konuda susan kasaba halkına, daha da fazlası hemcinslerine gerçekte ne olduğunu merak bile etmeyen hatta belki de tahmin edip inadına üzerini ör-

ten analar, bacılar, tüm kadınlara çok kızgın olduğumdu. Hatta kızgınlığın da ötesine geçen isyan duygularımdı.

Yıllar geçti. Sonraki yıllarda bir daha gidemedim memlekete. Gitmeyi reddettim daha doğrusu. Kimden kaçtım bilmiyorum. Kendimden mi yoksa gerçeklerden mi? Belki de kendi çaresizliğimden kaçtım. Bilemiyorum.

Bu en sevdiğim halaoğlum marazsız bir kızla evlendi. Çocukları oldu. O gece hiçbir şey yaşanmamışçasına hayat devam etti. Herkes her şeyi unuttu. Ben hariç.

“

**Ve ıgılgında
hakikati gizleyen
rüzgâr.**

”

Betül BAYDİLLİ

EĞİTİM SEN Antalya Eğitim Sekreteri

BARAYE*

Daha dünyaya gelmeden başlayan bir mücadeledir kadının. Bundandır son nefes verilene kadar sürmesi ve hiç bitmemesi. Her kadın için her kadın sürdürür bunu. Miras değil bu güç, özbeöz alın teri!

**Sokaklarda dans etmek için
Öpüşmekten korktuğum için*

Annesinin bedeniyle özdeş olduğu için ötelenmeye başlar daha ilk nefeste. Bazıları kucak dahi görmeden bırakılır tahta beşiğe. Evlatlar sayılırken sıfır kılıfındadır. Kardeşlerle toplanırken etkisiz, duvara çarparken acıyı katlayan cinsten...

*Kız kardeşim için, kız kardeşin için, kız kardeşlerimiz için
Eski değerleri değiştirmek için*

Varlık içinde yok gibidir çoğu. Oyun oynaması gereken çağda bile "kadın ve annelik" provasıdır eğlencenin içeriği. Farkına varmadan hazırlanır gönüllü köleliğe. Oysa ne görevidir ne de doğanın armağanı. Kadınlık sadece kadın olmaktır canlılar âleminde. Var olmak için bile mücadele vermek gerekmemeli. Kim "Ben varım! Varım ben!" diyerek yaşayabilmiş ki? Bu ancak tüketerek bitirir yaşam enerjisini.

*Yoksulluğun utancından
Sıradan bir hayata özlem duyduğum için
Çocuk işçiliği ve onların yıkılan hayalleri için
Bu otoriter ekonomi için*

Büyüdükçe kolaylaşmaz hiçbir derdi. Adına "kız mı kadın mı" deneceğine karar verilirken söz hakkından bile bîhaberdir ekseri. Bedeni gelişip değişirken tadını çıkarmak ne kelime? Anlamaya çalıştığı, doğanın armağan ettiği değeri bile siyah poşetlere tıkıştırma çabasıdır edebi. Sahi, neden gizlemeye çalışır ki insan, amcalara göğüs gere gere gösterilene denk düşenin geleneğini?

*Bu kirli hava için
Şehrimizin ağaçlarını kurutması için
Asya çitalarının beklenen neslinin tükenmesi için
Masum yasak köpekler için*

* İranlı Besteci Shervin Hajipour'un Mahsa Amini Protestoları sırasında Instagram hesabında paylaştığı için gözüaltına alındığı Farsça şarkıdır. BBC Farsça Servisi Kültür Muhabiri Behzad Bolour, Baraye'nin yarattığı etki için "Ülke tarihinde daha önce İran halkı üzerinde böylesi etki yapan ve dünyaya böyle sine yayılan bir şarkı olmamıştı." demiştir.

"Yap"ıcı olmaktır görevi. Yemek yap, çocuk yap, temizlik yap, yuva yap! Şanslıysa ve hasbelkader okula gönderilmişse "en çalışan" olmaktır görevi. Yoksa kafası ötekiler kadar çalışmayanlar listesinde birinciliktir yeri. Teneffüste top oynamak istese "erkek gibi"dir, kızlarla ip atlasa eteği kalkan. Dışarı çıkmayacaksa bir ipin ucundan tutması gerekendir tabii. Eşi

benzeri görülmemiş şeylerden biridir "keyfince yaşayan kadın kişisi." Mutlak bir yüce amaç, varoluş nedeni ya da en azından olmalıdır herhalde dinî bir görevi.

Durmayan gözyaşları için Bu anı tekrarladığım için

Okul biter lakin bitmez eğitimi. Sürekli öğrenmelidir çünkü geliştirmelidir kendini. Layık

olması gereken eşler, desteklemesi gereken yavrular, sakın kalması gereken isyanlar, örtmesi gereken bir bedeni varken bir de eklemesi gerekir bilmediklerinin arasına, bilmemesi gerekenlerin arasından, biliyor gibi yapması gerekenleri.

Gülen yüzler için Öğrenciler için Gelecekleri için

Büyümek her kadını güzelleştirir. Çirkin olan, burkanın ardına saklanan yobazların nefesidir. Boyun eğilmesiyle yetinmez, kadının ruhunu da ister kötücül patriarka. "Bu da geçer." demek nafiledir, burnu kesilene kadar doymaz cehaletin mabedi.

Bu zorunlu din için

Tutuklu aydınlar için

Afgan çocukları için

Daha on sekizinde yaşlı sayılır körpe bedeni. Yıkıma gidecek izdivaçlara geç kalmıştır nefsi. Geç kalmak değil bunun adı, baş vermeden ezmektir özgürlük isteğini. Gönölünce yaşamayı edepsizlik sayana göre açıklıktır çektiği. Oysa doymak bilmeyen, ehlileştirilmemiş içgüdüler değil sonradan icat edilmiş, yapay erkekliktir.

Bütün bu sayısız "için" için Anlamsız sloganlar için

Yaşamak, kavalye bellenen zaman ile edilen lirik bir dans olmaktan çıkar yetişkinlikte. Elmanın diğer yarısı tecrübeye tecrübe kattıkça kadından safılık beklenir. Her deneyimin hesabını vermeye başlar beyazlar kraliçesi. Neden geç gelir, neden onlarla konuşur, neden onu giyer, neden yerli yersiz gülümser? Yoksa biri ya da başkası mı vardır, yoksa gönlü mü kaymıştı? Birini sevmiş hatta maazallah sevişmiştir belki! O kimdir ki bedeniyle barışsın? Gem vurulması gereken ne varsa sanki kadının bedenine monte edilmiştir. O da bunu bilmeli, ona göre yaşmalıdır.

Bu çürük evlerin kalıntıları için İç huzurun için

Her şey, hep güllük gülistanlık geçmez elbet. Kadın için bir yüzleşme noktası vardır

acı gerçeklerle. Güvendiği için "evet" dediği biri ya da kapatması gereken bir kan davası vardır. Artık tutmak istemediği bir söz ya da yanlışlığını sonradan fark ettiği bir hurafesi. Çiftleşmesi gereken sönük hücreleri, okşaması gereken aşağılık kompleksleri. Aradan çıkması gereken kardeş evlenme listesi ya da boşa gitmemesi gereken güzelliği. Bunları kabul etmeyecek olsa bakması gereken büyükler ile cevabı olmayan sorulara, gereken cevapları vermesi...

Uzun gecelerin ardından güneşin doğuşu için

Uyku hapları ve uykusuz gecelerimiz için

Her kadın için bir sebep vardır! Bazen dönemeyecek kadar ölü olsa da verilecek bir mücadelesi... Henüz atmadığı çıgıllıklar vardır tacizci akrabaya. Sertçe itip dürmediği eller vardır

üzerinde dolaşan, halkın otobüsünde... Gözünün içine bakarak "sendin" diyeceği korkak gözler vardır mutlaka. Zamanla seversin dendiği hâlde inadına sevmediklerinden azade paralel evrenler yaratır. Söz hakkı olmayan öz bedeninde dilediğince kilo alıp veresi vardır mesela. Makyaj yapmak zorunda kalmadığı hâlleri, aylık gelgitle-ri. Yakılmak istemeyen emekçi bedenleri...

***İnsan için, vatan için, refah için
Erkek olmayı dileyen kız için***

Kadın sevesi gelmiştir kadının, kimseye hesap vermeden öyle-

ce... Başka kadınları savunası, her tokadın önüne geçesi gelmiştir içinden. Hiç görmediği ve belki de hiç göremeyeceği kadınlar için meydanlarda cop yiyesi... Kadın işte, akıl sır ermez ne istediğine.

Kadın, Yaşam, Özgürlük İçin

Ve her kadın için bir dönüm noktası vardır! Her kadının bir 8 Mart'ı...

Gece yürüyüşlerinin ateşinde karanlık odakları köhnemiş köşelerine kadar titreten bir kadın mutlaka vardır.

Konuşmasa bile, vardır her kadının bir sloganı:

Barāye Zan, Zendegi, Azādi
Asla Yalnız Yürümemeli!

DİCLE'NİN VAROLUŞU

Dicle 1985 yılında Diyarbakırlı bir ailenin dördüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. Diyarbakır'da doğsa da Diyarbakır'da yaşam sürmemiş olan Dicle'nin güzide hikayesi çok da alışılmışın dışında olmayan bir hikâye. Alışılmış olan doğru olan niteliği taşıyor olsa da bu hikâyenin bir kadın hayatına dokunmasını dilerim.

Dicle iki yaşında İstanbul'a gelir ailesiyle. Kim bilir onu neler bekliyordu İstanbul'da? Dicle'nin annesi Zozan zor bir evlilik yaşamaktadır. Tabii ne evleneceği adamı tanıma şansı olmuştur ne de fikri sorulmuştur. On beş yaşında gelin olan Zozan ne eşi tarafından ne eşinin ailesi tarafından sevgi, saygı görmüş ve zulme mahkûm edilmiştir. Hamileyken defalarca şiddet görmüş, açlığa terk edilmiştir. Bu yaşama artık katlanamayan Zozan dört çocuğunu da alarak İstanbul'a kız kardeşinin yanına gelir. İşte Dicle ve ailesinin hikayesi asıl şimdi başlar.

Bir ana dört çocuğuyla yaşam mücadelesi verir koca şehirde.

Hayat bir şekilde akıp gitmiştir fakat Dicle ne kadar küçük ve her şeyden habersiz sanılsa da içinde büyüyen yaraları hep saklamıştır. Küçük yaşta hem okumak hem çalışmak zorunda kalmıştır. Ah küçük Dicle'm nasılda güzelsin, aklınla, duruşunla... O küçük bedeni ne zorluklara dayandı da yılmadı Dicle.

Anasının tek gayesi çocuklarının okuması, Dicle'nin tek gayesi annesinin yaşamını feraha kavuşturmak ve yaşamda yüzünü güldürebilen olmaktır. Liseyi bitirmek üzereyken artık hedefler koyuluyorken Dicle'nin hep tek bir hayali vardı: Jinekolog olmak. Derdini anlatamayan kadınların sesi olmak, utanıp doktora gidemeyen, sırf bu yüzden çok çocuk doğurmak zorunda kalan kadınlara

el uzatmak ve en önemlisi de kadının hayattaki değerini öne koymak için bu dalı istiyordu. Tabi önce tıp, sonra uzun bir serüvendi bu yolculuk...

Ve nihayet Dicle o taşlı yolları aşip hayaline kavuşmuştu. Ve hayalindeki gibi memleketine dönüp mesleğini icra etmeye başladı. Ne çok kadının hayatına dokundu Dicle'miz ne güzel hayatlar inşa etmeye sebep oldu, tabiri zor. Tek kalemle özetlenen hayatların nasıl yaralarla, nasıl mücadelelerle geçtiğini anlamak, idrak edebilmek için yaşamak şart değil.

Biliyoruz ki birçok Dicle yaşamda var oldu ve birçok Dicle yaşamın karanlığına gömüldü. Siz aydınlığı seçenlerden olun. Kadın olarak ne kadar güçlü olduğumuzu, hayatta var olduğumuzu, eril zihniyetin bizi yolumuzdan edemeyeceğini görmenin, harekete geçmenin, daha nice Diclelerin yoluna ışık olmanın vakti geldi geçiyor bile.

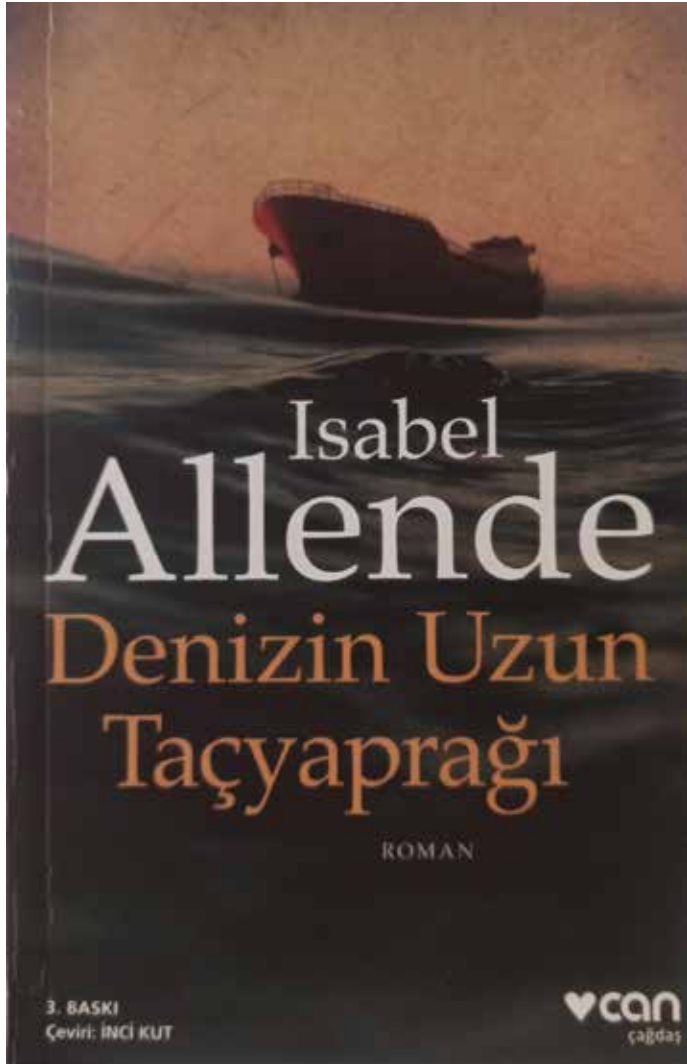
Diclelerimizin ve daha nicelerinin ışıklar yoldaşı olsun.

Şenay AKYOL

EĞİTİM SEN İzmir 5 Nolu Şube

Denizin Uzun Taçyaprağı ve Isabel Allende*

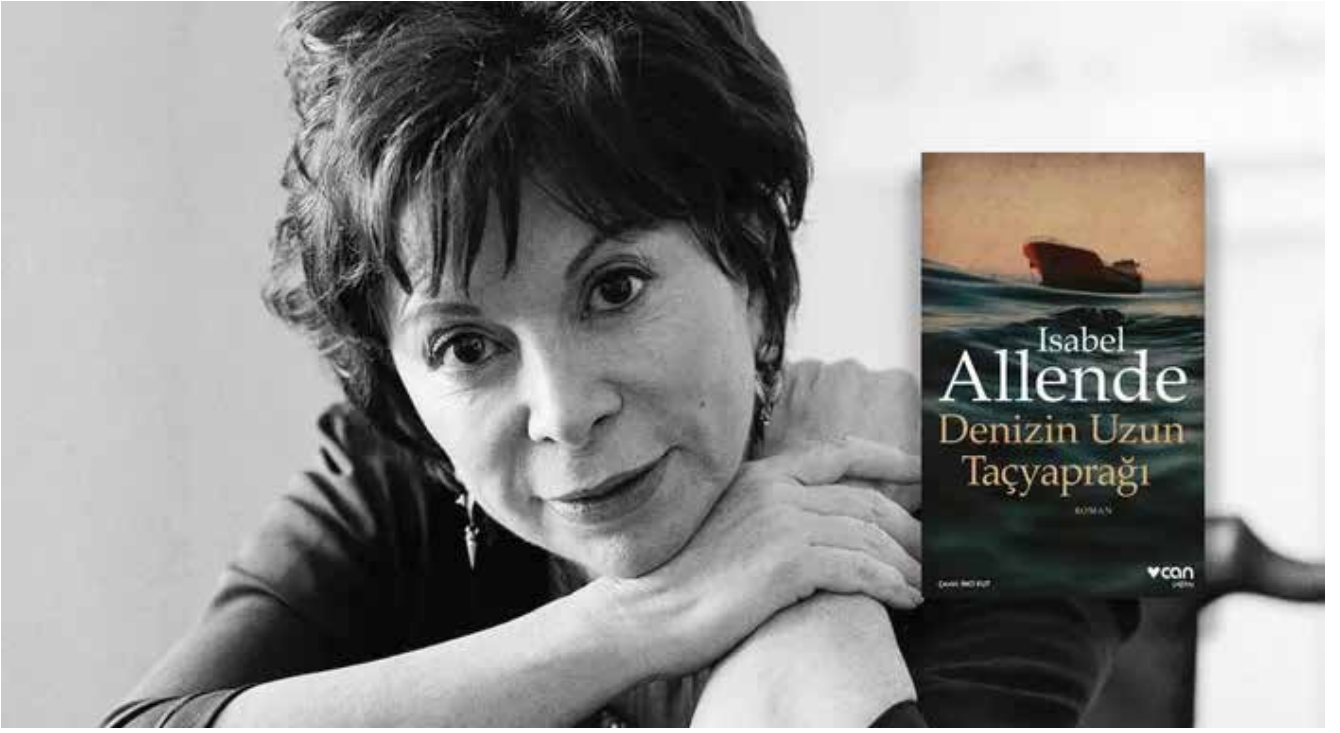
Bir arkadaşım bu kitabın resmini paylaşarak, “Bu kitabı tavsiye ediyorum. Zaten okuyan herkes kesinlikle tavsiye eder” diye yazmıştı. Ben de “herkese tavsiye edilecek” bu kitabı merak edip okumaya başladım. Arkadaşımin kitapla paylaştığı tavsiye notunun ne kadar yerinde olduğunu gördüğümünden ben de sizlere tavsiye ediyorum.

1938 ile 1994 yılları arasında İspanya’dan Şili’ye uzanan yılların anlatıldığı bir kitap Denizin Uzun Taçyaprağı. Yazar Isabel Allende biraz da ailesinin hayat hikayesini anlatıyor. Şili’de Pinochet diktatörlüğü tarafından öldürülen Şili devlet başkanı amcası Salvador Allende’nin hangi koşullarda iktidar olduğu ve yaptıkları kitabı çok güçlü kılıyor. Yazarın tanımlaması ile kitap, roman tarzında yazılmış gerçek tarihi olaylar ve kişilerden oluşuyor. Yaşanan olayların gerçekliği duygusu kitabı daha da merakla, özdeşleşerek, hüznle ve kızgınlıkla okumama neden oldu.

Victor Dalmau, İspanya iç savaşı döneminde, 1936 yılında Madrid’in işgal edilmesiyle cumhuriyetçi orduya katılarak ülkesini savunan bir komünisttir. Fakat gönlü her zaman doktorluktan yana olmuştur. Cephede savaş koşullarında deneyimli doktorlarla çalışarak bu alanda kendini geliştirme fırsatı yakalamıştır. Milliyetçilerin, ailesinin yaşadığı Barselona’yı işgal etmesiyle sürgün hayatları

* Isabel Allende (2022) Denizin Uzun Taçyaprağı (çev. İnci Kut) Can Yayınları.

başlar. Önce Fransa'ya, sonra toplama kamplarına ulaşırlar. Fransa'dan Şilili şair Pablo Neruda'nın girişimleri ile Winnipeg gemisine binerek, yeni bir hayat kurmak için Şili'ye doğru yola çıkarlar. Şili'de Salvador Allende ile tanışmaları ve arkadaşlığı, tıp eğitimi, evlilik ilişkisi, kaçamak aşkları, Pablo Neruda ile dostluğu, Allende'nin seçimi kazanması, bakır madenlerinin kamulaştırılması çalışması, milliyetçi sağcıların yine ABD destekli darbe ile iktidarı ele geçirmeleri, Salvador Allende'nin öldürülmesi ile hem yazarın hem de roman kahramanının Venezuela'ya sürgün yılları bütün romanı kat eder. Yani sürgünle, savaşla, hayat mücadelesi ile geçen, yaşayan bir roman.

Yazar, her bölüme Pablo Neruda'nın şiirlerini ekleyerek, ne

kadar toplumcu bir şair olduğunu, halkların daha güzel bir dünyada yaşaması için ne kadar mücadele ettiğini de gösteriyor:

*'Bak şimdi anlatıyorum sana :
Toprağım senin olacak,
Ben fethedeceğim onu,
Bir tek sana vermek için değil,
Herkesine vermek için,
Tüm halkıma...'*

Pablo Neruda

Romanı okurken, aynı kendi ülkem gibi, ne kadar tanıdık tarihsel süreçlerden geçmiş ülkeler ve insanlar olduğumuzu düşünmeden edemedim. Sağ ve sol arasında iç çatışmalar, ABD destekli darbeler, ülkelerin genç ve okumuş insanların yok edilmesi, sürgün edilmesi, sağ ve sermaye tarafından desteklenen iktidarlara teslim olmuş hayatlar, hayatımız...

Salvador Allende hükümetini deviren Pinochet askeri darbe hükümeti on yedi yıl hüküm sürdükten sonra referandum yoluyla devrilir. Günümüzde diktatörlerin heykelleri yıkılıyor, adları meydan ve okullardan siliniyor. Diktatörlerin "öldürdük" zannettikleri Salvador Allende gibi halkı için yaşayanlar ise, bir yazar olarak karşımıza çıkmaya devam ediyor.

Teşekkürler Isabel Allende; dünyanın farklı bir coğrafyasında yaşadığımız ortak acıları, mücadeleyi ve başka bir hayat için savaşanların kararlılığını belleğimize kazandırdığın, kazanabileceğimizi hatırlattığın için de...

Roza ALKAN

EĞİTİM SEN Bingöl Şube

KADININ YURDU NERESİ?

Lingui/Kutsal Bağlar 2021 yapımı bir film. 74. Cannes Film Festivali'nde gösterilen filmi Mahamat-Saleh Haroun yazıp yönetmiş. Odağında 30 yaşındaki Amina ve on beş yaşındaki kızı Mamita var. Anne-kız arasındaki yaş farkından dolayı işlerin ters gitmiş olduğunu anlıyoruz zaten. Ama film ilerledikçe hayatın anne-kız için düşündüğümüzden çok daha zor ve tehlikeli olduğunu görüyoruz.

Filme konu olan olaylar Çad'ın başkenti Encemine'de geçiyor. Ülkede Fransız sömürgeciliğinin izleri hala taze. Sömürgecilik, tecavüz, kürtaj yasası, yoksulluk, dini baskı, kadın sünneti gibi kavramların etrafında dönüyor film ve bu kavram-

lardan birinin bile olduğu (ki genelde de bir arada bulunurlar) bir coğrafyada kadınlar için hayat cehennemden farksız. Hatta kutsal metinlerdeki cehennem tasviri bile daha insafli kalır.

Amina cehennemine, daha doğrusu kadın cehennemine izleyiciyi yavaş yavaş dahil ediyor. Amina, Büyük araba lastiklerinin tellerinden çeşitli sepetler yapıp sokak sokak gezerek satan bir kadındır. Zanaatıyla kimseye muhtaç olmadan yaşamını sürdürür. İç burkan yoksul sokaklar dışında görünürde bir problem yok gibidir. Ta ki izleyici Amina'nın on beş yaşındaki kızı Mamita ile tanışincaya kadar. Mamita mahalledeki Fransız okuluna gider. Son günlerde iyice içine kapanmış, yemeden içmeden kesilmiş ve gece kâbus görerek uyanmaya başlamıştır. Annesinin tüm çabasına rağmen sorunun ne olduğunu söylemez. Amina bir sabah okula diye evden çıktığında Mamita'yı takip eder. Okula girmediğini fark eder. Fransız müdürle konuşunca Mamita'nın hamile olduğu için okuldan kovulduğunu ve çok sayıda kız hamile kaldığı için okulun imajını düşündüklerini söyler. Henüz reşit olmayan kız ço-

cuklarının istismara uğramasını onların eğitim hakkını elinden alıp, başlarından def ederek çözmeye çalışan bir eğitim anlayışı söz konusudur. Bu kızlara ne olduğu, sonrasında ne olacağı kimsenin derdi değildir.

Okulun tavrından sonra, anne kızın yaşadıkları mahallenin olası tepkisi de endişelendirir bizi. Mahallenin baskıcı yönüne daha önceden tanık olmuştuk çünkü. Mahallenin imamı her fırsatta Amina'yı din adına hizaya sokmaya, hayatına müdahale etmeye çalışır. Misal, "Bugün neden sabah namazına

gelmedin, İbadetlerini neden aksatıyorsun, günahların nasıl silinecek?" vs. diye sorar. Bahsettiği günahlar da Amina'nın henüz on beş yaşındayken tecavüze uğraması, ailesi tarafından terk edilmesi, çocuğunu tek başına doğurup yaşatmaya ve yaşamaya çalışması galiba. Çünkü Allah'ın affetmekte zorlanabileceği bir günahına şahit olmadık hiç.

"Bekar bir anne olduğun için herkes seni hor görüyor, seni koruyacak bir erkeğe ihtiyacın var, evlen benimle," diyen komşusu İbrahim. Sürekli Amina'nın

evini gözetleyen, sınır bilmezliği ve tekinsiz duruşuyla izleyiciyi tedirgin eden İbrahim. Kurtarıcı rolüne soyunan İbrahim. Amina'yı kurtarmaya çalıştığı düzenin bir parçası olduğunun gayet farkında. Onun da imanın da düzenle bir derdi yoktur. Düzenin kendilerine sağladığı avantajları sonuna kadar kullanıp tahakküm alanlarını genişletmek dışında bir amaçları yoktur.

Kürtaj olmak isteyen Mamita'ya Amina şiddetle karşı çıkar, çünkü kürtajın dinen yasak olduğunu düşünür. Amina'nın bütün baskısına rağmen Mamita onunla aynı kaderi yaşamak istemez. Mamita'nın bu direnci umut vericidir, çünkü annesiyle aynı kaderi yaşamalarına rağmen kaderine boyun eğmeye niyetli değildir. Bebekten kurtulup okuluna devam etmektir derdi. İlginç olansa aynı acıları yaşayan Amina'nın din adı altında kızının da aynı kaderi ya-

şamasına razı olmasıdır. Çünkü bildiği tek gerçeklik budur. Yaşamın kadınlar için başka türlü olabileceğine hiç şahit olmamıştır. Neyse ki kızının kararlılığı Amina'nın inadını kırar, hikâyenin sonunu değiştirebileceği ihtimalini besler. Ama bu sefer de yasalarla mücadele etmeleri gerekmektedir. Ülkede kürtaj yasağı vardır ve doktorlar risk almak istemezler. Reşit olmayan bir insanın nasıl olur da hamile kaldığını, bu bebeği neden doğurmak zorunda olduğunu, eğitim hakkının neden elinden alındığını dert eden bir yasa yoktur oysa.

Her kadın annesinin bahtsızlığını bir sonraki kuşağa taşımak zorunda kalmıştır. Çünkü dezavantajlı bu coğrafyayı kontrol altında tutmak isteyen hem geçmiş hem de günümüz tahakküm araçları öncelikle kadın bedenini ve zihnini kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Süreklilikleri en çok da buna bağlıdır. Kadının nefes almaya çalıştığı yerler tutulmuş, hayata akmaya çalıştığı her çatlak din, toplum ve yasalar tarafından kapatılmıştır.

İçinde yaşam barındırması, yaşamın insanca devamını sağlamanın gereken okul, hastane, mahalle anne ve kıza bir çözüm sunmadıkları gibi iyice çözümsüz bırakır. Yine de engellerle her karşılaştıklarında anne kızın birbirine kenetlenmesi filmin en iç açıcı tarafıdır.

Dini baskı ve yasaların engeline rağmen çıkış yolu aramaya devam eden Amina ve Mamita'yı bekleyen bir sonraki engel de yoksulluk olur, çünkü büyük uğraşlar sonucu ulaştıkları kürtaj ihtimali bu sefer de çok para gerektirmektedir. Dini baskı, yasalar ve yoksulluk. Kadın yaşamını hiç eden şer üçgeni. Amina ve Mamita bu şer üçgeninden başka kadınlarla dayanışmaya girerek, onlara da umut olarak kurtulmayı başarır nihayet. Kadını baskılayan tüm tahakküm araçlarından, "kadın kadının yurdudur" şiarıyla hareket edilirse kurtulmanın mümkün olabileceğini gösterir bize yönetmen. Nitekim bu pratiğe yaşamın içinde de defalarca tanık olduk, oluyoruz.

Film, kadını kuşatan hapisaneleri oldukça yalın bir dille anlatıyor. Her ne kadar anlatılan olay Çad'da geçiyorsa da bu hapisanelerin belli bir coğrafyaya ait olmadığını biliyoruz. Erkek egemenliği dünyanın her tarafında kadını farklı silahlarla kontrol altında tutmaya çalışmaya devam ediyor. Yoksulluğun ve dinin baskın olduğu yerlerde bu kontrolün dozu elbette çok daha yüksek. Neyse ki baskıyı kıran ve her geçen gün yükselten kadın dayanışması ve eylemselliği de mevcut. Bir kıvılcımda bile "jin, jıyan, azadi," sesleri dünyanın öbür ucundaki kadınlara ulaşabiliyor.

Berrin CERRAHOĞLU/ESM

HANGİSİ DAHA KIYMETLİ?

**Yaşanabilir Bir
DOĞA MI?**

**Siyanüre Bulanmış
ALTIN MI?**

Yine Maden, Yine Göçük!

Erzincan'ın İliç ilçesi Çöpler Köyü mevkiinde kurulu bulunan altın madeninde iki yıl önce siyanür borusu patlamış 20 ton siyanür toprağa, Fırat nehrine karışmıştı.

Buna rağmen madenin kapasitesini 66 milyon tondan 200 milyon tona çıkaran ÇED raporuna onay verildi.

Sonuçta yeni bir felakete göz göre davetiye çıkarıldı.

13 Şubat 2024'te:

- Yılda 11 bin ton siyanür, 122 bin ton sülfirik asit kullanılan,
- 1 ton altın çıkarmak için 1.000 (bin) ton siyanür kullanılan,
- 1 ton altın için 5 milyon ton toprağın siyanüre bulandığı,

madende biriken 35 milyon siyanürlü toprak, yığıldığı yerden çalışma alanına ve Fırat nehrine doğru su gibi aktı. 9 işçi toprak altında kaldı.

Gölgesini satamadığı ağacı kesen, tekellerin ve onlara yol verenlerin yarattığı yıkıma karşı Doğamızı, Hayatımızı, Emegimizi savunmaya devam edeceğiz.